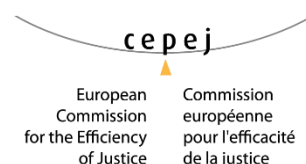


# ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ (CEPEJ)

Ευρωπαϊκός Χάρτης Δεοντολογίας  
για τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης στα  
δικαστικά συστήματα και στο περιβάλλον τους



Υιοθετήθηκε κατά την 31<sup>η</sup> σύνοδο της ολομέλειας της CEPEJ  
(Στρασβούργο, 3-4 Δεκεμβρίου 2018)



**ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΗΝ  
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ  
ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ (CEREPJ)**

**Ευρωπαϊκός Χάρτης  
Δεοντολογίας για τη χρήση της  
Τεχνητής Νοημοσύνης στα  
δικαστικά συστήματα και στο  
περιβάλλον τους**

Υιοθετήθηκε κατά την 31<sup>η</sup> σύνοδο της ολομέλειας  
της CEREPJ (Στρασβούργο, 3-4 Δεκεμβρίου 2018)

Αγγλική έκδοση:  
*European commission for the efficiency of justice (CEPEJ) – European Ethical Charter on the Use of Artificial Intelligence in Judicial Systems and their environment*

Γαλλική έκδοση:  
*Commission européenne pour l'efficacité de la justice (CEPEJ) – Charte éthique européenne d'utilisation de l'intelligence artificielle dans les systèmes judiciaires et leur environnement*  
*Οι απόψεις που διατυπώνονται στο παρόν έγγραφο αποτελούν ευθύνη των συγγραφέων και δεν αντικατοπτρίζουν αναγκαστικά την επίσημη πολιτική του Συμβουλίου της Ευρώπης.*

Όλα τα αιτήματα σχετικά με την αναπαραγωγή ή μετάφραση του συνόλου ή μέρους του παρόντος εγγράφου θα πρέπει να απευθύνονται στη Διεύθυνση Επικοινωνίας (F-67075 Strasbourg Cedex ή [publishing@coe.int](mailto:publishing@coe.int)). Όλες οι λοιπές επικοινωνίες αναφορικά με το παρόν έγγραφο πρέπει να απευθύνονται στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης (CEPEJ) [cepej@coe.int](mailto:cepej@coe.int)

Εξώφυλλο και διάταξη:  
Τμήμα Παραγωγής Εγγράφων και Δημοσιεύσεων (SPDP),  
Συμβούλιο της Ευρώπης  
Φωτογραφία : Shutterstock

Η παρούσα δημοσίευση δεν έχει ελεγχθεί από τη Μονάδα Επιμέλειας του SPDP για τη διόρθωση τυπογραφικών και γραμματικών λαθών.

© Συμβούλιο της Ευρώπης, Φεβρουάριος 2019

*Ευρωπαϊκός Χάρτης Δεοντολογίας για τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης στα δικαστικά συστήματα και στο περιβάλλον τους*

Το κείμενο προέρχεται από το Συμβούλιο της Ευρώπης και χρησιμοποιείται με την άδειά του. Η μετάφραση αυτή δημοσιεύεται κατόπιν συμφωνίας με το Συμβούλιο της Ευρώπης, αλλά υπό την αποκλειστική ευθύνη του μεταφραστή.

© Ελληνική Δημοκρατία Υπουργείο Δικαιοσύνης, Ιούνιος 2020, Ελληνική έκδοση

Η μετάφραση στην ελληνική γλώσσα έγινε με επιμέλεια της "Διαρκούς Επιστημονικής Επιτροπής του Υπουργείου Δικαιοσύνης με αντικείμενο την εξέταση των επιπτώσεων στο δικαστικό σύστημα της εισαγωγής της τεχνητής νοημοσύνης", υπό την προεδρία του Συμβούλου Επικρατείας Κωνσταντίνου Κουσουλή, σε συνεργασία με τη Μεταφραστική Υπηρεσία του Υπουργείου Εξωτερικών.

Σελιδοποίηση: Τμήμα Δράσεων Ηλεκτρονικής Δικαιοσύνης, Διαλειτουργικότητας και Αξιοποίησης Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών Υπουργείου Δικαιοσύνης

Εκτύπωση: Εθνικό Τυπογραφείο

## Πρόλογος

Οι εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης και μηχανικής μάθησης γνωρίζουν ταχύτατη εξάπλωση στα δικαστικά συστήματα σε παγκόσμια κλίμακα.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης, πρωτοπόρο στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προχώρησε τον Δεκέμβριο του 2018, μέσω της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης (CEPEJ), στην υιοθέτηση του Χάρτη Δεοντολογίας για τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης στα δικαστικά συστήματα και στο περιβάλλον τους.

Με τον Χάρτη αυτό θεσπίζονται συγκεκριμένες θεμελιώδεις δεοντολογικές αρχές για τη χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης στη Δικαιοσύνη, ενώ παράλληλα γίνεται μια συνολική διαπραγμάτευση του ζητήματος, τόσο από επιστημονική, όσο και από δεοντολογική άποψη.

Το Υπουργείο Δικαιοσύνης έκρινε χρήσιμο να προβεί στη μετάφραση του Χάρτη στην ελληνική γλώσσα για την καλύτερη ενημέρωση των δικαστικών και εισαγγελικών λειτουργών, των δικηγόρων και των πολιτών στα κρίσιμα ζητήματα που συνδέονται με την χρήση εφαρμογών Τεχνητής Νοημοσύνης στον ευαίσθητο τομέα της Δικαιοσύνης.

Αθήνα, Ιούνιος 2020

Κωνσταντίνος Τσιάρας  
Υπουργός Δικαιοσύνης

## Περιεχόμενα

---

<b>ΕΙΣΑΓΩΓΗ</b>	<b>7</b>
<b>ΟΙ ΠΕΝΤΕ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΧΑΡΤΗ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ (ΤΝ) ΣΤΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥΣ</b>	<b>10</b>
1. Αρχή του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων: να διασφαλίζεται ότι ο σχεδιασμός και η εφαρμογή των εργαλείων και υπηρεσιών τεχνητής νοημοσύνης σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα	11
2. Αρχή της μη διακριτικής μεταχείρισης: να μην προκαλείται ή ενισχύεται οποιαδήποτε διακριτική μεταχείριση μεταξύ ατόμων ή ομάδων ατόμων	12
3. Αρχή της ποιότητας και της ασφάλειας: η επεξεργασία δικαστικών αποφάσεων και δεδομένων να γίνεται με τη χρήση πιστοποιημένων πηγών και άυλων δεδομένων με βάση μοντέλα που έχουν δημιουργηθεί με διεπιστημονικό τρόπο μέσα σε ένα ασφαλές τεχνολογικό περιβάλλον	13
4. Αρχή της διαφάνειας, της αμεροληψίας και της δίκαιης μεταχείρισης: οι μέθοδοι επεξεργασίας δεδομένων να είναι προσβάσιμες και κατανοητές και να επιτρέπεται η διενέργεια εξωτερικών ελέγχων	14
5. Αρχή του «ελέγχου από τον χρήστη»: να αποφεύγεται μία τυποποιημένη προσέγγιση και να διασφαλίζεται ότι οι χρήστες είναι ενημερωμένοι και έχουν τον έλεγχο των επιλογών τους	16
<b>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι – ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΝ ΣΤΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΥΡΙΩΣ ΤΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΤΗΣ ΤΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΙΚΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ</b>	<b>17</b>
Εισαγωγή	18
1. Η χρήση αλγορίθμων τεχνητής νοημοσύνης στα δικαστικά συστήματα των Κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης	22
2. Επισκόπηση των δημόσιων πολιτικών ανοικτών δεδομένων που αφορούν δικαστικές αποφάσεις στα δικαστικά συστήματα των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης	24

---

3. Λειτουργικά χαρακτηριστικά της τεχνητής νοημοσύνης (μηχανικής μάθησης) που εφαρμόζεται στις δικαστικές αποφάσεις	39
4. Μπορεί η τεχνητή νοημοσύνη να «μοντελοποιήσει» το νομικό συλλογισμό εκ των προτέρων;	48
5. Μπορεί η τεχνητή νοημοσύνη να εξηγήσει τη συμπεριφορά των δικαστών εκ των υστέρων;	53
6. Πώς μπορεί να εφαρμοστεί η ΤΝ στην αστική, εμπορική και διοικητική δικαιοσύνη;	55
7. Ειδικά ζητήματα στην ποινική δικαιοσύνη: πρόληψη τέλεσης αδικημάτων, κίνδυνος υποτροπής και αξιολόγηση του επιπέδου του κινδύνου	65
8. Συγκεκριμένα ζητήματα σχετικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων	76
9. Οι δυνατότητες και τα όρια των εργαλείων της λεγόμενης «προβλεπτικής δικαιοσύνης»	77
10. Η ανάγκη για μια σε βάθος δημόσια διαβούλευση επί των εργαλείων αυτών πριν από την υλοποίηση των δημόσιων πολιτικών για την ανάπτυξή τους. Η επιτακτική ανάγκη για μια δεοντολογία στον κυβερνοχώρο με σκοπό την παροχή ενός πλαισίου ανάπτυξης των αλγορίθμων τεχνητής νοημοσύνης με παράλληλο σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων	81
<b>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ - ΠΟΙΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ ΤΗ ΕΝΔΕΙΚΝΥΝΤΑΙ ΓΙΑ ΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ;</b>	<b>85</b>
Χρήσεις που πρέπει να ενθαρρύνονται	86
Πιθανές χρήσεις, για τις οποίες απαιτούνται σημαντικά μεθοδολογικά μέτρα προφύλαξης	87
Χρήσεις, για τις οποίες πρέπει να προηγηθούν πρόσθετες επιστημονικές μελέτες	89
Χρήσεις, για τις οποίες υπάρχουν έντονες επιφυλάξεις	90
<b>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ – ΓΛΩΣΣΑΡΙ</b>	<b>92</b>
<b>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙV – ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΗΜΕΙΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ ΧΑΡΤΗ ΣΤΗ ΜΕΘΟΔΟ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΑΣ</b>	<b>101</b>
<b>ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΗΜΕΙΩΝ ΕΛΕΓΧΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΜΕΘΟΔΩΝ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΑΣ</b>	<b>102</b>

## Εισαγωγή

---

Αναγνωρίζοντας την αυξανόμενη σπουδαιότητα της τεχνητής νοημοσύνης<sup>1</sup> (TN) στις σύγχρονες κοινωνίες μας και τα προσδοκώμενα οφέλη που θα προκύψουν όταν θα χρησιμοποιείται με ολοκληρωμένο τρόπο υπηρετώντας την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα της δικαιοσύνης, η CEPEJ υιοθετεί επίσημα τις 5 θεμελιώδεις αρχές που θα αναλυθούν κατωτέρω υπό τον τίτλο «Ευρωπαϊκός Χάρτης Δεοντολογίας για τη χρήση της TN στα δικαστικά συστήματα και στο περιβάλλον τους».

Ο Χάρτης αυτός προορίζεται για τα ενδιαφερόμενα μέρη του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, που είναι αρμόδια για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη των εργαλείων και υπηρεσιών τεχνητής νοημοσύνης, σε σχέση ιδίως με την επεξεργασία δικαστικών αποφάσεων και δεδομένων (με τη μηχανική μάθηση ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους πηγάζουν από την επιστήμη των δεδομένων).

Αφορά επίσης τους δημόσιους φορείς λήψης αποφάσεων αναφορικά με τη θέσπιση νομοθετικού ή ρυθμιστικού πλαισίου για την ανάπτυξη, τον έλεγχο ή τη χρήση των εν λόγω εργαλείων και υπηρεσιών.

Η χρήση αυτών των εργαλείων και υπηρεσιών στα δικαστικά συστήματα επιδιώκει να βελτιώσει την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα της δικαιοσύνης και θα πρέπει να ενθαρρύνεται. Θα πρέπει, ωστόσο να γίνεται με υπευθυνότητα και με τη δέουσα προσοχή στο σεβασμό των θεμελιωδών ατομικών δικαιωμάτων, όπως αυτά θεσπίζονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τη Σύμβαση για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων, καθώς και σε συμμόρφωση προς όλες τις άλλες θεμελιώδεις αρχές που καθορίζονται στη συνέχεια και οι οποίες θα πρέπει να κατευθύνουν τη διαμόρφωση του πλαισίου των δημόσιων πολιτικών για τη δικαιοσύνη σε αυτόν τον τομέα.

Η επεξεργασία δικαστικών αποφάσεων μέσω της τεχνητής νοημοσύνης, σύμφωνα με την άποψη των δημιουργών της, θα μπορούσε να βοηθήσει στη βελτίωση της προβλεψιμότητας της εφαρμογής του νόμου και της συνοχής των δικαστικών αποφάσεων σε αστικές, εμπορικές και διοικητικές υποθέσεις, υπό τον όρο του σεβασμού των αρχών που διατυπώνονται στη συνέχεια. Στις ποινικές υποθέσεις η χρήση της εξετάζεται με τη μεγαλύτερη δυνατή προσοχή, ούτως ώστε να αποφευχθεί η διακριτική μεταχείριση βάσει ευαίσθητων δεδομένων, σε συμμόρφωση προς τις εγγυήσεις της δίκαιης δίκης.

---

<sup>1</sup> Για τον ορισμό της Τεχνητής Νοημοσύνης, ανατρέξτε στο συνημμένο Γλωσσάρι.

Ανεξαρτήτως του αν αποσκοπεί στην παροχή νομικών συμβουλών, στην υποβοήθηση επίλυσης μιας υπόθεσης, στη συνδρομή στη σύνταξη μιας απόφασης και στη διαδικασία λήψης της απόφασης ή στην ενημέρωση του χρήστη, είναι απολύτως απαραίτητο η επεξεργασία μέσω ΤΝ να πραγματοποιείται με συνθήκες διαφάνειας, αμεροληψίας και δίκαιης μεταχείρισης, που θα πιστοποιούνται με μία εξωτερική και ανεξάρτητη αξιολόγηση.



## Εφαρμογή του Χάρτη

---

Οι αρχές του Χάρτη πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο εφαρμογής, τακτικής παρακολούθησης και αξιολόγησης από τους αρμόδιους φορείς στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα, με σκοπό τη διαρκή βελτίωση των εφαρμοζόμενων πρακτικών.

Προς το σκοπό αυτό, θα ήταν επιθυμητό να γίνεται μια τακτική επισκόπηση της εφαρμογής των αρχών του Χάρτη από τους εν λόγω φορείς, όπου θα εξηγούνται, εφόσον χρειάζεται, οι λόγοι για τη μη εφαρμογή ή τη μερική εφαρμογή, μαζί με ένα σχέδιο δράσης, με το οποίο θα προτείνονται τα απαραίτητα μέτρα.

Οι ανεξάρτητες αρχές που αναφέρονται στον παρόντα Χάρτη θα μπορούσαν να οριστούν αρμόδιες για την περιοδική αξιολόγηση του βαθμού υιοθέτησης των αρχών του Χάρτη από όλους τους εμπλεκόμενους και για την υποβολή βελτιωτικών προτάσεων με σκοπό την προσαρμογή του Χάρτη στις τεχνολογικές εξελίξεις και στις χρήσεις των νέων τεχνολογιών.

## ΟΙ ΠΕΝΤΕ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΧΑΡΤΗ ΔΕΟΝΤΟΛΟΓΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΤΗΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ (ΤΝ) ΣΤΑ ΔΙΚΑΣΤΙΚΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥΣ

---

- 1** Αρχή του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων: να διασφαλίζεται ότι ο σχεδιασμός και η εφαρμογή των εργαλείων και υπηρεσιών τεχνητής νοημοσύνης σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα.
- 2** Αρχή της μη διακριτικής μεταχείρισης: να μην προκαλείται ή ενισχύεται οποιαδήποτε διακριτική μεταχείριση μεταξύ ατόμων ή ομάδων ατόμων.
- 3** Αρχή της ποιότητας και της ασφάλειας: η επεξεργασία δικαστικών αποφάσεων και δεδομένων να γίνεται με τη χρήση πιστοποιημένων πηγών και άυλων δεδομένων με βάση μοντέλα που έχουν δημιουργηθεί με διεπιστημονικό τρόπο μέσα σε ένα ασφαλές τεχνολογικό περιβάλλον.
- 4** Αρχή της διαφάνειας, της αμεροληψίας και της δίκαιης μεταχείρισης: οι μέθοδοι επεξεργασίας δεδομένων να είναι προσβάσιμες και κατανοητές, και να επιτρέπεται η διενέργεια εξωτερικών ελέγχων.
- 5** Αρχή του «ελέγχου από τον χρήστη»: να αποφεύγεται η τυποποιημένη προσέγγιση και να διασφαλίζεται ότι οι χρήστες είναι ενημερωμένοι και έχουν τον έλεγχο των επιλογών τους.

# 1

**Αρχή του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων:** να διασφαλίζεται ότι ο σχεδιασμός και η εφαρμογή των εργαλείων και υπηρεσιών τεχνητής νοημοσύνης σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα

Η επεξεργασία των δικαστικών αποφάσεων και δεδομένων πρέπει να εξυπηρετεί σαφείς σκοπούς και να σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα που προστατεύονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και τη Σύμβαση για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων (Σύμβαση για την Προστασία των Ατόμων σχετικά με την Αυτοματοποιημένη Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων, ETS Αρ. 108, όπως τροποποιήθηκε με το Πρωτόκολλο CETS Αρ. 223).

Στις περιπτώσεις που τα εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης χρησιμοποιούνται για την επίλυση μιας διαφοράς, για τη λήψη μιας δικαστικής απόφασης ή για την παροχή καθοδήγησης στον διάδικο, είναι σημαντικό να διασφαλίζεται ότι δεν θίγουν το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο ή και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη (αρχή της ισότητας των όπλων και της εκατέρωθεν ακροάσεως).

Τα εργαλεία αυτά πρέπει επίσης να χρησιμοποιούνται με πλήρη σεβασμό προς τις αρχές του κράτους δικαίου και την ανεξαρτησία των δικαστών κατά τη διαδικασία λήψης των αποφάσεών τους.

Συνεπώς, πρέπει να δίνεται προτεραιότητα στις προσεγγίσεις που λαμβάνουν υπόψη τις πιο πάνω δεοντολογικές αρχές ήδη από το στάδιο του σχεδιασμού («ethical-by-design»<sup>2</sup> ή «human rights by design»). Οι προσεγγίσεις αυτές βασίζονται στην ενσωμάτωση των κανόνων που απαγορεύουν την άμεση ή έμμεση προσβολή των θεμελιωδών αξιών που προστατεύονται από τις Συμβάσεις από τα στάδια του σχεδιασμού και της εκμάθησης.

---

<sup>2</sup> Η ηθική/δεοντολογική επιλογή γίνεται απευθείας από τους σχεδιαστές του προγράμματος και δεν επαφίεται στο χρήστη.

## 2

**Αρχή της μη διακριτικής μεταχείρισης:** να μην προκαλείται ή ενισχύεται οποιαδήποτε διακριτική μεταχείριση μεταξύ ατόμων ή ομάδων ατόμων

Δεδομένης της δυνατότητας αυτών των μεθόδων επεξεργασίας να αναδεικνύουν υφιστάμενες διακρίσεις, μέσω της ομαδοποίησης ή ταξινόμησης δεδομένων που σχετίζονται με άτομα ή ομάδες ατόμων, τα ενδιαφερόμενα μέρη στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι εν λόγω μέθοδοι δεν αναπαράγουν ή ενισχύουν τέτοιες διακρίσεις και δεν οδηγούν σε προκαθορισμένες (ντετερμινιστικές) αναλύσεις ή χρήσεις.

Ιδιαίτερη πρόνοια πρέπει να ληφθεί τόσο στη φάση του σχεδιασμού, όσο και στη φάση της ανάπτυξης, ειδικά όταν η επεξεργασία βασίζεται άμεσα ή έμμεσα σε «ευαίσθητα» δεδομένα. Τέτοια δεδομένα μπορεί να θεωρηθούν η φερόμενη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, το κοινωνικο-οικονομικό υπόβαθρο, οι πολιτικές απόψεις ή οι φιλοσοφικές πεποιθήσεις, η συμμετοχή σε συνδικαλιστικές οργανώσεις, τα γενετικά δεδομένα, τα βιομετρικά δεδομένα, τα δεδομένα υγείας ή τα δεδομένα σχετικά με τη σεξουαλική ζωή ή τον γενετήσιο προσανατολισμό. Στις περιπτώσεις που διαπιστώνεται τέτοια διάκριση λόγω των ανωτέρω δεδομένων πρέπει να εξετάζονται διορθωτικές παρεμβάσεις με στόχο τον περιορισμό και, εφόσον είναι δυνατόν, την πλήρη εξουδετέρωση των κινδύνων, καθώς και την ευαισθητοποίηση των ενδιαφερόμενων μερών όταν διαπιστώνονται παρόμοιες διακρίσεις.

Σε κάθε περίπτωση πρέπει να ενθαρρύνεται η χρήση της μηχανικής μάθησης και η διεξαγωγή διεπιστημονικών αναλύσεων για την καταπολέμηση των εν λόγω διακρίσεων.

# 3

**Αρχή της ποιότητας και της ασφάλειας:** η επεξεργασία δικαστικών αποφάσεων και δεδομένων να γίνεται με χρήση πιστοποιημένων πηγών και άυλων δεδομένων με βάση μοντέλα που έχουν δημιουργηθεί με διεπιστημονικό τρόπο μέσα σε ασφαλές τεχνολογικό περιβάλλον

Οι σχεδιαστές των μοντέλων μηχανικής μάθησης πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να αξιοποιούν ευρέως τις ειδικές γνώσεις των σχετικών επαγγελματιών στον τομέα της δικαιοσύνης (δικαστών, εισαγγελέων, δικηγόρων κ.λπ.) και των ερευνητών/ακαδημαϊκών στους τομείς του δικαίου και των κοινωνικών επιστημών (π.χ. οικονομολόγων, κοινωνιολόγων, φιλοσόφων).

Η δημιουργία μικτών ομάδων εργασίας για τον σχεδιασμό και την παραγωγή λειτουργικών μοντέλων καθιστά εφικτή την καλύτερη αξιοποίηση της διεπιστημονικής προσέγγισης.

Οι ομάδες αυτές πρέπει να ενημερώνονται διαρκώς για τις υφιστάμενες δεοντολογικές εγγυήσεις, τις οποίες πρέπει να εμπλουτίζουν περαιτέρω.

Τα δεδομένα, τα οποία απορρέουν από δικαστικές αποφάσεις και έχουν εισαχθεί σε λογισμικό που επεξεργάζεται έναν αλγόριθμο μηχανικής μάθησης, πρέπει να προέρχονται από πιστοποιημένες πηγές και δεν πρέπει να τροποποιούνται μέχρι να χρησιμοποιηθούν πραγματικά από το μηχανισμό εκμάθησης. Κατά συνέπεια, το σύνολο της διαδικασίας πρέπει να είναι εξακριβώσιμο, με τρόπο ώστε να διασφαλίζεται ότι δεν έχει γίνει καμία τροποποίηση που θα μπορούσε να αλλοιώσει το περιεχόμενο ή το νόημα της υπό επεξεργασία απόφασης.

Τα μοντέλα και οι αλγόριθμοι πρέπει επίσης να μπορούν να αποθηκεύονται και να εκτελούνται<sup>3</sup> σε ασφαλή περιβάλλοντα, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η ακεραιότητα και το απαραβίαστο του συστήματος.

<sup>3</sup> Ενδιαφέρουσα, από την άποψη αυτή, είναι η πρόταση που γίνεται στη σελίδα 38 της μελέτης «Αλγόριθμοι και Ανθρώπινα Δικαιώματα» του MSI-NET του Συμβουλίου της Ευρώπης. «Η παροχή όλων των αλγορίθμων ή του υποκείμενου λογισμικού κώδικα στο κοινό δεν είναι πιθανή λύση στο παρόν πλαίσιο, καθώς οι ιδιωτικές εταιρείες θεωρούν τους αλγόριθμούς τους ως προστατευόμενο λογισμικό με βάση τα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας. Ωστόσο, μπορεί να υπάρχει μια δυνατότητα να ζητηθεί η γνωστοποίηση υποσυνόλων πληροφοριών σχετικά με τους αλγόριθμους, π.χ. ποιες παράμετροι χρησιμοποιούνται, για ποιους στόχους έχουν βελτιστοποιηθεί οι αλγόριθμοι, τα εκπαιδευτικά δεδομένα, οι μέσες αξίες και οι συνήθειες

# 4

**Αρχή της διαφάνειας, της αμεροληψίας και της δίκαιης μεταχείρισης: οι μέθοδοι επεξεργασίας δεδομένων να είναι προσβάσιμες και κατανοητές, και να επιτρέπεται η διενέργεια εξωτερικών ελέγχων**

Πρέπει να επιτευχθεί μια ισορροπία ανάμεσα στην προστασία των δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας επί ορισμένων μεθόδων επεξεργασίας και στην ανάγκη για διαφάνεια (πρόσβαση στη διαδικασία σχεδιασμού), αμεροληψία (απουσία προκαταλήψεων)<sup>4</sup>, δίκαιη μεταχείριση και ακεραιότητα της κρίσης (δίνοντας προτεραιότητα στο συμφέρον της Δικαιοσύνης) όταν χρησιμοποιούνται εργαλεία που ενδέχεται να έχουν έννομες συνέπειες ή να επιδρούν σημαντικά στις ζωές των ανθρώπων. Πρέπει, επίσης, να καταστεί σαφές ότι τα μέτρα για την επίτευξη των ως άνω στόχων είναι αναγκαίο να εφαρμόζονται σε όλα τα στάδια του σχεδιασμού και της λειτουργίας, δεδομένου ότι η μέθοδος επιλογής των δεδομένων, καθώς και η ποιότητα και οργάνωσή τους επηρεάζουν άμεσα τη φάση της εκμάθησης.

Η βασική επιλογή είναι η πλήρης τεχνική διαφάνεια (παραδείγματος χάριν, ανοιχτός πηγαίος κώδικας και τεκμηρίωση), η οποία μπορεί να περιορίζεται από την προστασία των εμπορικών απορρήτων. Επίσης, η εξήγηση του συστήματος πρέπει να γίνεται σε σαφή και κατανοητή γλώσσα (ως προς την περιγραφή του τρόπου, με τον οποίο παράγονται τα αποτελέσματα), καθιστώντας έτσι γνωστή τη φύση των παρεχόμενων υπηρεσιών, τα εργαλεία που έχουν αναπτυχθεί, τις επιδόσεις και τους κινδύνους σφάλματος. Ανεξάρτητες αρχές ή εμπειρογνώμονες/ειδικοί μπορούν να είναι επιφορτισμένοι με την πιστοποίηση και τον έλεγχο των μεθόδων επεξεργασίας ή με την παροχή συμβουλών. Επίσης, μπορεί να

---

αποκλίσεις των παραγόμενων αποτελεσμάτων, ή το ποσό και το είδος (τύπος) των δεδομένων που υποβάλλονται σε επεξεργασία από τον αλγόριθμο». Ή ακόμη και η πρόταση που διατυπώνεται στη σελ. 117 της Έκθεσης «TN για την Ανθρωπότητα» που συντάχθηκε από τον κ. Cedric Villani, μέλος της Γαλλικής Εθνικής Συνέλευσης, ως μέρος του έργου που του ανατέθηκε από τον Πρωθυπουργό της Γαλλικής Δημοκρατίας: «Οι ελεγκτές μπορούν να διενεργήσουν έλεγχο ως προς την αμεροληψία και την εντιμότητα ενός προγράμματος (κάνοντας μόνο ό,τι ζητείται από αυτούς), επισημαίνοντας π.χ. διάφορα εσφαλμένα δεδομένα, ή δημιουργώντας μια μεγάλη ποσότητα προφίλ χρηστών του συστήματος ακολουθώντας συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές». Επιπροσθέτως, βλ. τις δηλώσεις στην Έκθεση της Βουλής των Λόρδων, «TN στο Ηνωμένο Βασίλειο: έτοιμη, πρόθυμη και ικανή», παράγραφοι 92, 96-99.

<sup>4</sup> Στο πλαίσιο αυτό, έχει ενδιαφέρον να σημειώσουμε τις προτάσεις που εξετάζονται γενικότερα για τη διασφάλιση της ουδετερότητας των αλγορίθμων στην ανωτέρω αναφερόμενη Έκθεση της Βουλής των Λόρδων (παράγραφοι 114, 115, 116, 119, 120): πιο ποικίλες βάσεις δεδομένων, πιο ποικίλες και διεπιστημονικές προσεγγίσεις, περισσότερος έλεγχος τομέων, όπως η επεξεργασία δεδομένων και ο τρόπος κατασκευής της μηχανής.

προβλεφθεί ότι οι δημόσιες αρχές θα χορηγούν πιστοποίηση που θα επανεξετάζεται σε τακτά χρονικά διαστήματα.

# 5

**Αρχή του «ελέγχου από τον χρήστη»:** να αποφεύγεται η τυποποιημένη προσέγγιση και να διασφαλίζεται ότι οι χρήστες είναι ενημερωμένοι και έχουν τον έλεγχο των επιλογών τους

Η αυτονομία του χρήστη πρέπει να αυξάνεται και να μην περιορίζεται μέσω της χρήσης εργαλείων και υπηρεσιών τεχνητής νοημοσύνης.

Οι επαγγελματίες στο σύστημα απονομής δικαιοσύνης πρέπει να είναι ανά πάσα στιγμή σε θέση να επανεξετάζουν δικαστικές αποφάσεις και δεδομένα που χρησιμοποιήθηκαν για την παραγωγή ενός αποτελέσματος και να εξακολουθούν να μην δεσμεύονται υποχρεωτικά από αυτό υπό το φως των συγκεκριμένων χαρακτηριστικών της κάθε υπόθεσης.

Ο χρήστης πρέπει να ενημερώνεται σε σαφή και κατανοητή γλώσσα ως προς το εάν οι λύσεις που προσφέρονται από τα εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης είναι δεσμευτικές ή όχι, ως προς τις διαθέσιμες επιλογές, και ως προς το δικαίωμά του να ζητήσει νομική συμβουλή και να έχει πρόσβαση σε δικαστήριο. Πρέπει επίσης να ενημερώνεται με σαφή τρόπο για τυχόν προηγηθείσα επεξεργασία μιας υπόθεσης μέσω τεχνητής νοημοσύνης, πριν ή κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας, και να έχει το δικαίωμα εναντίωσης, έτσι ώστε η υπόθεσή του να εκδικαστεί απευθείας από δικαστήριο, κατά την έννοια του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ.

Γενικότερα, όταν υλοποιείται οποιοδήποτε πληροφοριακό σύστημα που βασίζεται σε τεχνητή νοημοσύνη, πρέπει να οργανώνονται προγράμματα ανάπτυξης τεχνολογικών δεξιοτήτων για τους χρήστες και συζητήσεις με τη συμμετοχή επαγγελματιών από το σύστημα απονομής δικαιοσύνης.



## Παράρτημα Ι

### **Αναλυτική μελέτη για τη χρήση της ΤΝ στα δικαστικά συστήματα και κυρίως των εφαρμογών της ΤΝ στην επεξεργασία των δικαστικών αποφάσεων και δεδομένων**

---

Συντάχθηκε με την επιστημονική συνδρομή του κ. Xavier Ronsin, Προέδρου του Εφετείου της Ρεν, επιστημονικού εμπειρογνώμονα (Γαλλία),

και του κ. Βασιλείου Λάμπου, κύριου ερευνητή (principal research fellow) στο Τμήμα Επιστήμης των Η/Υ του University College London (UCL), επιστημονικού εμπειρογνώμονα (Ηνωμένο Βασίλειο),

και με τη συμμετοχή της κας Agnes Maîtreperierre, δικαστή (conseiller référendaire) του Γαλλικού Ανωτάτου Ακυρωτικού (Cour de Cassation), μέλους της Συμβουλευτικής Επιτροπής της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Ατόμων σε σχέση με την Αυτόματη Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων (Γαλλία).

Επίσης συμμετείχαν στη σύνταξη της Μελέτης οι παρακάτω ειδικοί/εμπειρογνώμονες:

κ. Francesco Contini, Επικεφαλής Ερευνητής στο Ερευνητικό Ινστιτούτο Δικαστικών Συστημάτων – Εθνικό Ερευνητικό Συμβούλιο (IRSIG-CNR), Μπολόνια (Ιταλία)

κ. Francesco De Santis, Καθηγητής Διαδικασιών στο πεδίο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Πανεπιστήμιο της Νάπολης (Ιταλία)

κ. Jean Lassègue, φιλόσοφος και επιστημιολόγος, ερευνητικός συνεργάτης στο Εθνικό Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών (CNRS) και συνεργάτης ερευνητής στο Ινστιτούτο Ανώτατων Σπουδών Δικαιοσύνης (IHEJ) (Γαλλία)

κα. Dory Reiling, Επίτιμη Δικαστής, Εμπειρογνώμων στην Τεχνολογία Πληροφοριών και Αναμόρφωση της Δικαιοσύνης (Ολλανδία)

κ. Ales Završnik, Επικεφαλής Ερευνητής στο Ινστιτούτο Εγκληματολογίας, Αναπληρωτής Καθηγητής της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Λουμπλιάνια (Σλοβενία) και Ερευνητής στο EURIAS 2017-18 στο Ελβετικό Κολλέγιο της Ζυρίχης (Ελβετία).

## ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Το κύμα του ψηφιακού μετασχηματισμού στις κοινωνίες μας εξακολουθεί να έχει ένα ανομοιογενές αποτέλεσμα στα δικαστικά συστήματα των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Πολλές ευρωπαϊκές χώρες φαίνεται να έχουν ήδη αναπτύξει μία εξαιρετικά προχωρημένη προσέγγιση σχετικά με τη χρήση συγκεκριμένων εφαρμογών (τόσο από πλευράς τεχνολογίας, όσο και από πλευράς νομικής υποστήριξης), ενώ για άλλες χώρες αυτό αποτελεί ένα αναδυόμενο ζήτημα και προς το παρόν επικεντρώνονται στην αποτελεσματική διαχείριση της τεχνολογίας των πληροφοριών.

2. Μεταξύ των εφαρμοζόμενων τεχνολογιών σε αυτόν τον μεγάλο ψηφιακό μετασχηματισμό, η τεχνητή νοημοσύνη (TN) εμφανίζεται ως η πιο θεαματική και εντυπωσιακή. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, «δικηγόροι-ρομπότ» χρησιμοποιούνται ήδη και φαίνεται να συνομιλούν σε φυσική γλώσσα με τους ανθρώπους. «Start-up» (νεοφυείς) εταιρείες νομικής τεχνολογίας που εξειδικεύονται στο σχεδιασμό νέων νομικών υπηρεσιών προσφέρουν νέες εφαρμογές στα νομικά επαγγέλματα, κυρίως σε δικηγόρους, νομικές υπηρεσίες και ασφαλιστές, επιτρέποντας μια σε βάθος πρόσβαση σε δικαστικές πληροφορίες και νομολογία. Αυτές οι ιδιωτικές εταιρίες έχουν ως σκοπό ακόμη και την πρόβλεψη των αποφάσεων που εκδίδουν οι δικαστές με εργαλεία «προβλεπτικής δικαιοσύνης», παρότι θα διαπιστώσουμε ότι αυτός ο όρος δεν αποτελεί ίσως την καλύτερη δυνατή περιγραφή<sup>5</sup>.

3. Μια πρώτη εξέταση αυτού του φαινομένου, ωστόσο, μας οδηγεί στο να διακρίνουμε ανάμεσα στην εμπορική απήχηση των τεχνολογιών αυτών και στο βαθμό ανάπτυξης και χρήσης τους. Επί του παρόντος, οι δικαστές των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης δεν φαίνεται να κάνουν πρακτική και καθημερινή χρήση λογισμικού πρόβλεψης. Τοπικές δοκιμές<sup>6</sup> και ακαδημαϊκές εργασίες<sup>7</sup> έχουν διεξαχθεί με σκοπό τη

<sup>5</sup> Βλ. ειδικότερα το εισαγωγικό τμήμα του Κεφαλαίου 9.

<sup>6</sup> Παραδείγματος χάριν, τα Εφετεία της Ντουέ και Ρεν στη Γαλλία, διεξήγαγαν με μια ομάδα δικαστών μία δοκιμή διάρκειας τριών μηνών το 2017 με ένα λογισμικό που έφερε τον τίτλο «προβλεπτικό».

<sup>7</sup> Εργασία σε δείγμα 584 αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Νικόλαος Αλετράς, Δημήτριος Τσαραπατσάνης, Daniel Preotiu-Pietro, Βασίλειος Λάμπρος, «Predicting judicial decisions of the European Court of Human Rights: a Natural Language Processing perspective», η οποία δημοσιεύθηκε στις 24 Οκτωβρίου 2016 [Online], <https://peerj.com/articles/cs-93/>

διερεύνηση της προοπτικής αυτών των εφαρμογών, αλλά δεν έχουν ακόμη χρησιμοποιηθεί σε ευρεία κλίμακα. Πράγματι, η πρωτοβουλία για την ανάπτυξη αυτών των εργαλείων προέρχεται κατά κύριο λόγο από τον ιδιωτικό τομέα, του οποίου η πελατεία είναι κυρίως ασφαλιστικές εταιρείες, δικηγόροι και εταιρείες παροχής νομικών υπηρεσιών που επιθυμούν να μειώσουν τη νομική αβεβαιότητα και τη μη προβλεψιμότητα των δικαστικών αποφάσεων. Ωστόσο, οι δημόσιοι φορείς λήψης αποφάσεων δείχνουν ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον που υποκινείται από τον ιδιωτικό τομέα, ο οποίος επιθυμεί να δει αυτά τα εργαλεία – τα οποία είναι πολλές φορές «εκδόσεις beta», δηλαδή θα εξελιχθούν με τον καιρό – να ενσωματώνονται στις πολιτικές του δημόσιου τομέα.

4. Σε συνέχεια του προβληματισμού που αναπτύχθηκε στις Κατευθυντήριες Γραμμές για την πορεία αλλαγής προς την “Κυβερνοδικαιοσύνη”<sup>8</sup> (“cyber-justice”), η CEPEJ προτίθεται να παράσχει στους δημόσιους φορείς λήψης αποφάσεων και στους ασκούντες νομικά επαγγέλματα «κλειδιά» για την καλύτερη κατανόηση του φαινομένου της «προβλεπτικής δικαιοσύνης».

5. Καταρχάς, θα επιχειρηθεί η αποσαφήνιση ζητημάτων σχετικά με την εσωτερική φύση αυτών των συστημάτων μαζικής επεξεργασίας νομολογιακών δεδομένων, καθώς και τα τεχνικά και θεωρητικά όριά τους. Αυτές οι πτυχές δεν θίγονται συχνά στο διάλογο που έχει αναπτυχθεί για το θέμα στον δικαστικό χώρο, αλλά είναι ευρέως γνωστές και συζητούνται από τους ειδικούς σε αυτές τις τεχνολογίες (μαθηματικούς, στατιστικούς και επιστήμονες στους Η/Υ) και είναι άξιες προσοχής.

6. Κατά δεύτερον, στο παρόν κείμενο θα αναλυθούν τα οφέλη και οι κίνδυνοι αυτών των εργαλείων. Ενώ οι υποστηρικτές τους τονίζουν τα πλεονεκτήματά τους ως προς τη διαφάνεια, την προβλεψιμότητα και την προτυποποίηση της νομολογίας, οι πολέμιοι επικεντρώνονται στους περιορισμούς και στους παράγοντες μεροληψίας του λογισμικού, το οποίο επί του παρόντος υπάρχει στην αγορά. Οι εγγενείς κίνδυνοι αυτών των τεχνολογιών μπορούν ακόμη και να υπερβούν τη δικαιοδοτική κρίση και να επηρεάσουν ουσιαστικά στοιχεία της λειτουργίας του

---

<sup>8</sup> Βλ. ειδικά παρ. 51 του εγγράφου CEPEJ(2016)13, «Guidelines on how to drive change towards Cyberjustice».

κράτους δικαίου και των δικαστικών συστημάτων, με τα οποία συνδέεται ιδιαίτερα το Συμβούλιο της Ευρώπης.

7. Μεταξύ των ουσιαστικών στοιχείων του κράτους δικαίου περιλαμβάνονται αρχές, όπως η αρχή της νομιμότητας. Το αποτέλεσμα αυτών των εργαλείων μπορεί να είναι όχι απλώς να παρέχονται προτροπές, αλλά να παράγεται οιοσδήποτε επιτακτικότητα, με συνέπεια να δημιουργείται μια νέα μορφή κανονιστικότητας, η οποία θα μπορούσε να λειτουργήσει συμπληρωματικά με το νόμο, θέτοντας περιοριστικό πλαίσιο στην κυρίαρχη διακριτική ευχέρεια του δικαστή, και να οδηγήσει πιθανώς μακροπρόθεσμα σε μια τυποποίηση των δικαστικών αποφάσεων, οι οποίες δεν θα βασίζονται πλέον σε έναν εξατομικευμένο συλλογισμό από πλευράς των δικαστών, αλλά σε έναν καθαρά στατιστικό υπολογισμό, συνδεδεμένο με τον μέσο όρο αποζημιώσεων που έχουν προηγουμένως επιδικαστεί από άλλα δικαστήρια.

8. Υπάρχει επίσης η ανάγκη να εξεταστεί κατά πόσον αυτές οι λύσεις είναι συμβατές με τα ατομικά δικαιώματα που κατοχυρώνονται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), όπως το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη (ιδιαίτερα το δικαίωμα στον φυσικό δικαστή που ορίζεται από τον νόμο, το δικαίωμα σε ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο και στην ισότητα των όπλων στις δικαστικές διαδικασίες) και, στην περίπτωση που δεν έχει ληφθεί επαρκής πρόνοια για την προστασία πληροφοριών που γνωστοποιούνται σε μορφή ανοιχτών δεδομένων, το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής.

9. Το παρόν κείμενο, ενώ αντιμετωπίζει με ευαισθησία αυτά τα ζητήματα, αναδεικνύει τις πολλαπλές δυνατότητες υποστήριξης που παρέχει η ΤΝ κατά την εκτέλεση των καθηκόντων των ασκούντων νομικά επαγγέλματα. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ορισμένες εφαρμογές ΤΝ, οι οποίες βρίσκονται ακόμη υπό εξέλιξη ή δοκιμή, όπως αυτές που έχουν σχεδιαστεί για τη βελτίωση της νομικής έρευνας, θα μπορούσαν να είναι πολύ χρήσιμες στην ταχύτερη και αποτελεσματικότερη διεξαγωγή του δικαστικού έργου. Το κείμενο τονίζει αυτά τα θετικά παραδείγματα και γενικά υποστηρίζει τη χρήση της ΤΝ από ασκούντες νομικά επαγγέλματα σύμφωνα με τις ανάγκες τους, υπό τον όρο πάντοτε ότι επιδεικνύεται η δέουσα προσοχή στο σεβασμό των ατομικών δικαιωμάτων που κατοχυρώνονται από την ΕΣΔΑ και στα πρότυπα του

Συμβουλίου της Ευρώπης, ειδικά σε ποινικές υποθέσεις. Η ΤΝ, πέρα από το να είναι ένα απλό εργαλείο για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των δικαστικών συστημάτων, πρέπει να ενισχύει τις εγγυήσεις του κράτους δικαίου, καθώς και την ποιότητα της δικαιοσύνης.

10. Τέλος, το κείμενο προτείνει μέσα για την εποπτεία του φαινομένου αυτού, με τη μορφή ενός Χάρτη Δεοντολογίας, ο οποίος τονίζει την ανάγκη μιας προσεκτικής προσέγγισης κατά την ενσωμάτωση των εργαλείων ΤΝ στις δημόσιες πολιτικές. Είναι σημαντικό κάθε δημόσια διαβούλευση να περιλαμβάνει όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, είτε πρόκειται για ασκούντες νομικά επαγγέλματα, είτε για εταιρείες νομικής τεχνολογίας ή επιστήμονες, ούτως ώστε να τους επιτρέψει να εισφέρουν σε όλο το φάσμα τις πιθανές συνέπειες της ένταξης των εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης στα δικαστικά συστήματα και να διαμορφώσουν το αναγκαίο πλαίσιο δεοντολογίας, μέσα στο οποίο πρέπει αυτές να λειτουργούν. Η συζήτηση αυτή πρέπει, επίσης, να ξεφύγει από το καθαρά «επιχειρηματικό» πλαίσιο και να γίνει με τη συμμετοχή των πολιτών, συνεισφέροντας με τον τρόπο αυτό στον γενική ψηφιακή μόρφωση, όπως συνέβη ήδη στον Καναδά.<sup>9</sup>

---

<sup>9</sup> Διακήρυξη του Μόντρεαλ, διαθέσιμη στο <https://www.declarationmontreal-iaresponsible.com/demarche>, της 16<sup>ης</sup> Ιουλίου 2018.

## 1. Η χρήση αλγορίθμων τεχνητής νοημοσύνης στα δικαστικά συστήματα των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης

---

Το 2018 η χρήση των αλγορίθμων τεχνητής νοημοσύνης στα ευρωπαϊκά δικαστικά συστήματα παρέμεινε κυρίως μια πρωτοβουλία του ιδιωτικού τομέα που αφορά ασφαλιστικές εταιρείες, νομικές υπηρεσίες, δικηγόρους και ιδιώτες.

11. Η χρήση της ΤΝ στον δικαστικό τομέα φαίνεται να είναι αρκετά δημοφιλής στις Ηνωμένες Πολιτείες, όπου έχουν γίνει επενδύσεις σε αυτά τα εργαλεία, χωρίς πολλούς προβληματισμούς, τόσο σε αστικές, όσο και σε ποινικές υποθέσεις.<sup>10</sup>

12. Ο εντοπισμός περιπτώσεων χρήσης αλγορίθμων ΤΝ σε δικαστικά συστήματα των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι πιο δύσκολος, καθώς οι περισσότερες πρωτοβουλίες προέρχονται από τον ιδιωτικό τομέα και δεν ενσωματώνονται συχνά στις δημόσιες πολιτικές.

13. Το ζήτημα της χρήσης της ΤΝ σε δικαστικά συστήματα εξετάσθηκε στο πλαίσιο μιας ειδικής διαδικτυακής έρευνας που διεξήχθη τον Απρίλιο του 2018 μεταξύ εκπροσώπων των κρατών μελών που μετέχουν στη CEPEJ και της κοινωνίας των πολιτών. Ο βαθμός ανταπόκρισης ήταν σχετικά χαμηλός και δεν επέτρεψε τη διαπίστωση σαφών τάσεων. Κάποιοι συμμετέχοντες του ιδιωτικού τομέα δεν φάνηκαν ιδιαίτερα συνεργάσιμοι στην έρευνα και τα μέλη της CEPEJ, τα οποία ανήκουν κυρίως σε υπουργεία Δικαιοσύνης ή ανώτερα δικαστικά συμβούλια, δεν ήταν σε θέση να αναφέρουν παρά μόνο τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται επί του παρόντος στον ευρύτερο δημόσιο τομέα.

14. Ως εκ τούτου, η καταγραφή που ακολουθεί είναι μόνο μερική και βασίζεται αποκλειστικά στην έρευνα που διεξήγαγαν οι εμπειρογνώμονες και η γραμματεία κάνοντας χρήση της διαθέσιμης βιβλιογραφίας.<sup>11</sup>

---

<sup>10</sup> Βλ. αλγόριθμους ή εργαλεία COMPAS, όπως το RAVEL LAW ή ROSS chatbot.

<sup>11</sup> Βλ. περιληπτική βιβλιογραφία στο Παράρτημα IV-σημαντικές συνεισφορές από τους Benoit Charpentier και Giuseppe Contissa και Giovanni Sartori ([https://media.wix.com/ugd/c21db1\\_14b-04c49ba7f46bf9a5d88581cvda172.pdf](https://media.wix.com/ugd/c21db1_14b-04c49ba7f46bf9a5d88581cvda172.pdf)) και Emmanouel Barthe (<http://www.precisement.org/blog/Intelligence-artificielle-en-droit-derriere-la-hype-la-realite.html#nb14>) (μόνο στα Γαλλικά)

15. Κατηγοριοποιήσεις μπορούν να γίνουν με βάση τις παρεχόμενες υπηρεσίες. Ο βαθμός χρήσης της ΤΝ μπορεί να διαφοροποιείται σημαντικά ανάλογα με τις εφαρμογές. Ενδεικτικά, οι βασικές κατηγορίες είναι οι ακόλουθες:

- Εξελιγμένες μηχανές αναζήτησης νομολογίας
- Online (διαδικτυακή) επίλυση διαφορών
- Συνδρομή στη σύνταξη προσχεδίων αποφάσεων
- Ανάλυση (προβλεπτική, κλίμακες)
- Κατηγοριοποίηση συμβάσεων σύμφωνα με διάφορα κριτήρια και ανίχνευση παρεκκλιουσών ή μη συμβατών συμβατικών ρητρών
- «Chatbots» (εφαρμογές συνομιλίας με τον χρήστη) για την ενημέρωση των διαδίκων ή την υποστήριξή τους στη δικαστική διαδικασία.

16. Η Λετονία δήλωσε ότι διερευνά τις δυνατότητες της μηχανικής μάθησης για τις ανάγκες της διοίκησης της δικαιοσύνης. Ο κύριος σκοπός θα είναι η επεξεργασία στατιστικών δεδομένων των δικαστηρίων, προκειμένου να εξαχθούν προσωρινές εκτιμήσεις ως προς τους ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους που προβλέπεται ότι θα απαιτηθούν.

17. Στην κατηγοριοποίηση αυτή δεν έχουν συμπεριληφθεί άλλες δραστηριότητες που διεξάγονται από εταιρείες νομικής τεχνολογίας, διότι η χρήση της τεχνητής νοημοσύνης στην επεξεργασία είναι είτε μικρή είτε ανύπαρκτη: κάποιοι ιστότοποι προσφέρουν πρόσβαση σε νομικές πληροφορίες, λύσεις «cloud» (υπολογιστικού νέφους), ηλεκτρονική υπογραφή κ.λπ.

18. Στη συνέχεια παρατίθεται ένας μη εξαντλητικός κατάλογος νομικών υπηρεσιών που κάνουν χρήση της τεχνητής νοημοσύνης κατά τη λειτουργία τους:

Λογισμικό	Κράτος	Είδος
Doctrine.fr	Γαλλία	Μηχανή Αναζήτησης
Predictice	Γαλλία	Ανάλυση (εκτός ποινικών υποθέσεων)
Case Law Analytics	Γαλλία	Ανάλυση (εκτός ποινικών υποθέσεων)
JurisData Analytics (LexisNexis)	Γαλλία	Μηχανή Αναζήτησης, Ανάλυση (εκτός ποινικών υποθέσεων)
Luminance	Ηνωμένο Βασίλειο	Ανάλυση
Watson/Ross (IBM)	ΗΠΑ	Ανάλυση
HART	Ηνωμένο Βασίλειο	Ανάλυση (ποινικά, κίνδυνος υποτροπής)
Lex Machina (LexisNexis)	ΗΠΑ	Ανάλυση

## 2. Επισκόπηση των δημόσιων πολιτικών ανοιχτών δεδομένων που αφορούν δικαστικές αποφάσεις στα δικαστικά συστήματα των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης

Η διαθεσιμότητα δεδομένων αποτελεί μια ουσιαστική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της ΤΝ, δίνοντάς της τη δυνατότητα να εκτελεί ορισμένες εργασίες που στο παρελθόν εκτελούνταν από τον άνθρωπο με μη αυτοματοποιημένο τρόπο. Όσο περισσότερα δεδομένα είναι διαθέσιμα, τόσο περισσότερο η ΤΝ μπορεί να εξελίξει μοντέλα που βελτιώνουν την ικανότητα πρόβλεψης. Μια πολιτική ανοιχτών δεδομένων για τις δικαστικές αποφάσεις, αποτελεί, κατά συνέπεια, προαπαιτούμενο για το έργο των εταιρειών νομικής τεχνολογίας που εξειδικεύονται σε μηχανές αναζήτησης ή ανάλυση τάσεων («προβλεπτική δικαιοσύνη»).

Η επεξεργασία αυτών των δεδομένων εγείρει έναν αριθμό ζητημάτων, όπως είναι οι αλλαγές στη διαμόρφωση της νομολογίας και η προστασία προσωπικών δεδομένων (συμπεριλαμβανομένων των ονομάτων των επαγγελματιών).



19. Τα δεδομένα που συλλέγονται με τη χρήση τεχνολογιών της πληροφορίας χαρακτηρίζονται ως το «πετρέλαιο» του 21<sup>ου</sup> αιώνα, καθώς η χρήση και η διασταυρούμενη παραπομπή τους θα μπορούσε να παραγάγει μια νέα μορφή πλούτου. Παρότι ορισμένα ενδιαφερόμενα μέρη και μελετητές αμφισβητούν αυτό το επιχείρημα, οι παγκόσμιες επιτυχίες της ψηφιακής βιομηχανίας κατά τις τελευταίες δεκαετίες επιβεβαιώνουν την τεράστια δυναμική της εξέλιξης αυτού του τομέα δραστηριότητας.

20. Η ποσοτικοποίηση των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, σε παγκόσμια πλέον κλίμακα, δεν θα μπορούσε να μην συμπεριλαμβάνει τα δεδομένα που παράγονται από το δημόσιο τομέα. Έτσι ενισχύθηκε η τάση για το άνοιγμα των δημόσιων δεδομένων που βασίζεται σε πολύ παλαιότερες επιταγές, οι οποίες συνιστούν θεμελιώδεις αρχές για τα σύγχρονα συνταγματικά μας κράτη.

21. Η μεγάλη αλλαγή έχει επέλθει τα τελευταία χρόνια με τη δημιουργία «μεταφορτώσιμων» δημόσιων δεδομένων (ανοιχτών δεδομένων), κυρίως στο πλαίσιο της «Partnership for Open Government» (OGP). Η OGP είναι μια μη κυβερνητική οργάνωση, στην οποία συμμετέχουν σχεδόν 70 Κράτη μέλη (περιλαμβανομένων πολλών Κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης), καθώς και εκπρόσωποι της κοινωνίας των πολιτών και των γιγάντων της ψηφιακής τεχνολογίας. Ο στόχος της δημοσιοποίησης των δεδομένων είναι η βελτίωση της διαφάνειας των δημόσιων δραστηριοτήτων, η ενθάρρυνση της συμμετοχής των πολιτών στην ανάπτυξη και αξιολόγηση των δημόσιων πολιτικών και η παροχή εγγυήσεων ως προς την ακεραιότητα της δημόσιας δράσης και των δημοσίων λειτουργιών και υπαλλήλων, μέσω της επεξεργασίας σημαντικού όγκου πληροφοριών οργανωμένου σε βάσεις δεδομένων (μεγάλα δεδομένα - «big data»).

## **2.1 Ορισμός των ανοιχτών δεδομένων που αφορούν δικαστικές αποφάσεις**

22. Κατ' αρχάς, πρέπει να προσδιοριστεί η έννοια των ανοιχτών δεδομένων πριν αναλυθεί το ζήτημα των συνεπειών της χρήσης τους στη δικαστική λειτουργία. Συχνά δημιουργείται σύγχυση μεταξύ της πρόσβασης σε πληροφορίες και της πρόσβασης σε δεδομένα (πιο

συγκεκριμένα, πρόσβασης σε πληροφορίες υπό τη μορφή βάσεων δεδομένων)<sup>12</sup>.

23. Η ψηφιακή τεχνολογία χρησιμοποιείται ήδη προκειμένου να δημοσιοποιηθούν πληροφορίες για τη λειτουργία του κράτους, για τις οποίες επιβάλλεται ευρεία δημοσιότητα. Στη Γαλλία, ο κυβερνητικός ιστότοπος Légifrance.fr είναι η κύρια διαδικτυακή πηγή επίσημων δημόσιων πληροφοριών που περιλαμβάνουν όχι μόνο κείμενα νομοθετικού και κανονιστικού περιεχομένου, αλλά επίσης νομολογία και πληροφορίες για διορισμούς σε δημόσιες θέσεις. Αυτές οι κεντρικά παρεχόμενες πληροφορίες, παρότι είναι διαθέσιμες στο διαδίκτυο, διαφέρουν τελείως από την άμεση πρόσβαση σε δεδομένα, τα οποία είναι οργανωμένα και περιλαμβάνονται σε βάση δεδομένων, τα οποία μπορούν να μεταφορτωθούν και να τύχουν επεξεργασίας από έναν Η/Υ.

24. Κατά συνέπεια, τα ανοιχτά δεδομένα αφορούν τη διάδοση «ακατέργαστων» δεδομένων σε δομημένες βάσεις δεδομένων Η/Υ. Τα δεδομένα αυτά, συγκεντρωμένα εν όλω ή εν μέρει με άλλες δομημένες πηγές, αποτελούν αυτό που αποκαλούμε «μεγάλα δεδομένα» (big data). Η Συμβουλευτική Επιτροπή που προβλέπεται από τη Σύμβαση 108 του Συμβουλίου της Ευρώπης, ορίζει τα big data ως την «εξελισσόμενη τεχνολογική δυνατότητα συλλογής, επεξεργασίας και άντλησης νέας και προβλεπτικής γνώσης από δεδομένα μεγάλου όγκου και ποικιλομορφίας με ιδιαίτερα μεγάλη ταχύτητα. Αναφορικά με την προστασία δεδομένων, τα κύρια προβλήματα δεν αφορούν μόνο τον όγκο και την ποικιλομορφία των προς επεξεργασία δεδομένων και την ταχύτητα της διαδικασίας, αλλά επίσης και την ανάλυση των δεδομένων αυτών με τη χρήση λογισμικού, προκειμένου να αντληθεί νέα και προβλεπτική γνώση με σκοπό τη λήψη αποφάσεων αναφορικά με άτομα ή ομάδες ατόμων. Για τους σκοπούς αυτών των Κατευθυντήριων Γραμμών, ο ορισμός των big data περιλαμβάνει κατά συνέπεια, τόσο τα ίδια τα δεδομένα, όσο και τη διαδικασία ανάλυσής τους».<sup>13</sup>

---

<sup>12</sup> Τα δεδομένα είναι γράμματα και αριθμοί χωρίς νόημα. Οι πληροφορίες είναι δεδομένα που περιλαμβάνονται σε ένα νοηματικό πλαίσιο. Το νοηματικό αυτό πλαίσιο δίνει σημασία στα δεδομένα. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι το 2005 είναι ένα έτος, αλλά, εκτός νοηματικού πλαισίου, δεν το γνωρίζουμε. Όμως στη φράση «το 2005, ολοκληρώσαμε 3 προγράμματα», το νοηματικό πλαίσιο δίνει το νόημα στον αριθμό. Κατά συνέπεια, τα «ανοιχτά δεδομένα» δεν αποτελούν δεδομένα υπό την έννοια του ορισμού, αλλά πληροφορίες. Ομοίως, τα μεγάλα δεδομένα είναι επίσης μεγάλες ποσότητες πληροφοριών, όχι δεδομένων.

<sup>13</sup> T-PD(2017)1, Κατευθυντήριες Γραμμές για την προστασία των ατόμων σχετικά με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων σε έναν κόσμο μεγάλων δεδομένων.

25. Όπως δείχνει αυτός ο ορισμός, δεν θα πρέπει να συγχέουμε τα ανοιχτά δεδομένα με τα μέσα της επεξεργασίας τους. Μεγάλο μέρος του διαλόγου που γίνεται σχετικά με αυτό το ζήτημα αφορά στην πραγματικότητα την επεξεργασία που γίνεται χρησιμοποιώντας διάφορες προηγμένες μεθόδους, οι οποίες ορίζονται γενικότερα ως επιστήμη των δεδομένων (data science). Η λεγόμενη προβλεπτική δικαιοσύνη που χρησιμοποιεί τεχνητή νοημοσύνη, οι προηγμένες μηχανές αναζήτησης που εφαρμόζουν εξαιρετικά ακριβή κριτήρια και τα νομικά ρομπότ, αποτελούν όλα αλγοριθμικές εφαρμογές, οι οποίες τροφοδοτούνται με δεδομένα, αλλά δεν σχετίζονται με την ίδια την πολιτική των ανοιχτών δεδομένων.

26. Ωστόσο, αυτή η πολιτική πρέπει να εξεταστεί υπό το φως των δυνατοτήτων που προσφέρει για περαιτέρω επεξεργασία, ανεξάρτητα από τη φύση της. Αν ορισμένα δεδομένα φιλτράρονται εκ των προτέρων, λαμβάνοντας υπόψη, για παράδειγμα, την ανάγκη τήρησης του απορρήτου και του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής, οι συνακόλουθοι κίνδυνοι κατάχρησης φαίνεται να μειώνονται.

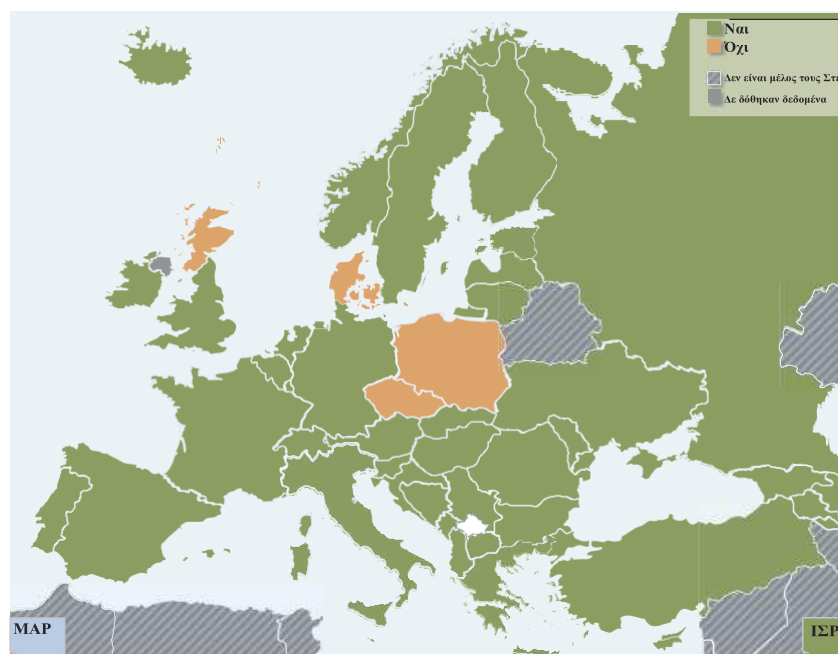
## **2.2 Η κατάσταση της ανάπτυξης των ανοιχτών δεδομένων που αφορούν δικαστικές αποφάσεις στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης και οι συνέπειες στην εξέλιξη της νομολογίας**

27. Ποια είναι η κατάσταση στα Κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης σε σχέση με τα ανοιχτά δεδομένα που αφορούν δικαστικές αποφάσεις; Ο κύκλος αξιολόγησης 2016-2018 της CEPEJ επικεντρώθηκε για πρώτη φορά στο ζήτημα των δικαστικών αποφάσεων που παρέχονται σε μορφή ανοιχτών δεδομένων, για τα οποία γίνεται κάποια χρήση τεχνητής νοημοσύνης. Το θέμα της ανωνυμοποίησης ή ψευδωνυμοποίησης των δεδομένων εντός του ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου προστασίας των προσωπικών δεδομένων<sup>14</sup> αποτέλεσε το θέμα συγκεκριμένου ερωτήματος που τέθηκε με σκοπό να εντοπιστούν τα μέτρα που υλοποιούνται από τα κράτη μέλη και από τους παρατηρητές σε αυτό το ιδιαίτερα ευαίσθητο πεδίο.

---

<sup>14</sup> Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων (DGPS, EU Regulation 2016/679) και Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης Αρ. 108 για την Προστασία Ατόμων σχετικά με την Αυτόματη Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων.

**Σχήμα 1. Πίνακας των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης που έχουν εισαγάγει τα ανοιχτά δεδομένα στις δικαστικές αποφάσεις το 2016 (Ερώτηση 62-4 του ερωτηματολογίου αξιολόγησης)**



28. Από όλα τα Κράτη μέλη και παρατηρητές που εξετάσθηκαν, μόνο 5 δήλωσαν ότι δεν έχουν εφαρμόσει πολιτική ανοιχτών δεδομένων για τις δικαστικές αποφάσεις το 2016. Αν και αυτό το ποσοστό απαντήσεων θα πρέπει να σχετικοποιηθεί, δεδομένου ότι σε μερικές απαντήσεις υπήρχε σύγχυση μεταξύ της δημόσιας πρόσβασης σε μία βάση αποφάσεων και των ανοιχτών δεδομένων (**Αρμενία, Βέλγιο, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Ισπανία, Λουξεμβούργο, Ρωσική Ομοσπονδία, Τουρκία**), αποκαλύπτεται, από τη μία πλευρά, η επιθυμία των ευρωπαϊκών δικαστικών θεσμών για διαφάνεια και, από την άλλη πλευρά, μία επιθυμία εκ μέρους πολλών χωρών να καταστήσουν τις δικαστικές αποφάσεις προσβάσιμες στο κοινό και με τον τρόπο αυτό να καταστήσουν εφικτή την επεξεργασία τους σε μεταγενέστερο στάδιο, κάνοντας χρήση εργαλείων ΤΝ. Αυτό απαιτεί επίσης προσπάθειες από τους εμπλεκόμενους θεσμούς, καθώς πρέπει να θεσπιστεί μια σειρά τεχνικών μέτρων προς τον σκοπό αυτό. Στη Γαλλία, συγκεκριμένα, ένα τμήμα της νομολογίας των διοικητικών δικαστηρίων είναι ήδη διαθέσιμο προς μεταφόρτωση στον ιστότοπο *data.gouv.fr* (βλ. κατωτέρω).

29. Ως προς την προστασία προσωπικών δεδομένων, 23 χώρες δήλωσαν ότι προχωρούν σε ψευδωνυμοποίηση<sup>15</sup> τουλάχιστον σε κάποια είδη διαφορών (π.χ. προσωπική, οικογενειακή κατάσταση), απαλείφοντας δεδομένα, τα οποία θα καθιστούσαν τους διαδίκους ή τους μάρτυρες αναγνωρίσιμους (ονοματεπώνυμα, διευθύνσεις, αριθμούς τηλεφώνου, αριθμούς ταυτότητας, αριθμούς τραπεζικών λογαριασμών, αριθμούς φορολογικού μητρώου, κατάσταση υγείας κ.λπ.). Η εργασία αυτή φαίνεται να αποτελεί ευθύνη του δικαστικού προσωπικού (π.χ. **Ισραήλ, Δημοκρατία της Μολδαβίας**) ή δημόσιων λειτουργών (π.χ. **Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Ισπανία**). Η **Βοσνία-Ερζεγοβίνη** και η **Ουγγαρία** από την άλλη πλευρά δήλωσαν ρητά ότι δημοσιοποιούν τα ονόματα των επαγγελματιών.

30. Ωστόσο, υπάρχει μια πραγματική δυσκολία στη μέτρηση της επίδρασης των ανοιχτών δεδομένων στην αποτελεσματικότητα και στην ποιότητα της Δικαιοσύνης. Όπως αναφέρεται ανωτέρω, η πρωτοβουλία για την επαναχρησιμοποίηση αυτών των δεδομένων είναι ουσιαστικά ιδιωτική, στοχεύοντας ένα πελατολόγιο επαγγελματιών (δικηγόρους, νομικές υπηρεσίες), και μία αποκλειστικά διακυβερνητική έρευνα δεν αποτελεί το καλύτερο μέσο για τον εξαντλητικό εντοπισμό των θετικών αποτελεσμάτων που μπορεί να επιφέρει.

31. Η κατάσταση στη Γαλλία είναι αντιπροσωπευτική των ερωτημάτων που εγείρονται από αυτή την προσέγγιση και αποκαλύπτει έναν αριθμό ζητημάτων που ανακύπτουν. Κατ' αρχάς, είναι σημαντικό να τονιστεί ότι η Γαλλία έθεσε σε ισχύ νομοθετικά μέτρα το 2016, επιβάλλοντας στα δικαστήριά της ένα υποχρεωτικό πλαίσιο για τη δημοσιοποίηση των δικαστικών αποφάσεων υπό τη μορφή ανοιχτών δεδομένων.

---

<sup>15</sup> Όπως ορίζεται στο T-PD στις «Κατευθυντήριες Γραμμές για την προστασία των ατόμων σε σχέση με την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων σε έναν κόσμο μεγάλων δεδομένων» (T-PD(2017)1, η ψευδωνυμοποίηση αναφέρεται στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων «με τρόπο που τα προσωπικά δεδομένα να μην μπορούν να αποδοθούν σε ένα συγκεκριμένο πρόσωπο χωρίς τη χρήση πρόσθετων πληροφοριών, υπό τον όρο ότι οι εν λόγω πληροφορίες τηρούνται ξεχωριστά και υπόκεινται σε τεχνικά και οργανωτικά μέτρα, τα οποία διασφαλίζουν ότι τα προσωπικά δεδομένα δεν μπορούν να αποδοθούν σε ένα αναγνωρίσιμο φυσικό πρόσωπο ή πρόσωπα».

32. Τα άρθρα 20 και 21 του νόμου για την Ψηφιακή Δημοκρατία<sup>16</sup> υφίσταντο από την μέχρι τότε ισχύουσα δυνατότητα<sup>17</sup> επιλογής από τα πολιτικά και διοικητικά δικαστήρια των αποφάσεων που θα δημοσιοποιούνταν με κριτήριο εάν είχαν «ιδιαιτέρο ενδιαφέρον». Πλέον, ισχύει η αντίθετη αρχή της γενικής δημοσίευσης, εκτός από συγκεκριμένες περιπτώσεις που ορίζει ο νόμος (για δικαστικές αποφάσεις) και με τη δέουσα προσοχή στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής των εμπλεκόμενων προσώπων. Υπάρχει πρόβλεψη, ωστόσο, οι δικαστικές αποφάσεις τόσο της πολιτικής, όσο και της διοικητικής δικαιοσύνης, να δημοσιοποιούνται στο κοινό μόνον αφού έχει γίνει ανάλυση του κινδύνου επαναταυτοποίησης των εμπλεκόμενων μερών.

33. Υπάρχουν πολυάριθμα πλεονεκτήματα από την ευρεία διάδοση, τα οποία αναδείχθηκαν ιδιαίτερα από το Ανώτατο Ακυρωτικό σε δύο συνέδρια τον Οκτώβριο του 2016 και τον Φεβρουάριο του 2018: αφορούν στην καλύτερη γνώση του δικαστικού έργου και των τάσεων της νομολογίας, στην βελτίωση της ποιότητας ενός δικαστικού συστήματος που γνωρίζει ότι τελεί υπό παρακολούθηση και στη δημιουργία μιας εντελώς νέας βάσης πραγματικών στοιχείων.

34. Αυτή η θεωρητική επιθυμία για «ρύθμιση» της νομολογίας με τη χρήση ψηφιακών μέσων, εγείρει, ωστόσο, έναν αριθμό γενικότερων ερωτημάτων σε όλες τις χώρες που ακολουθούν την ίδια πορεία. Κατ' αρχάς, θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ορισμένες αρχές που έχουν τεθεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε περιπτώσεις όπου εμφανίζονται αποκλίσεις στην εθνική νομολογία. Το Δικαστήριο τονίζει ξεκάθαρα την ανάγκη ισορροπίας ανάμεσα στην ασφάλεια δικαίου που καθιστά τις αποφάσεις προβλέψιμες και στην «δημιουργική» ερμηνεία των δικαστηρίων.<sup>18</sup>

35. Η επιθυμία αυτή περιορίζεται επίσης από πολλούς παράγοντες, κυρίως τεχνικής φύσεως:

---

<sup>16</sup> Ο νόμος αυτός θεσπίστηκε με σκοπό την ευθυγράμμιση της γαλλικής νομοθεσίας με την Οδηγία 2013/37/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013, η οποία με τη σειρά της τροποποίησε την Οδηγία του Συμβουλίου της 17ης Νοεμβρίου 2003 για την επαναχρησιμοποίηση των πληροφοριών του δημόσιου τομέα (η «Οδηγία PSI»).

<sup>17</sup> Άρθρο R433-3 του Κώδικα Δικαστικής Οργάνωσης.

<sup>18</sup> *Greek Catholic parish Lupeni and Others, v. Romania* [GC]. No.76943/11,29/11/2016, § 116.

**α. Η συλλογή όλων των δικαστικών αποφάσεων που είναι επιλέξιμες για δημοσίευση δεν είναι απαραίτητα καλά οργανωμένη ανάμεσα στα δικαστήρια όλων των βαθμών:** ορισμένες εφαρμογές που αξιοποιούνται από δικαστήρια της Ευρώπης δεν έχουν σχεδιαστεί για το σκοπό αυτό, ειδικά σε ό,τι αφορά τις πρωτόδικες αποφάσεις, και κάποιες χώρες θα πρέπει να θεσπίσουν νέες διαδικασίες συγκέντρωσης αποφάσεων, εάν θέλουν αυτή να έχει εξαντλητικό χαρακτήρα.

**β. Παρά τις κάποιες ενθαρρυντικές εξελίξεις, δεν έχει ακόμη σχεδιαστεί ένας πλήρως αποτελεσματικός αυτοματοποιημένος μηχανισμός που να προλαμβάνει κάθε κίνδυνο ταυτοποίησης ή επαναταυτοποίησης.**

Περαιτέρω, υπάρχουν ορισμένοι εξίσου σημαντικοί ουσιαστικοί παράγοντες:

**γ. Πρέπει να μελετηθεί η αναμόρφωση της ίδιας της λογικής της παραγωγής νομολογίας.** Ποια είναι η αξία του «πρωτύπου» που απορρέει από έναν αριθμό αποφάσεων που έχουν εκδοθεί σε ένα συγκεκριμένο ζήτημα; Αυτό το «πρότυπο» προσθέτει κάτι στο ισχύον δίκαιο; Εάν ναι, αποτελεί αυτό μια νέα πηγή δικαίου;

**δ. Πρέπει να ζητείται από τους δικαστές να παρέχουν συμπληρωματική αιτιολογία σε αποφάσεις, οι οποίες αποκλίνουν από αυτόν τον «κανόνα»;**<sup>19</sup> Το ερώτημα δεν είναι ασήμαντο και δεν προκαλεί την ίδια απάντηση σε όλα τα δικαστικά συστήματα. Στο γαλλικό αστικό δίκαιο<sup>20</sup>, οι δικαστές επιλύουν διαφορές σύμφωνα με τους κανόνες δικαίου που εφαρμόζονται σε αυτές. Στο συγκεκριμένο γαλλικό πλαίσιο, εάν ζητηθεί από τον δικαστή να αιτιολογήσει την απόφασή του, αναφέροντας όλους τους λόγους για τους οποίους παρέκκλινε από την υποτιθέμενη πλειοψηφούσα τάση της νομολογίας κατά την επίλυση της διαφοράς (ενώ συγχρόνως συμμορφώνεται με τους εφαρμοστέους κανόνες δικαίου), δεν θα ισοδυναμούσε με απαλλαγή από τα καθήκοντά του; Οι δικαστές δεν θα επέλυαν τις διαφορές σύμφωνα μόνο με τους κανόνες δικαίου, αλλά και με τις τάσεις της νομολογίας που προκύπτουν από στατιστικά που συγκεντρώνονται από ένα ψηφιακό εργαλείο (το οποίο θα μπορούσε να μεροληπτεί ή να έχει αναπτυχθεί χωρίς εξωτερικό

<sup>19</sup> Eloi Buat-Menard and Paolo Giambiasi, “La memoire numerique des decisions judiciaires”, Dalloz Reports, 2017 σελ. 1483 (Μόνο στα γαλλικά).

<sup>20</sup> Άρθρο 12 του Γαλλικού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

έλεγχο από έναν ιδιωτικό οργανισμό, βλ. εδάφια 6.1 και 9 κατωτέρω). Το ερώτημα που προκύπτει υπερβαίνει κατά πολύ μία εθνική ιδιαιτερότητα και παραπέμπει ευρύτερα στο ρόλο των εργαλείων της ΤΝ κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων από τους δικαστές. Να σημειωθεί ότι αυτή η ανάλυση περιορίζεται στην επεξεργασία της νομολογίας με αλγορίθμους και δεν αναφέρεται καθόλου στη θέση της νομολογίας ως πηγής του δικαίου ή στην αρχή του «νομολογιακού προηγούμενου», οι οποίες, εξ άλλου, αποτελούν καλά εδραιωμένες αρχές σε ευρωπαϊκό επίπεδο.<sup>21</sup>

**ε. Επιπλέον, η εξαγωγή ενός «κανόνα» από μεγάλο αριθμό δικαστικών αποφάσεων, χωρίς αυτές να κατατάσσονται σε σχέση με την ιεραρχία των δικαστηρίων που τις εκδίδουν, δεν θα αγνοούσε την ιεραρχία μεταξύ των δικαστηρίων και τη σημασία των αποφάσεων των ανωτάτων δικαστηρίων, που είναι οι θεματοφύλακες της ομοιόμορφης ερμηνείας του δικαίου στα περισσότερα Ευρωπαϊκά Κράτη; Ποια θα ήταν η σχέση μεταξύ των κανόνων που εξάγονται από μεγάλο αριθμό αποφάσεων και της νομολογίας των ανωτάτων δικαστηρίων; Οι κανόνες αυτοί, προερχόμενοι από την πλειοψηφία, πρέπει να αποτελέσουν καθοριστικό κριτήριο για τα ανώτατα δικαστήρια κατά τον καθορισμό της δικής τους νομολογίας, την οποία με τη σειρά τους πρέπει να αιτιολογήσουν, όταν παρεκκλίνουν από την πλειοψηφία;**

**στ. Τέλος, δεν υπάρχει κίνδυνος οι αποφάσεις των δικαστηρίων να γράφονται σύμφωνα με μία λογική αναπαραγωγής; Ενώ οι αποφάσεις των δικαστηρίων διαμορφώνονται συνήθως σε συνάρτηση με την εξέλιξη του κανονιστικού πλαισίου (εθνικού, ευρωπαϊκού ή διεθνούς), τη διαθέσιμη νομολογία (π.χ. των ανωτάτων και ευρωπαϊκών δικαστηρίων) και το κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο, μήπως ο «κανόνας» που προέρχεται από την πλειοψηφία των δικαστικών αποφάσεων θα γινόταν πρότυπο, στο οποίο θα προτρέπονταν οι δικαστές να αναφέρονται χωρίς περαιτέρω προβληματισμό, με έμμεσο αποτέλεσμα την υπερβολική προτυποποίηση των δικαστικών αποφάσεων;**

---

<sup>21</sup> Το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει δεχθεί, αναφορικά με τις συνθήκες που διέπουν την ευθύνη ενός Κράτους μέλους ως προς το περιεχόμενο μιας απόφασης ανώτατου εθνικού δικαστηρίου, ότι «μια παραβίαση του Κοινοτικού δικαίου πρέπει να είναι επαρκώς σοβαρή» και θα πρέπει να προβλέπεται αποκατάσταση της ζημίας «στις περιπτώσεις, κατά τις οποίες η απόφαση ελήφθη με κατάφωρη παραβίαση της νομολογίας του αρμόδιου Δικαστηρίου» (ECJ, Case C-224/01, Koebler, §56).



36. Αμφιβολίες μπορεί επίσης να δημιουργηθούν ως προς τις συνέπειες για τους χρήστες, οι οποίοι υποτίθεται ότι ωφελούνται άμεσα από τη διαφάνεια της διαδικασίας: θα επωφεληθούν πράγματι από τη δημοσίευση όλων των δικαστικών αποφάσεων στο διαδίκτυο ή το πιθανότερο είναι ότι θα “κατακλυστούν” από μια πληθώρα αποφάσεων, χωρίς αυτές να τους προσφέρουν στην πραγματικότητα ποιοτικά οφέλη, λόγω έλλειψης νομικών γνώσεων και του αναγκαίου κριτικού μηχανισμού για την ανάλυσή τους;

37. Κατά παράδοξο τρόπο, θα μπορούσε κάποιος να αναρωτηθεί εάν τα ανοιχτά δεδομένα είναι σε θέση να δώσουν ουσιαστικά χρήσιμες πληροφορίες, καθώς με βεβαιότητα θα επιτρέπουν να μεταφορτώνεται ένας σημαντικός όγκος ακατέργαστων δεδομένων με ένα απλό κλικ σε ένα σύνδεσμο, αλλά το νόημα που εξάγεται από τα δεδομένα αυτά θα παραμένει απολύτως ασαφές για την πλειονότητα των πολιτών.

38. Η πρώτη προϋπόθεση για να είναι τα ανοιχτά δεδομένα διαφανή και να παρέχουν πραγματική πληροφόρηση είναι να μπορούν τα τρίτα μέρη να προβαίνουν στην ανάλυση και αξιολόγησή τους. Θα πρέπει να προβληματίσει και να αποτελέσει ακόμη και αντικείμενο κριτικής η υιοθέτηση ενός οικονομικού μοντέλου, μέσω του οποίου θα παρέχονταν χωρίς χρέωση στον ιδιωτικό τομέα και, στη συνέχεια, θα πωλούνταν από τον τελευταίο στα δικαστήρια, στους επαγγελματίες και στους πολίτες, δημόσια δεδομένα νομολογίας, τα οποία αποτελούν το αποτέλεσμα της εργασίας των δικαστικών αρχών, με σκοπό να καταστούν τεχνικά «αναγνώσιμα» από την ΤΝ και συμβατά με τις νομικές απαιτήσεις για την προστασία των προσωπικών δεδομένων.

## 2.3. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων στις πολιτικές ανοιχτών δεδομένων που αφορούν δικαστικές αποφάσεις

### 2.3.1. Τα ονόματα των διαδίκων και των μαρτύρων

39. Στην ψηφιακή εποχή, προκειμένου να επιτευχθεί μια ισορροπία μεταξύ της ανάγκης δημοσιοποίησης των δικαστικών αποφάσεων και του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων των διαδίκων ή των μαρτύρων, τα ονόματα και οι διευθύνσεις τους δεν πρέπει να εμφανίζονται στις αποφάσεις που δημοσιεύονται, λαμβανομένου ειδικότερα υπόψη του κινδύνου κατάχρησης και επαναχρησιμοποίησης των εν λόγω προσωπικών πληροφοριών, καθώς και της ιδιαίτερα ευαίσθητης φύσης των δεδομένων που μπορεί να περιέχουν οι αποφάσεις.<sup>22</sup> Η αυτοματοποιημένη επεξεργασία μπορεί να αξιοποιηθεί συστηματικά για την απόκρυψη παρόμοιων πληροφοριών.

40. Μπορούν επίσης να απαλειφθούν άλλα στοιχεία «ταυτοποίησης» (π.χ. αριθμοί τηλεφώνου, διευθύνσεις ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, ημερομηνίες γέννησης, ονόματα παιδιών, σπάνια ονόματα, υποκοριστικά ονόματα και τοπωνύμια). Ως προς τις αρχές προστασίας των προσωπικών δεδομένων, αυτή η απόκρυψη συνίσταται σε μια απλή ψευδωνυμοποίηση των δεδομένων, όχι πλήρη ανωνυμοποίηση. Ο όγκος και η ποικιλία των πληροφοριών που περιέχονται στις δικαστικές αποφάσεις, σε συνδυασμό με την αυξανόμενη ευκολία διασταυρούμενης παραπομπής με άλλες βάσεις δεδομένων, καθιστά αδύνατο στην πράξη να υπάρξει εγγύηση ότι το ενδιαφερόμενο πρόσωπο δεν θα επαναταυτοποιηθεί. Ελλείψει τέτοιας εγγύησης, τα δεδομένα αυτά δεν μπορούν να θεωρηθούν ανώνυμα και κατά συνέπεια υπόκεινται στους κανόνες προστασίας προσωπικών δεδομένων.

41. Ο ευαίσθητος χαρακτήρας ορισμένων προσωπικών δεδομένων απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή, όπως προβλέπεται στο άρθρο 6 της Σύμβασης 108. Αυτό ισχύει για δεδομένα, τα οποία αποκαλύπτουν εθνοτική ή φυλετική προέλευση, πολιτικές πεποιθήσεις, συμμετοχή σε

---

<sup>22</sup> ΕΔΔΑ, *Z.v. Finland* No. 22009/93, §§ επ. και «Πράσινη Βίβλος» της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις πληροφορίες του δημόσιου τομέα στην κοινωνία της πληροφορίας (COM(1998)585) («εάν δεν ληφθούν ειδικές προφυλάξεις, οι βάσεις δεδομένων νομολογίας, που αποτελούν έγγραφα νομικής τεκμηρίωσης, μπορεί να γίνουν φάκελοι πληροφοριών για άτομα εάν αυτές οι βάσεις δεδομένων χρησιμοποιούνται για να εξαχθεί ένας κατάλογος αποφάσεων για ένα συγκεκριμένο άτομο παρά για να αντληθεί γνώση ως προς τη νομολογία»).

συνδικαλιστική οργάνωση, θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις, σωματική ή ψυχική υγεία ή σεξουαλική ζωή, τα οποία θεωρούνται ευαίσθητες πληροφορίες.

42. Οι δικαστικές αποφάσεις μπορεί να περιέχουν και ποικίλα άλλα προσωπικά δεδομένα, τα οποία εμπίπτουν επίσης στην κατηγορία των ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων. Μία άλλη κατηγορία ευαίσθητων δεδομένων ενδιαφέρει ιδιαίτερα τα δικαστήρια που ασχολούνται με ποινικές υποθέσεις. Πρόκειται για δεδομένα που αφορούν την ποινική διαδικασία και τις ποινικές καταδίκες. Όλα αυτά τα ευαίσθητα δεδομένα πρέπει να αντιμετωπίζονται με τη δέουσα προσοχή. Η μαζική διάδοσή τους θα έθετε σοβαρούς κινδύνους διακριτικής μεταχείρισης, κατάρτισης προφίλ («profiling»)<sup>23</sup> και παραβίασης της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας.

### 2.3.2. Τα ονόματα των επαγγελματιών, συμπεριλαμβανομένων των δικαστών

43. Προφανώς, το να γνωρίζει κανείς τη σύνθεση του δικαστηρίου είναι ένα βασικό στοιχείο για τους δικηγόρους προκειμένου να προβλέψουν την πορεία μιας υπόθεσης και πιστεύουν ότι το να γνωρίζουν τον δικαστή είναι μερικές φορές σχεδόν εξίσου σημαντικό με το να γνωρίζουν τη νομοθεσία. Οι δικηγόροι κάνουν από παλιά προσπάθειες σύγκρισης των συνθέσεων του δικαστηρίου, λιγότερο ή περισσότερο εμπειρικά, έτσι ώστε να μπορούν να συμβουλέψουν καλύτερα τον πελάτη τους σε σχέση με ένα συγκεκριμένο δικαστή ή μια σύνθεση δικαστηρίου.

44. Η μέθοδος αυτή ήταν επαρκής όταν ένας δικηγόρος παρίστατο σε έναν περιορισμένο αριθμό δικαστηρίων, αλλά η σταδιακή χαλάρωση των τοπικών περιορισμών στην άσκηση της δικηγορίας σε πολλές χώρες και η ελευθερία μετακίνησης και εργασίας εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθιστά εύλογο για οποιονδήποτε δικηγόρο σε εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο να θέλει να γνωρίζει με λεπτομέρεια τη νομολογία

---

<sup>23</sup> Ο ορισμός του «profiling» δίνεται στο εδάφιο 4 του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων. Είναι η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων ενός ατόμου με σκοπό την ανάλυση και πρόβλεψη της συμπεριφοράς του ή της κατάστασής του, όπως ο καθορισμός της απόδοσής του στην εργασία, της οικονομικής κατάστασής του, υγείας, προτιμήσεων, συνηθειών τρόπου ζωής, κ.λπ.

κάθε εθνικής ή ευρωπαϊκής δικαιοδοσίας, ενώπιον της οποίας ενδέχεται να ασκήσει τα καθήκοντά του.

45. Δεν μπορεί κατά συνέπεια να αποκλειστεί η πιθανότητα οι εφαρμογές μηχανικής μάθησης να είναι στο μέλλον εξαιρετικά ακριβείς, δεδομένου ότι είναι πολύ πιο αποτελεσματικές από την εμπειρία και την «καλή αίσθηση» των μάχιμων δικηγόρων που χειρίζονται τις υποθέσεις τους κατά τον παραδοσιακό τρόπο. Η χρήση αυτών των εφαρμογών θα μπορούσε να εντείνει περαιτέρω τη στρέβλωση του ανταγωνισμού και την ανισότητα των όπλων μεταξύ δικηγορικών γραφείων που έχουν ή δεν έχουν πρόσβαση σε παρόμοιο λογισμικό «προβλεπτικής» ανάλυσης της νομολογίας.

46. Ενόψει των ανωτέρω, υπάρχει πραγματικός κίνδυνος να υπονομευθεί η αρχή του φυσικού δικαστή: η δυνατότητα της κατάρτισης «προφίλ» του δικαστή μέσω διασταύρωσης δημόσιων και ιδιωτικών δεδομένων, θα μπορούσε να επιτρέψει στις ιδιωτικές εταιρείες και στους δικηγόρους τους να επιδοθούν σε ακόμη πιο έντονες πρακτικές αναζήτησης ευνοϊκότερης δικαιοδοτικής κρίσης (άγρα δωσιδικίας, forum shopping). Η τακτική αυτή έχει ήδη παρατηρηθεί εδώ και καιρό στις Ηνωμένες Πολιτείες και στη Γαλλία για αδικήματα στον τομέα του Τύπου και παραβιάσεις της ιδιωτικότητας μέσω του Τύπου, όπου οι ενάγοντες είναι γνωστό ότι επιλέγουν το δικαστήριο, το οποίο φαίνεται να επιδικάζει τα υψηλότερα ποσά αποζημίωσης και τόκων.

47. Επιπρόσθετα, σε μεγάλο μέρος της συζήτησης για το θέμα αυτό δημιουργείται σύγχυση μεταξύ των ανοιχτών δεδομένων και της ανάγκης δημοσιοποίησης ενός ορισμένου αριθμού δημόσιων πληροφοριών. Αποτέλεσμα αυτής της σύγχυσης είναι να υποστηρίζεται ενίοτε ότι τα ονόματα των επαγγελματιών πρέπει οπωσδήποτε να εμφανίζονται στα ανοιχτά δεδομένα για λόγους δημοσιότητας και διαφάνειας.

48. Ωστόσο, η διάθεση των δεδομένων της νομολογίας μέσω της πληροφορικής είναι ένα τελείως ξεχωριστό ζήτημα από τις αρχές της δημοσιοποίησης των πρωτοτύπων ή επικυρωμένων αντιγράφων των αποφάσεων. Ο σκοπός των ανοιχτών δεδομένων είναι να επιτρέπεται η αυτοματοποιημένη επεξεργασία της νομολογίας βάσει μιας άδειας χρήσης με χαμηλό κόστος. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η

διάθεση αυτή γίνεται με τη μορφή μιας ολοκληρωμένης βάσης δεδομένων, η οποία είναι ασαφής και όχι άμεσα κατανοητή από τους πολίτες.

49. Η διάθεση αυτή προφανώς δεν ανταποκρίνεται στην ανάγκη για δημοσιοποίηση των ονομάτων των επαγγελματιών που συμμετείχαν σε μία συγκεκριμένη απόφαση. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι στο δίκαιο η αναφορά των ονομάτων των δικαστών σε δικαστικές αποφάσεις είναι μια κοινή υποχρέωση σε όλα τα κράτη μέλη, συνδεδεμένη με την αρχή της δημοσιότητας της δίκης που προβλέπεται στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, με σκοπό να εξασφαλίσει την αντικειμενική αμεροληψία των δικαστών (οι οποίοι πρέπει να είναι αναγνωρίσιμοι, νόμιμα διορισμένοι και με νόμιμη ανάθεση των καθηκόντων που εκτελούν) και τη συμμόρφωση προς τους δικονομικούς κανόνες (π.χ. δημοσιότητα, συλλογική λειτουργία).<sup>24</sup>

50. Η απάντηση στο ερώτημα αν είναι νόμιμη ή όχι η δημοσίευση των ονομάτων των επαγγελματιών<sup>25</sup> σε ανοιχτά δεδομένα, δε σχετίζεται, κατά συνέπεια, με την υποχρέωση δημοσίευσης των ονομάτων τους στις αποφάσεις. Αντίθετα, φαίνεται ότι η πρόκληση εντοπίζεται στην εξισορρόπηση συχνά αντιτιθέμενων επιταγών: από τη μία πλευρά, η διαφάνεια στη δημόσια δράση προκειμένου να επιτρέπεται στους πολίτες να γνωρίζουν και να αξιολογούν τους δικαστές τους και από την άλλη, η προστασία της ιδιωτικής ζωής των επαγγελματιών (τα καθήκοντα των οποίων δεν πρέπει να οδηγούν σε περιορισμό των θεμελιωδών εγγυήσεων που απολαμβάνουν σε αυτόν τον τομέα). Υπάρχουν επίσης μεγάλες προκλήσεις σε ότι αφορά τις εγγυήσεις της αμεροληψίας των δικαστών και των δικαστικών θεσμών συνολικά, τις οποίες οι πολιτικές ανοιχτών δεδομένων είναι στην πραγματικότητα σχεδιασμένες να ενισχύσουν.<sup>26</sup> Ποια πρακτικά μέτρα μπορούν να ληφθούν για την προστασία τους από πιθανές προσπάθειες

---

<sup>24</sup> ΕΔΔΑ, *Vernes v. France*, No.30183/06 αναφορικά με την ταυτοποίηση των δικαστών, οι οποίοι εξέδωσαν μια απόφαση, *Pretto v. Italy*, No. 7984/77 για τη δημοσίευση της απόφασης, *Kontalexis v. Greece*, No. 59000/08, § 38, *DMD GROUP, a.s. v. Slovakia*, No. 19334/03, § 66, *Miracle Europe KFT v. Hungary*, No. 57774/13, §58 για το δικαίωμα σε δικαστήριο που προβλέπεται από το νόμο σε συνδυασμό με το δικαίωμα σε αμερόληπτο δικαστή.

<sup>25</sup> Τα ερωτήματα αυτά μπορούν να έχουν εφαρμογή επίσης για τον *Rechtspfleger* (Ειδικό Δικαστικό Λειτουργό, ο οποίος εκδίδει τη δικαστική απόφαση) και τους γραμματείς, βοηθούς του δικαστή που αναφέρονται στη σύνθεση του δικαστηρίου (αν και σε μικρότερο βαθμό).

<sup>26</sup> Βλ. ΕΔΔΑ *Previti v. Italy*, No. 45291/06, §§ 249 επ. στην οποία επαναλαμβάνονται οι αρχές της αντικειμενικής αμεροληψίας του δικαστή.

αποσταθεροποίησης, που θα προέλθουν από τη διασταυρούμενη παραπομπή των προσωπικών δεδομένων των δικαστών, που περιλαμβάνονται σε βάσεις δεδομένων, με άλλες πηγές (μέσα κοινωνικής δικτύωσης, εμπορικούς ιστότοπους) σε μια προσπάθεια ανάδειξης υποθετικών πολιτικών, θρησκευτικών και άλλων προκαταλήψεων;

51. Τα ερωτήματα αυτά δεν τίθενται με την ίδια μορφή παντού στην Ευρώπη και εξαρτώνται από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε δικαστικού συστήματος (και τη φύση του οργάνου που είναι αρμόδιο για την υπηρεσιακή εξέλιξη των δικαστικών λειτουργών), τον συλλογικό ή μη χαρακτήρα της απόφασης και το επίπεδο (βαθμό δικαιοδοσίας) του δικαστηρίου. Στην Ελβετία, για παράδειγμα, στην οποία οι δικαστές εκλέγονται, η δημοσιότητα αποτελεί μια εγγύηση διαφάνειας και κοινωνικής ευθύνης των δικαστών έναντι των πολιτών και των πολιτικών ομάδων. Οι πληροφορίες αυτές είναι άλλωστε ήδη διαθέσιμες σε μηχανές αναζήτησης online (οι οποίες δεν αποτελούν, υπό την αυστηρή έννοια του όρου, ανοιχτά δεδομένα).<sup>27</sup>

52. Περαιτέρω, τα ερωτήματα αυτά δεν ανακύπτουν με την ίδια μορφή σε όλους τους βαθμούς δικαιοδοσίας. Το ενδιαφέρον για τον χαρακτηρισμό της νομολογίας δικαστηρίων χαμηλότερου βαθμού δικαιοδοσίας μπορεί να μην είναι το ίδιο με εκείνο για τους δικαστές ανωτάτων ή διεθνών δικαστηρίων. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, για παράδειγμα, επιτρέπει την αναζήτηση αποφάσεων βάσει των ονομάτων των δικαστών που συμμετέχουν στη σύνθεση του δικαστηρίου, αλλά δεν επιτρέπει τον υπολογισμό στατιστικών αποτελεσμάτων που σχετίζονται με έναν συγκεκριμένο δικαστή.<sup>28</sup> Από την άλλη πλευρά, στις χώρες, στις οποίες τα δικαστικά όργανα δεν ακολουθούν την πρακτική της δημοσίευσης των διαφορετικών (μειοψηφουσών) απόψεων (που υπάρχει στο παραπάνω διεθνές δικαστήριο), μπορεί να φαίνεται αθέμιτο να αποδίδεται προσωπική ευθύνη σε ένα δικαστή για μια απόφαση, στην οποία αυτός μειοψήφησε κατά τη διάσκεψη ενός πολυμελούς δικαστηρίου.

---

<sup>27</sup> Βλ. το παράδειγμα του Ελβετικού Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου, του οποίου η νομολογία μπορεί να μεταφορτωθεί: <https://www.bger.ch/fr/index/jurisdiction/jurisdiction-inherit-template/jurisdiction-recht.htm> ή για τα καντόνια: <https://ge.ch/justice/dans-la-jurisprudence> (Καντόνι της Γενεύης, παραδείγματος χάριν).

<sup>28</sup> Οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΔΑ) είναι συλλογικές. Η δημοσιοποίησή τους περιλαμβάνει και τις αντίθετες απόψεις.

53. Τα αντικείμενα αυτά διαφωνίας οριοθετήθηκαν επαρκώς σε μία μελέτη που διεξήχθη στη Γαλλία από τον Καθηγητή Loïc Cadiet. Τα συμπεράσματα της μελέτης παραμένουν περιορισμένα, καθώς δεν προτείνεται η απαγόρευση γενικώς της δημοσίευσης των ονομάτων, αλλά αυτή επιτρέπεται για ορισμένα είδη διαφορών και αποκλείεται για κάποια άλλα (π.χ. για ειδικές περιπτώσεις ποινικών υποθέσεων). Προτάθηκε η δυνατότητα δημοσίευσης μόνο των ονομάτων των δικαστών των ανωτάτων δικαστηρίων, παρότι αναγνωρίστηκε ότι αυτό θα μπορούσε να οδηγήσει σε έναν “δρόμο χωρίς επιστροφή”.

54. Όπως έχουν τα πράγματα, θα αρκούσε η εφαρμογή μιας αρχής προφύλαξης, βάσει της οποίας θα έπρεπε να εκτιμηθεί η σκοπιμότητα, ανά είδος υπόθεσης και βαθμό δικαιοδοσίας, για τη δημοσίευση των ονομάτων των επαγγελματιών σε μια βάση δεδομένων, η οποία μπορεί να μεταφορτωθεί. Εξάλλου, δεν μπορούμε να αποκλείσουμε την πιθανότητα, οι ίδιες οι δικαστικές υπηρεσίες ή εξουσιοδοτημένα τρίτα μέρη, να αξιοποιούν αυτές τις πληροφορίες εκτός του πλαισίου των ανοιχτών δεδομένων με σκοπό την αναζήτηση νομολογίας.

55. Η δημοσιοποίηση αυτού του είδους θα πρέπει σε κάθε περίπτωση να εξεταστεί περαιτέρω υπό το φως των εφαρμοστέων ευρωπαϊκών κανόνων σχετικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων, όπως η Σύμβαση υπ’ αριθ. 108 ή ο ΓΚΠΔ και η Οδηγία 680/2016 της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

### **3. Λειτουργικά χαρακτηριστικά της τεχνητής νοημοσύνης (μηχανικής μάθησης) που εφαρμόζεται στις δικαστικές αποφάσεις**

---

Η επεξεργασία της φυσικής γλώσσας και η μηχανική μάθηση είναι οι δύο τεχνικές που βρίσκονται στο επίκεντρο της επεξεργασίας των δικαστικών αποφάσεων με τη χρήση της τεχνητής νοημοσύνης.

Στις περισσότερες περιπτώσεις ο στόχος αυτών των συστημάτων δεν είναι να αναπαραγάγουν έναν νομικό συλλογισμό, αλλά να εντοπίσουν τις συσχετίσεις μεταξύ των διαφορετικών παραμέτρων μιας απόφασης (π.χ. σε μία αγωγή διαζυγίου τη διάρκεια του γάμου, το εισόδημα των

συζύγων, την ύπαρξη μοιχείας, το ύψος του ποσού της διατροφής που επιδικάζεται κ.λπ.) και, μέσω της χρήσης της μηχανικής μάθησης, να εξαχθούν ένα ή περισσότερα μοντέλα, τα οποία θα χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια για την «πρόβλεψη» ή την «πρόγνωση» μιας μελλοντικής δικαστικής απόφασης.

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι να διασαφηνίσει την εσωτερική φύση του λογισμικού που περιγράφεται ως «προβλεπτικό» - μερικές φορές «εκδόσεις beta», δηλ. σε φάση ανάπτυξης – από πλευράς τόσο των δυνατοτήτων του, όσο και των περιορισμών του. Ο στόχος είναι να παρασχεθεί μια απλή εξήγηση των αλγορίθμων της μηχανικής μάθησης, οι οποίοι βρίσκονται στην καρδιά της αυτοματοποιημένης ανάλυσης της νομολογίας.

### **3.1. Οι θεωρητικές λειτουργικότητες ενός λογισμικού «προβλεπτικής δικαιοσύνης»**

56. Ως ένα είδος εισαγωγής, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε εν συντομία τις λειτουργίες που υπόσχονται τα λογισμικά, τα οποία χαρακτηρίζονται ως «προβλεπτικά». Τα λογισμικά αυτά έχουν ως στόχο να προσδιορίσουν τις πιθανότητες επιτυχίας (ή αποτυχίας) μιας υπόθεσης που θα εκδικαστεί ενώπιον δικαστηρίου. Οι πιθανότητες αυτές διαμορφώνονται μέσω στατιστικής μοντελοποίησης προηγούμενων αποφάσεων, κάνοντας χρήση μεθόδων που προέρχονται από δύο ειδικούς τομείς της επιστήμης των υπολογιστών: την επεξεργασία φυσικής γλώσσας και τη μηχανική μάθηση. Αυτές οι προσεγγίσεις μοντελοποίησης συχνά αναφέρονται ως TN: στην πραγματικότητα πρόκειται για “αδύναμη”, “ασθενή” TN (βλ. γλωσσάρι).

57. Θα πρέπει να διευκρινιστεί εξ αρχής ότι ο όρος TN έχει αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης μεταξύ των ειδικών, καθώς οδηγεί σε πολλές ασάφειες. Ο όρος TN έχει πλέον μπει στην καθημερινή μας γλώσσα για να περιγράψει ένα πολυποίκιλο φάσμα επιστημών και τεχνολογιών που επιτρέπουν στους Η/Υ να νικούν τους πρωταθλητές στο παιχνίδι Go<sup>29</sup>, να οδηγούν ένα αυτοκίνητο, να συνδιαλέγονται με ανθρώπους, κ.λπ. Οι ερευνητές προτιμούν να ορίζουν τις διαφορετικές εφαρμογές μέσω των συγκεκριμένων τεχνολογιών που τις υποστηρίζουν,

<sup>29</sup> <http://www.nature.com/articles/nature16961>



συμπεριλαμβανομένης της μηχανικής μάθησης, και ενίοτε αναφέρονται σε όλα αυτά τα ιδιαίτερα εξειδικευμένα εργαλεία ΤΝ ως «αδύναμες» (ή «περιορισμένες») μορφές ΤΝ. Οι μορφές αυτές διακρίνονται από τον τελικό στόχο – ο οποίος είναι ακόμη θεωρητικός – δημιουργίας μια «ισχυρής» ΤΝ, δηλ. μιας αυτοδιδασκόμενης μηχανής, ικανής να αντιλαμβάνεται αυτόματα τον κόσμο γενικώς, σε όλη την πολυπλοκότητά του.

58. Ειδικά σε σχέση με τη δικαιοσύνη, τα συστήματα προβλεπτικής δικαιοσύνης σχεδιάζονται για να χρησιμοποιηθούν από νομικές υπηρεσίες, ασφαλιστές (τόσο για τις εσωτερικές ανάγκες τους όσο και για τους ασφαλισμένους τους), καθώς και από δικηγόρους, ώστε να μπορούν να προβλέπουν την έκβαση μιας δικαστικής διαμάχης. Θεωρητικά θα μπορούσαν επίσης να συνδράμουν τους δικαστές κατά τη λήψη των αποφάσεων.

59. Προσφέρουν με τη μορφή μιας γραφικής παράστασης τις πιθανότητες επιτυχίας αναφορικά με την έκβαση μιας διαφοράς, βάσει κριτηρίων που εισάγονται από το χρήστη (συγκεκριμένα για κάθε είδος διαφοράς). Τα συστήματα αυτά φέρονται να είναι ικανά να υπολογίσουν το πιθανό ποσό αποζημίωσης που θα επιδικάσει το δικαστήριο.

### **3.2. Η πρακτική λειτουργία της τεχνητής νοημοσύνης: στατιστικές μηχανές που κατασκευάζουν μοντέλα με βάση το παρελθόν.**

60. Πρέπει να γίνει από την αρχή μία διάκριση μεταξύ του τι είναι «πρόβλεψη» και τι είναι «πρόγνωση». Πρόβλεψη (prediction) είναι η πράξη της ανακοίνωσης του τι θα συμβεί (*prae*, προ - *dictare*, λέγω) πριν να λάβουν χώρα μελλοντικά γεγονότα (δυνάμει υπερφυσικής έμπνευσης, μαντείας ή προαισθήματος). Πρόγνωση (forecasting), από την άλλη πλευρά, είναι το αποτέλεσμα της παρατήρησης (*aiming*, βλέποντας) ενός συνόλου δεδομένων, ούτως ώστε να προβλεφθεί μια μελλοντική κατάσταση. Αυτή η γλωσσική κατάχρηση και η εξάπλωσή της φαίνεται να εξηγείται από τη μεταφορά του όρου από τις «σκληρές» επιστήμες, όπου χρησιμοποιείται για μια ποικιλία τεχνικών της επιστήμης των δεδομένων (data science) που προέρχονται από τα μαθηματικά, τη στατιστική και τη θεωρία των παιγνίων, και αναλύουν

παρόντα και παρελθόντα γεγονότα για την εξαγωγή υποθέσεων ως προς το περιεχόμενο μελλοντικών γεγονότων.

61. Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η λογική της λειτουργίας ενός λογισμικού για προβλέψεις στη δικαιοσύνη βασίζεται ουσιαστικά σε μεθόδους είτε παραγωγικές (generative, αναφερόμενες συνήθως ως Bayesian), είτε διαχωριστικές (discriminative), οι οποίες προσπαθούν να υπολογίσουν το τρέχον ή μελλοντικό εύρος των αξιών μιας μεταβλητής (π.χ. το αποτέλεσμα μιας δίκης) από την ανάλυση προηγούμενων παραδειγμάτων.

62. Σε γενικές γραμμές, είναι επίσης σημαντικό να έχουμε κατά νου την ανθρωπομορφική ιδέα ότι οι υπολογιστικές μηχανές είναι έξυπνες και ότι οι σχεδιαστές τους έχουν καταφέρει να τοποθετήσουν ένα νου μέσα στους μηχανισμούς τους.<sup>30</sup> Δυστυχώς, αυτή η ιδέα εξακολουθεί να διαπερνά πολλές αναλύσεις προβλεπτικής δικαιοσύνης, προσδίδοντας σε αυτές τις μηχανές άμεσες ή μελλοντικές δυνατότητες ώστε να μιμηθούν πιστά την ανθρώπινη νοημοσύνη. Αυτό το πλαίσιο, το οποίο τροφοδοτείται καθημερινά από μια σειρά περαιτέρω επαναστατικών εξελίξεων στην ΤΝ,<sup>31</sup> μας οδηγεί κατά συνέπεια στην προσέγγιση αυτών των «προβλεπτικών» εργαλείων, συνειδητά ή όχι, με μία δόση μυστικισμού, έχοντας πολλές φορές την πεποίθηση ότι αυτό που δεν είναι εντελώς εφικτό σήμερα, θα είναι αναπόφευκτα εφικτό αύριο.

63. Η λεγόμενη «ισχυρή» ΤΝ των μυθιστορημάτων επιστημονικής φαντασίας δεν υπάρχει. Αυτό το είδος ΤΝ που θα ήταν προικισμένη όχι μόνο με νοημοσύνη, αλλά και με συνείδηση, παραμένει απολύτως φανταστικό. Τα συστήματα μηχανικής μάθησης που αναπτύσσονται επί του παρόντος, περιγράφονται ως «αδύναμη» ΤΝ και είναι ικανά να εξάγουν σύνθετες τάσεις και να μαθαίνουν από μεγάλους όγκους δεδομένων με αποτελεσματικότητα και συχνά με υψηλά επίπεδα προβλεπτικής ακρίβειας.

---

<sup>30</sup> Dominique Cardon, *A quoi rêvent les algorithmes, nos vies à l'heure des big data*, La Republique des idées, Editions du Sureau, 2015, σελ. 58.

<sup>31</sup> «AlphaZero: l'IA de DeepMind apprend et maîtrise le jeu d'échecs en moins de 4 heures», *Generation NT*, άρθρο που εκδόθηκε στις 8 Δεκεμβρίου 2017 [Online], <https://www.generation-nt.com/alphazero-ia-deepmind-maitrise-echecs-4-heures-actualite-1948919.html> (επίσκεψη στη σελίδα στις 14 Δεκεμβρίου 2017).

64. Για να ξεπεραστεί κάθε ενστικτώδης ή φανταστική θεώρηση, αυτές τις τεχνολογίες επεξεργασίας και ανάλυσης πληροφοριών πρέπει να τις προσεγγίζουμε με βάση τις ακόλουθες τρεις αντιλήψεις:

- **Η ΤΝ δεν είναι ένα μοναδικό και ομοιογενές αντικείμενο:** είναι στην πραγματικότητα μια σύνθεση επιστημών και τεχνικών (μαθηματικά, στατιστική και επιστήμη των Η/Υ) ικανή να επεξεργαστεί δεδομένα για το σχεδιασμό ιδιαίτερα πολύπλοκων εργασιών επεξεργασίας σε Η/Υ.
- **Οι μηχανές ΤΝ δεν παράγουν νοημοσύνη per se, αλλά λειτουργούν με μια επαγωγική προσέγγιση:** η ιδέα είναι να συνδυάσουν με έναν σχεδόν αυτοματοποιημένο τρόπο ένα σύνολο παρατηρήσεων (inputs) με ένα σύνολο πιθανών αποτελεσμάτων (outputs), με τη βοήθεια διαφόρων προκαθορισμένων ιδιοτήτων. Ειδικά σε ό,τι αφορά την «προβλεπτική» δικαιοσύνη, η μηχανή δημιουργεί συνδέσμους μεταξύ των διαφορετικών ομάδων λέξεων που συνθέτουν τις δικαστικές αποφάσεις. Αυτές οι ομάδες συσχετίζονται με εκείνες που αναγνωρίστηκαν στο στάδιο της εισαγωγής (τα πραγματικά γεγονότα και τον συλλογισμό) και στο στάδιο της εξαγωγής (το διατακτικό μέρος της απόφασης) και στη συνέχεια ταξινομούνται.
- Η αξιολογία του μοντέλου (ή της λειτουργίας) που δημιουργείται εξαρτάται σημαντικά από την ποιότητα των δεδομένων που χρησιμοποιούνται και από την επιλογή της τεχνικής της μηχανικής μάθησης.

65. Αξίζει να επιστρέψουμε για λίγο στους προγόνους αυτών των συστημάτων - τα έμπειρα συστήματα (expert systems, ES) - τα οποία βασίζονταν σε κανόνες επεξεργασίας που έθετε ένας προγραμματιστής. Τα έμπειρα συστήματα (ΕΣ) εξελίχθηκαν γρήγορα στα τέλη της δεκαετίας του 1980 και 1990, ιδιαίτερα στους τομείς της ιατρικής και των χρηματοοικονομικών.<sup>32</sup> Τα συστήματα αυτά ήταν σε θέση να απαντήσουν σε εξειδικευμένες ερωτήσεις και να αιτιολογούν

---

<sup>32</sup> Ένα παράδειγμα είναι το "High Frequency Trading (HFT)", το οποίο είναι ένα είδος χρηματοοικονομικής συναλλαγής που διεξάγεται σε υψηλή ταχύτητα από λογισμικό που βασίζεται σε αλγόριθμους. Το 2013 στην Ευρώπη, το 35% των συναλλαγών διενεργούνταν ήδη με HFT. Στις ΗΠΑ, το HFT αντιπροσωπεύει το 70% του όγκου των συναλλαγών στην αγορά κεφαλαίου. Εν όψει της αυτοματοποίησης των συναλλαγών, η πτώση είναι ακόμη πιο γρήγορη σε περίπτωση κατάρρευσης, όπως συνέβη κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης το 2007.

χρησιμοποιώντας γνωστά γεγονότα, εκτελώντας προκαθορισμένους κανόνες κωδικοποίησης μέσα σε μία μηχανή. Παρά την επιτυχία των ΕΣ, όπως το Deep Blue εναντίον του Garry Kasparov σε μία σειρά παρτίδων σκακιού το 1997, τα συστήματα αυτά τελικά απέτυχαν, κυρίως λόγω του ότι δεν μπορούσαν να ερμηνεύσουν «την άπειρη ποικιλία καταστάσεων και νοηματικών πλαισίων»<sup>33</sup> και κατέστησαν αναποτελεσματικά πέραν των 200 - 300 κανόνων κωδικοποίησης, τόσο από πλευράς εκτέλεσης, όσο και συντήρησης (η συλλογιστική που ακολουθείτο από το σύστημα κατέστη σχεδόν αδύνατο να κατανοηθεί από τους σχεδιαστές του).

**Σχήμα 2: Τα παλαιά έμπειρα συστήματα ήταν προγραμματισμένα με κανόνες που αναπαρήγαγαν τη λογική του νομικού συλλογισμού**

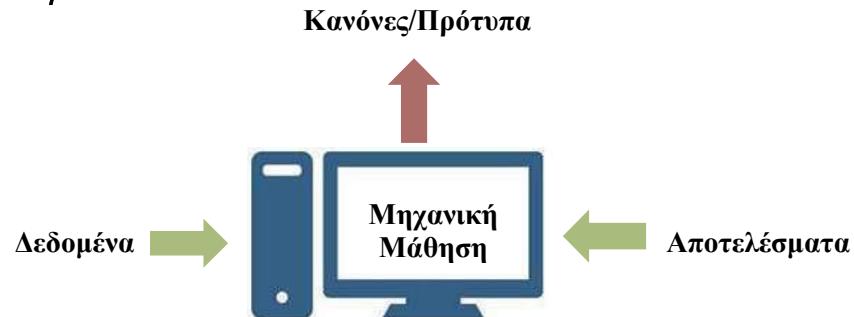


66. Σήμερα, η ιδέα δεν είναι πια η θέση κανόνων συλλογισμού που μιμούνται τον ανθρώπινο συλλογισμό, όπως συνέβαινε με παλαιότερα έμπειρα συστήματα,<sup>34</sup> αλλά να αφήσουμε τα ίδια τα συστήματα μηχανικής μάθησης να εντοπίσουν υφιστάμενα στατιστικά μοντέλα στα δεδομένα και να τα αντιστοιχίσουν με συγκεκριμένα αποτελέσματα.

<sup>33</sup> Hubert Dreyfus, *What Computers Still Can't Do. A Critique of Artificial Reason*, Cambridge, The MIT Press, 1992, όπως αναφέρθηκε από τον Dominique Cardon στο *A quoi revent les algorithms, nos vies a l'heure des Big Data*, σ. 59.

<sup>34</sup> Οι γραπτοί κανόνες επεξεργασίας μπορούσαν να βασιστούν σε έναν συγκεκριμένο κώδικα σε διαφορετικές γλώσσες προγραμματισμού, όπως η LISP, ή σε μοντελοποίηση των κανόνων. Βλ. π.χ. Radboud Winkels, "CLIME: Un projet de développement des serveurs juridiques intelligents", Daniele Bourcier, Patricia Hasset & Christophe Roquilly (eds), *Droit et intelligence artificielle*, 2000, Romillat, σελ. 59.

**Σχήμα 3: Η μηχανική μάθηση από μόνη της παράγει μοντέλα με αυτόματη αναζήτηση συσχετισμών μεταξύ δεδομένων και αποτελεσμάτων**



67. Ενεργώντας με αυτό τον τρόπο, τα συστήματα αυτά δεν αναπαράγουν ή μοντελοποιούν ένα συλλογισμό (όπως ο νομικός). Παραδείγματος χάριν, σήμερα οι online μεταφραστές δεν πραγματοποιούν έναν αφηρημένο συλλογισμό. Συνάγουν μια πιθανή εκτίμηση ως προς την καλύτερη αντιστοίχιση μεταξύ ομάδων του λεξιλογίου μιας γλώσσας και των μεταφράσεων που έχουν ήδη γίνει. Οι ενέργειες των χρηστών προφανώς συνεισφέρουν στη βελτίωση της αναζήτησης του τι ταιριάζει καλύτερα, αλλά ο αλγόριθμος της μηχανικής μάθησης δεν εκτελεί στην πραγματικότητα μετάφραση κατανοώντας το νόημα των φράσεων που επεξεργάζεται.<sup>35</sup>

68. Αυτό το παράδειγμα δείχνει πως η προσέγγιση των νομικών και των ερευνητών μπορεί να είναι διαφορετική: ένας νομικός θα αναζητήσει να καταλάβει την αποτελεσματικότητα προϋφισταμένων κανόνων, κάτι που ο αναλυτής μπορεί να παράσχει μόνο μέσω της γλώσσας της επιστήμης του, και αυτό ορισμένες φορές περιορίζεται στην ερμηνεία χιλιάδων παραμέτρων από ένα σύστημα μηχανικής μάθησης.

69. Η μηχανική μάθηση είναι ένας τομέας της επιστήμης των υπολογιστών, στον οποίο προγράμματα υπολογιστή μαθαίνουν εμπειρικά. Οι αλγόριθμοι συμβάλλουν, ώστε μια μηχανή να εκτελεί μια εκπαιδευτική διαδικασία, όπως ένα παιδί μαθαίνει μέσα στο περιβάλλον του. Εν συντομία, αυτές οι τεχνικές μάθησης μπορούν να επιβλέπονται,

<sup>35</sup> Li Gong, "La traduction automatique statistique, comment ca marche?", *Interstices.info*, δημοσιεύθηκε στις 29 Οκτωβρίου 2013 [Online], [https://interstices.info/jcms/nn\\_72253/la-traduction-automatique-statistique-comment-ca-marche](https://interstices.info/jcms/nn_72253/la-traduction-automatique-statistique-comment-ca-marche) (επίσκεψη στη σελίδα στις 14 Δεκεμβρίου 2017).

ή και όχι, από τον άνθρωπο. Η πλέον εξέχουσα κατηγορία μηχανικής μάθησης είναι, επί του παρόντος, αυτή της ενισχυτικής μάθησης (reinforcement learning): η μηχανή μόνη της συλλέγει εικονικές «επιβραβεύσεις» όταν η δράση, σε ένα δεδομένο περιβάλλον, παράγει το αναμενόμενο αποτέλεσμα. Οι μέθοδοι μηχανικής μάθησης περιλαμβάνουν νευρωνικά δίκτυα (ή την πιο πολύπλοκη εκδοχή τους γνωστή ως «deep learning»), τα οποία έχουν διαφημιστεί ευρέως λόγω της αυτονομίας τους και των εντυπωσιακών εφαρμογών τους, όπως αυτή για να επιτύχει κανείς υψηλό σκορ στα παλιά βιντεοπαιχνίδια Atari 2600 <sup>36</sup> (βάσει μόνο της θέσης των pixel και των σκορ). Άλλες πρακτικές εφαρμογές αυτών των τεχνολογιών επηρεάζουν ήδη την καθημερινότητά μας και αρχίζουν να εμφανίζονται στον κόσμο της δικαιοσύνης<sup>37</sup>.

70. Ωστόσο, αυτοί οι αλγόριθμοι παραμένουν εξαιρετικά εξειδικευμένοι σε μία συγκεκριμένη δραστηριότητα και παρουσιάζουν προβλήματα αντίληψης όταν βρίσκονται αντιμέτωποι με χαοτικές καταστάσεις ή ανεπαρκή δεδομένα για να καταστεί δυνατή η «πρόβλεψη» (όπως η πραγματική κατανόηση της φυσικής γλώσσας). Στις κοινωνικές επιστήμες, στις οποίες ανήκουν το δίκαιο και η δικαιοσύνη, η αποτυχία μοιάζει αναπόφευκτη, λόγω της απουσίας ενός πειστικού γνωστικού μοντέλου. Για τον Pierre Levy, η τεχνητή νοημοσύνη στην πράξη αρκείται να παρέχει μια ετερογενή εργαλειοθήκη (λογικοί κανόνες, τυποποιημένες συντακτικές δομές, στατιστικές μέθοδοι, νευρωνικές ή κοινωνικο-βιολογικές προσομοιώσεις κ.λπ.), κάτι που δεν προσφέρει μια γενική λύση στο πρόβλημα της μαθηματικής μοντελοποίησης της ανθρώπινης γνωστικής λειτουργίας.<sup>38</sup> Ως εκ τούτου, η πραγματική «προβλεπτική» μάθηση θα πρέπει στην πραγματικότητα να βασίζεται σε μία καλή συστηματική αναπαράσταση του κόσμου, η οποία, όπως υποστηρίζει ο ερευνητής TN Yann LeCun, αποτελεί ένα θεμελιώδες

---

<sup>36</sup> <https://www.nature.com/articles/nature14236>

<sup>37</sup> Artificial Intelligence από την IBM Watson που παρέχει υπηρεσίες στον ιατρικό τομέα και ένα εργαλείο αναζήτησης που ονομάζεται "Ross", το οποίο παρουσιάζεται ως εικονικός δικηγόρος - Roos, "Do more than humanly possible" [Online], <https://rssintelligence.com> (επίσκεψη στη σελίδα στις 14 Δεκεμβρίου 2017).

<sup>38</sup> Pierre Levy, "Intelligence artificielle et sciences humaines", *Pierre Levy's blog*. 8 Οκτωβρίου 2014 [Online], <https://pierrelevyblog.com/2014/10/8/intelligence-artificielle-et-sciences-humaines/> (επίσκεψη στη σελίδα στις 30 Δεκεμβρίου 2017).

επιστημονικό και μαθηματικό ζήτημα, και όχι ένα τεχνολογικό ερώτημα.<sup>39</sup>

71. Επιπλέον, η μοναδικότητα των συστημάτων επεξεργασίας μεγάλων δεδομένων (big data) είναι ότι δεν επιχειρούν να αναπαραγάγουν το μοντέλο μας γνωστικής λειτουργίας, αλλά παράγουν στατιστικά πλαίσια από ένα άνευ προηγουμένου μέγεθος δεδομένων, χωρίς πραγματικά να εγγυώνται τον αποκλεισμό εσφαλμένων συσχετίσεων.<sup>40</sup>

72. Ενώ είναι γενικά αποδεκτό ότι τα στατιστικά και πιθανολογικά μοντέλα βελτιώνονται με την αύξηση των δεδομένων, με τα οποία τροφοδοτούνται, κάποιοι μαθηματικοί προειδοποιούν για τους κινδύνους της αύξησης εσφαλμένων συσχετίσεων (π.χ. συνδέσεις μεταξύ παραγόντων που δεν εμφανίζουν κάποιο αιτιώδη σύνδεσμο) στα big data. Οι μαθηματικοί Christian Sorin Calude και Giuseppe Longo τονίζουν τον κίνδυνο ενός “κατακλυσμού” ψευδών συσχετισμών στα δεδομένα αυτά: «όσο μεγαλύτερη είναι μια βάση δεδομένων που χρησιμοποιείται για συσχετισμούς, τόσο μεγαλύτερες είναι οι πιθανότητες εύρεσης επαναλαμβανόμενων μοτίβων και τόσο μεγαλύτερες επίσης είναι οι πιθανότητες λάθους».<sup>41</sup> Αυτά που μπορεί να εμφανίζονται ως κανονικότητες για την TN (επαναλαμβανόμενοι σύνδεσμοι μεταξύ διαφορετικών δεδομένων, εννοιών, νοηματικών πλαισίων ή ομάδων λεξιλογίου) μπορεί στην πραγματικότητα να αποδειχθούν τυχαία. Ακόμη και εάν το επιχείρημα των δύο μαθηματικών δεν πρέπει να γενικευθεί, αυτοί επισημαίνουν ότι σε ορισμένα τεράστια σύνολα αριθμών, σημείων ή αντικειμένων, εμφανίζονται τακτικά τυχαία μοτίβα και φαίνεται απίθανο να γίνει αλγοριθμικά διάκρισή τους από μοτίβα που αποκαλύπτουν αιτιώδεις συνάφειες.<sup>42</sup>

73. Τέλος, οι αλγόριθμοι, όποιο και εάν είναι το τρέχον επίπεδο εξέλιξής τους, εξακολουθούν να επικεντρώνονται αυτόματα στις αλληλεπιδράσεις που δημιουργούνται κατά τη φάση της εκμάθησης και,

---

<sup>39</sup> Yann LeCun, “Qu’est-ce que l’intelligence artificielle”, έρευνα που δημοσιεύθηκε στον ιστότοπο του Κολλεγίου UPL4485925235409209505\_Intelligence\_Artificielle\_Y\_LeCun.pdf (επίσκεψη στη σελίδα στις 14 Δεκεμβρίου 2017).

<sup>40</sup> Dominique Cardon, *op.cit.*, σελ. 60.

<sup>41</sup> Christian Sorin Calude, Giuseppe Longo, “Le déluge des corrélations fallacieuses dans le big data”, in Bernard Stiegler (dir.) (2017), *La toile que nous voulons*, FYP editions, σελ. 156.

<sup>42</sup> Η θεωρία «Ramsey», Ronald L. Graham, Joel H. Spencer – «Ramsey Theory», *Scientific American*, vol. 263, No.1 Ιούλιος 1990, σελ. 112-117, όπως αναφέρθηκε από τον Cristian Sorin Calude, Giuseppe Longo, «Le déluge des corrélations fallacieuses dans le big data», *ibid.*

ως εκ τούτου, στο παρελθόν τους. Το περιεχόμενο και η ποιότητα των ροών δεδομένων που εισρέουν στη σύνθεση των υπολογισμών είναι κατά συνέπεια θεμελιώδη για την κατανόηση των αποτελεσμάτων που λαμβάνονται και για τον εντοπισμό πιθανών μεροληπτικών αναλύσεων. Υπάρχουν πολλές ακόμη προκλήσεις εδώ, καθώς με μία εξαντλητική προσέγγιση ή ανάλυση του μεγαλύτερου δυνατού όγκου δεδομένων που σχετίζονται με μια δραστηριότητα θα παραγάγει αποτελέσματα, των οποίων το νόημα θα πρέπει να διευκρινιστεί ως προς όλους τους παράγοντες που επηρέασαν αυτά τα αποτελέσματα. Σε μια πιο περιοριστική προσέγγιση, στην οποία τα εισαγόμενα δεδομένα είναι δειγματοληπτικά, υπάρχουν επίσης κίνδυνοι που προκαλούνται από την μεροληπτική στάθμιση κατά την επιλογή ενός δεδομένου έναντι ενός άλλου.

#### **4. Μπορεί η τεχνητή νοημοσύνη να «μοντελοποιήσει» το νομικό συλλογισμό εκ των προτέρων;**

---

Η τεχνητή νοημοσύνη παρακάμπτει τις δυσκολίες που υπήρχαν με παλαιότερα έμπειρα συστήματα: δεν επιχειρεί να μιμηθεί μηχανικά το νομικό συλλογισμό, η αναπαραγωγή του οποίου δεν αποτελεί το ζητούμενο γι' αυτή. Η μηχανική μάθηση οδηγεί στην πραγματοποίηση κατηγοριοποιήσεων μεταξύ των διαφορετικών παραμέτρων που καθορίστηκαν από τους σχεδιαστές ή που εντοπίστηκαν από τη μηχανή.

74. Τα ηπειρωτικά νομικά συστήματα έχουν απομακρυνθεί πολύ από το ιδανικό του ορθολογισμού που ενσάρκωνε, για παράδειγμα, ο Αστικός Κώδικας του 1804 στη Γαλλία. Υπάρχει μια πληθώρα πηγών που δεν ταιριάζουν απόλυτα μεταξύ τους και αφορούν ένα σύνολο κανόνων, η σημασία των οποίων παραμένει ακαθόριστη, κάτι που ο θεωρητικός του δικαίου Herbert L.A. Hart χαρακτήρισε ως «ανοιχτή υφή του Δικαίου» (open texture of law).<sup>43</sup> Τα συστήματα του «κοινού δικαίου» (common law), παρότι θεωρούνται πιο αποτελεσματικά από οικονομικής πλευράς, διότι προσαρμόζονται δυναμικά στις νέες νομικές ανάγκες,<sup>44</sup> εξελίσσονται επίσης και δεν προσφέρουν πλέον ασφάλεια δικαίου. Οι νομικοί κανόνες δεν εξελίσσονται λοιπόν με γραμμικό τρόπο, σε

---

<sup>43</sup> Herbert L.A. Hart (1976), *Le concept de droit*, Saint Louis university departments, Brussels.

<sup>44</sup> <https://www.contrepoints.org/2014/08/15/177160-common-law-contre-droit-civil-lexperience-francaise-de-lancien-regime>.



αντίθεση με τους εμπειρικούς νόμους (αυτούς των «θετικών επιστημών»), όπου κάθε καινούργιος κανόνας συμπληρώνει, σε γενικές γραμμές, τους προηγούμενους και δεν ακυρώνει ένα ολόκληρο σύνολο συλλογισμού.

75. Θα πρέπει να τονιστεί ότι, ερχόμενα αντιμέτωπα με αυτή τη γενική πολυπλοκότητα των νομικών συστημάτων, τα παλαιά έμπειρα συστήματα τεχνολογιών της πληροφορίας σύντομα εξάντλησαν τα όριά τους με την εισαγωγή 200-300 λογικών κανόνων. Η κατάτμηση του δικαίου με τη μορφή «κανόνων παραγωγής» δεν επαρκούσε για να προσφέρει μια έγκυρη εικόνα του συνόλου των γνώσεων και των μεθόδων που καθοδηγούν έναν δικηγόρο.

76. Κατά συνέπεια, αποδείχθηκε το ίδιο ακατόρθωτο να γίνει μοντελοποίηση του δικαστικού συλλογισμού σε έναν υπολογιστή, όπως και να γίνει μοντελοποίηση ενός θετικού νομικού συστήματος. Όπως τονίζεται στη θεωρία του δικαίου, το σκεπτικό των δικαστών είναι πάνω απ' όλα ένα θέμα αξιολόγησης και ερμηνείας των αποδεδειγμένων και κρίσιμων γεγονότων σε μια υπόθεση, των εφαρμοστέων κανόνων δικαίου (γραπτών κειμένων ή νομολογιακών προηγούμενων) - το νόημα των οποίων παραμένει, όπως ήδη λέχθηκε, ακαθόριστο,<sup>45</sup> αλλά και της υποκειμενικής ερμηνείας από τους δικαστές της έννοιας της επιείκειας (equity), η οποία υπόκειται σε περαιτέρω αλλαγές στην Ευρώπη μέσω των απαιτήσεων του ελέγχου αναλογικότητας που υποστηρίζεται από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

77. Ο Xavier Linant de Bellefonds έχει τονίσει ότι «η πολυπλοκότητα του δικαίου έγκειται στον τελολογικό και αμφισβητούμενο χαρακτήρα του: δύο συναφείς συλλογισμοί μπορούν να οδηγήσουν σε διαφορετικές κρίσεις, συναρτώμενοι με διαφορετικής φύσεως προτεραιότητες».<sup>46</sup>

78. Αυτό συμβαίνει, διότι ο περίφημος νομικός συλλογισμός είναι περισσότερο ένας τρόπος παρουσίασης του νομικού σκεπτικού παρά η τυπική μετάφρασή του. Δεν αντικατοπτρίζει το πλήρες σκεπτικό του δικαστή, το οποίο στην πραγματικότητα αποτελείται από ένα πλήθος

---

<sup>45</sup> Επί αυτών των ερωτημάτων, Michel Troper (2001), *La théorie du droit, le droit, l'Etat*, PUF, Paris, spec. σελ. 69-84.

<sup>46</sup> Xavier Linant de Bellefonds (1994), "L'utilisation des système experts en droit comparé", *Revue internationale de droit comparé*, Vol. 46, No. 2 σελ. 703-718.

παραγόντων που οδηγούν στην απόφαση, δεν μπορεί να διαμορφωθεί εκ των προτέρων, και μερικές φορές βασίζεται στη διακριτική του ευχέρεια: ποια είναι τα κρίσιμα γεγονότα; Έχουν αποδειχθεί αυτά τα γεγονότα; Ποιος είναι ο εφαρμοστέος σε αυτά κανόνας; Ποιο είναι το νόημα αυτού του κανόνα σε σχέση με την υπό κρίση υπόθεση; Ποια πηγή θα πρέπει να υπερισχύσει μεταξύ ενός φάσματος αντικρουόμενων πηγών; Η συνολική συνοχή των δικαστικών αποφάσεων δεν επιτυγχάνεται ποτέ και είναι περισσότερο ένα θέμα εκ των υστέρων ελέγχου της αιτιολόγησης που ο δικαστής χρησιμοποιεί στο σκεπτικό του, της οποίας η λειτουργία είναι περισσότερο να πείσει τον ίδιο για την εγκυρότητα μιας συγκεκριμένης λύσης, παρά να περιγράψει αυστηρά και αντικειμενικά όλα τα στάδια που οδήγησαν στην απόφαση που ελήφθη.

79. Όμως το έργο της ερμηνείας είναι ακριβώς εκείνο που οι τεχνικές της μηχανικής μάθησης δεν κάνουν σήμερα – και δεν επιχειρούν να κάνουν – καθώς διεξάγουν, όπως είδαμε, μια αυτοματοποιημένη επεξεργασία, εκεί που η συσχέτιση τεράστιων ποσοτήτων πληροφοριών υποτίθεται ότι αντικαθιστά την κατανόηση των πραγματικών αιτιωδών σχέσεων μιας απόφασης. Δεν καταβάλλουν προσπάθεια να τυποποιήσουν το νομικό συλλογισμό, αλλά ελπίζουν ότι τα μοντέλα που διαμορφώνουν μπορούν να προβλέψουν την πιθανή απόφαση ενός δικαστή σε παρόμοιες καταστάσεις.

80. Τα αποτελέσματα που επιτυγχάνονται από την TN στην πραγματικότητα δεν συνδέονται με το ερώτημα της συμμόρφωσης μιας συγκεκριμένης λύσης προς το δίκαιο και δεν μπορούν να διακρίνουν μεταξύ σύμφωνων και μη σύμφωνων προς το δίκαιο συλλογισμών.

81. Μια επισκόπηση της μελέτης του University College of London (UCL) επί της νομολογίας των Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων επιβεβαιώνει αυτή τη διαπίστωση. Η μελέτη του UCL θεώρησε ότι ένα απλό μοντέλο αυτόματης νοημοσύνης θα μπορούσε να προβλέψει το αποτέλεσμα μιας υπόθεσης με ακρίβεια της τάξης του 79% σε ένα συγκεκριμένο δικαστήριο. Το μοντέλο που προήλθε από τη μηχανική μάθηση αποδείχθηκε πιο ακριβές ως προς την περιγραφή των

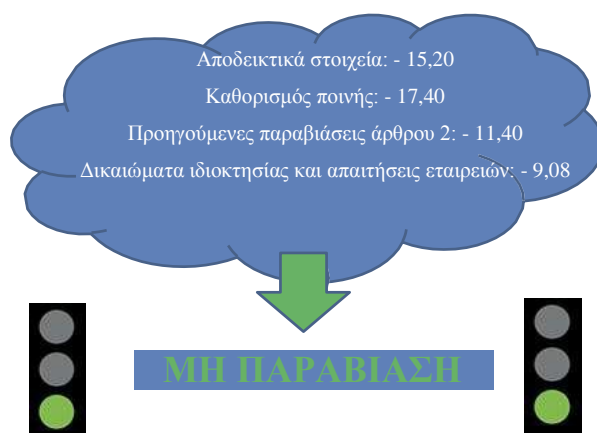
πραγματικών περιστατικών σε σχέση με το σκεπτικό που αναφέρεται στην εφαρμογή της Σύμβασης στις αποφάσεις που μελετήθηκαν.<sup>47</sup>

82. Η εξέταση των όρων που συσχετίζονται με τη διαπίστωση μιας παραβίασης (με μία θετική στάθμιση) και εκείνων που συσχετίζονται με τη διαπίστωση της μη παραβίασης της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (με μία αρνητική στάθμιση) διαφωτίζει χωρίς αμφιβολία το μηχανισμό που χρησιμοποιείται, ο οποίος δεν είναι σε καμία περίπτωση συγκρίσιμος με το νομικό συλλογισμό.

**Σχήμα 4 : Σχηματική παράσταση της μελέτης του UCL – θεωρητικό βάρος που αποδίδεται στις λέξεις σύμφωνα με τον σύνδεσμό τους με διαπιστώσεις παραβίασης ή μη παραβίασης της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.**



<sup>47</sup> Μελέτη σε ένα δείγμα 584 αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: Νικόλαος Αλετράς, Δημήτριος Τσαραπατσάνης, Daniel Preotiu-Pietro, Βασίλειος Λάμπρος, "Predicting judicial decisions of the European Court of Human Rights: a Natural Language Processing perspective", δημοσιεύθηκε στις 24 Οκτωβρίου 2016 [Online], <https://peerj.com/articles/cs-93/> (επίσκεψη στη σελίδα στις 14 Δεκεμβρίου 2017).



83. Η επιλογή των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών και ο νομικός χαρακτηρισμός τους αποτελούν στοιχεία της απόφασης του δικαστή. Με άλλα λόγια, η μελέτη του UCL πιθανολόγησε το αποτέλεσμα βάσει των λέξεων που χρησιμοποιήθηκαν κατά κύριο λόγο στο σκεπτικό και την αιτιολογία του δικαστή, και όχι από το υλικό που προέρχεται από τον αιτούντα βάσει της συχνότητας εμφάνισής του. Στο πλαίσιο αυτό η TN εντόπισε μια σοβαρή πιθανότητα αντιστοίχισης μεταξύ κάποιων ομάδων λέξεων και ορισμένων αποφάσεων και εκτίμησε ότι εν προκειμένω μπορούσε να προκύψει ένας περιορισμένος αριθμός αποτελεσμάτων. Σε καμία περίπτωση όμως δεν μπορεί από μόνη της να αναπαραγάγει το σκεπτικό των ευρωπαϊών δικαστών και δεν μπορεί να προβλέψει ένα αποτέλεσμα, βάσει π.χ. των λέξεων που θα χρησιμοποιούσε στο μέλλον ένας αιτών ενώπιον του δικαστηρίου του Στρασβούργου, η προσφυγή του οποίου θα υπόκειται σε αυστηρή εξέταση ως προς το παραδεκτό της (περίπου 70.356 προσφυγές απορρίφθηκαν ως προς το παραδεκτό τους ή διεγράφησαν από το πινάκιο το 2017<sup>48</sup>), κυρίως βάσει της εφαρμογής των προτύπων αξιολόγησης (σπουδαιότητα και σοβαρότητα των προβαλλόμενων καταγγελιών, κ.λπ.), αφήνοντας μεγάλο περιθώριο στη λήψη της απόφασης.

<sup>48</sup> Πηγή: 2017 Στατιστική ανάλυση CEDH, Ιανουάριος 2018.

## 5. Μπορεί η τεχνητή νοημοσύνη να εξηγήσει τη συμπεριφορά των δικαστών εκ των υστέρων;

---

Για την εκ των υστέρων εξήγηση της συμπεριφοράς του δικαστή και ιδίως για τη διαπίστωση μεροληψίας, απαιτείται ο εντοπισμός όλων των εν δυνάμει αιτιωδών παραγόντων μέσω ενός ερμηνευτικού πλαισίου και μιας ad hoc ανάλυσης. Το γεγονός ότι από στατιστικής άποψης η επιμέλεια ενός παιδιού ανατίθεται συχνότερα στη μητέρα από ό,τι στον πατέρα, δεν δείχνει απαραίτητα μεροληψία εκ μέρους των δικαστών, αλλά αναδεικνύει την ανάγκη κινητοποίησης διαφόρων κλάδων των κοινωνικών επιστημών για την κατανόηση του φαινομένου αυτού.

84. Από επιστημονική άποψη, η εξήγηση ενός φαινομένου ή, στην περίπτωση μας, μιας ανθρώπινης συμπεριφοράς συνίσταται στον καθορισμό των αιτιωδών μηχανισμών που οδήγησαν σε αυτή τη συμπεριφορά, χρησιμοποιώντας ορισμένα δεδομένα που συνδέονται με τις συγκεκριμένες συνθήκες που την προκάλεσαν.

85. Αυτό προϋποθέτει τη δημιουργία ενός ερμηνευτικού πλαισίου που δημιουργείται από την επαναλαμβανόμενη παρατήρηση γεγονότων ή συμπεριφορών όταν υπάρχουν ορισμένοι παράγοντες ή κάποια συγκεκριμένα στοιχεία. Το ερμηνευτικό αυτό πλαίσιο καταρτίζεται βάσει των υποθέσεων ή των απόψεων που γίνονται δεκτές στις κοινωνικές επιστήμες. Αυτό αποτελεί ένα επιπλέον επίπεδο ανάλυσης που μπορεί να συμπεριληφθεί στους αλγόριθμους, αλλά το οποίο δεν μπορούν να εκτελέσουν μόνοι τους.

86. Κάποιες εταιρείες νομικής τεχνολογίας προχώρησαν περαιτέρω υποστηρίζοντας ότι θα μπορούσαν να διαπιστώσουν προσωπικές απόψεις των δικαστών και να εγείρουν υποψίες μεροληψίας. Το γεγονός ότι τα ονόματα ορισμένων προέδρων διοικητικών πρωτοδικείων και διοικητικών εφετείων στη Γαλλία δημοσιεύονται ως ανοιχτά δεδομένα, κατέστησε δυνατή την δημιουργία ενός δείκτη ως προς τον βαθμό απόρριψης ενδίκων βοηθημάτων που στρέφονται κατά πράξεων διοικητικών αρχών, με τις οποίες διατάσσεται η απομάκρυνση από τη γαλλική επικράτεια. Ενόψει των ανωτέρω, κάποιοι σχολιαστές υποστήριξαν ότι η αμεροληψία των δικαστών τέθηκε υπό αμφισβήτηση από την τεχνητή νοημοσύνη.

87. Μπορούν όμως πράγματι να γίνουν τέτοιες ερμηνείες βάσει μιας αλγοριθμικής επεξεργασίας των δικαστικών αποφάσεων; Για να μπορεί να αποδοθεί μεροληπτική προσέγγιση στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων των δικαστών (διαφορετική από τις προσωπικές και δημόσιες δηλώσεις τους σχετικά με τη συγκεκριμένη υπόθεση), η συμπεριφορά τους ή, εν προκειμένω, η απόφασή τους θα πρέπει να εξηγηθεί βάσει της προσωπικότητάς τους, των απόψεών τους ή των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων. Ωστόσο, όπως έχει ήδη λεχθεί, μια τέτοια αιτιώδης εξήγηση δεν μπορεί να προκύψει από την πιθανολόγηση που γίνεται μέσω των αλγορίθμων. Αντιθέτως, απαιτείται πρόσθετη αναλυτική μελέτη, ούτως ώστε να εντοπιστούν μεταξύ των σχετικών παραγόντων (συμπεριλαμβανομένης της ταυτότητας των μελών της σύνθεσης του δικαστηρίου), εκείνοι που είναι πραγματικά αιτιώδεις. Παραδείγματος χάριν, το γεγονός ότι ένα δικαστήριο οικογενειακού δικαίου αποφασίζει συχνότερα ότι τα παιδιά θα πρέπει να ζουν με τις μητέρες τους, δεν αντικατοπτρίζει απαραίτητα μια μεροληπτική στάση των δικαστών υπέρ των γυναικών, αλλά περισσότερο την ύπαρξη ψυχοκοινωνικών, οικονομικών, ακόμη και πολιτιστικών παραγόντων σχετικών με το αντικείμενο της δίκης, όπως ο χρόνος εργασίας καθενός από τους γονείς, το εισόδημά τους, η ύπαρξη δημοσίων υπηρεσιών παιδικής φροντίδας, εάν το παιδί πηγαίνει σχολείο ή όχι, εάν ένας από τους γονείς έχει νέα σχέση ή όχι, ή απλώς η έλλειψη ενδιαφέροντος ενός εκ των γονέων να φροντίσει ένα μικρό παιδί.

88. Ομοίως, αποφάσεις για απέλαση που εκδίδονται από ένα διοικητικό δικαστήριο που βρίσκεται κοντά σε ένα μεγάλο κέντρο κράτησης δεν μπορούν να συγκριθούν με τις αντίστοιχες αποφάσεις ενός δικαστηρίου που ασχολείται με παρόμοιες υποθέσεις μόνο σε περιστασιακή βάση.

89. Επιπλέον, ανεξάρτητα από το που έχει την έδρα του το δικαστήριο, το ζήτημα της νομολογίας ενός δικαστή που δικάζει σε μονομελή σύνθεση, ασχολείται μόνο περιστασιακά με μία συγκεκριμένη κατηγορία υποθέσεων και χρησιμοποιεί (ή αγνοεί) τη νομολογία των συναδέλφων του, είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον και μπορεί εύλογα να εγείρει το ζήτημα της ισότητας των πολιτών απέναντι στην δικαιοδοτική διαδικασία. Ωστόσο, η προσοχή θα πρέπει να εστιαστεί μάλλον στην επαναφορά ή διατήρηση του συλλογικού χαρακτήρα της δικαιοδοτικής διαδικασίας, παρά στην κατηγοριοποίηση ή τον στιγματισμό των δικαστών μέσω εργαλείων μηχανικής μάθησης.

90. Τι μπορεί να συναχθεί για την προσωπικότητα του προέδρου μιας πολυμελούς δικαστικής σύνθεσης, όταν το όνομά του είναι η μόνη πληροφορία που υπάρχει στις αποφάσεις της διοικητικής δικαιοσύνης που είναι διαθέσιμες σε μορφή ανοιχτών δεδομένων;

91. Περαιτέρω, πώς μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι υπάρχουν δύο διαφορετικές φιλοσοφικές και πολιτισμικές προσεγγίσεις ως προς τις δικαστικές αποφάσεις, όταν σε κάποιες ευρωπαϊκές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Γαλλίας, υπάρχει παράδοση σεβασμού στη νομολογία και οι διοικητικοί δικαστές γνωρίζουν λεπτομερώς τις αποφάσεις όλων των πρωτοβάθμιων και δευτεροβάθμιων διοικητικών δικαστηρίων μέσω των βάσεων δεδομένων (Ariane database), ενώ σε κάποιες άλλες χώρες ή σε διαφορετικά νομικά συστήματα ενθαρρύνεται η αυτονομία του κάθε δικαστηρίου και η αυτοτελής αντιμετώπιση της κάθε υπόθεσης;

92. Κατά συνέπεια, για να δοθεί μια ακριβής εξήγηση σχετικά με μια δικαστική απόφαση, απαιτείται μια πολύ λεπτομερής ανάλυση των ιδιαιτέρων δεδομένων κάθε υπόθεσης και των εφαρμοστέων κανόνων δικαίου και δεν αρκεί ένας μεγάλος αριθμός συσχετισμών.

## **6. Πώς μπορεί να εφαρμοστεί η ΤΝ στην αστική, εμπορική και διοικητική Δικαιοσύνη;**

---

Στην παρούσα φάση της εξέλιξης των τεχνικών της μηχανικής μάθησης δεν είναι δυνατή η εξαγωγή αξιόπιστων αποτελεσμάτων ως προς την «πρόβλεψη» των δικαστικών αποφάσεων. Πάντως, η εφαρμογή των τεχνικών αυτών στις αστικές, εμπορικές και διοικητικές διαφορές θα πρέπει να ληφθεί υπόψη για τη δημιουργία κλιμάκων ή για την διαδικτυακή εξωδικαστική επίλυση διαφορών, εφόσον υπάρχει στη συνέχεια δυνατότητα προσφυγής στον δικαστή.

93. Όπως είναι προφανές, το βασικό ερώτημα που ανακύπτει από μια τέτοια χρήση της τεχνητής νοημοσύνης δεν είναι τόσο εάν είναι επωφελής ή επιζήμια, επιθυμητή ή μη, αλλά εάν οι προτεινόμενοι αλγόριθμοι μπορούν να επιτύχουν το είδος του ζητούμενου αποτελέσματος. Τα συμπεράσματα από την πειραματική λειτουργία στα εφετεία του Ντουέ και της Ρεν στη Γαλλία δείχνουν ξεκάθαρα ότι πίσω

από μια ενδιαφέρουσα παρουσίαση που προωθεί ένα προϊόν TN, μπορούν να κρύβονται απαράδεκτα σχεδιαστικά ελαττώματα και εντελώς εσφαλμένα αποτελέσματα ανάλυσης.

94. Ανεξαρτήτως της ποιότητας του λογισμικού που υποβάλλεται σε δοκιμές, η πρόβλεψη της απόφασης του δικαστή σε αστικές, εμπορικές και διοικητικές υποθέσεις θα μπορούσε να αποτελέσει ένα επιθυμητό όφελος, αν και κάποιες φορές για πολύ διαφορετικούς λόγους, τόσο για εκείνους που είναι υπεύθυνοι για τις δημόσιες πολιτικές για τη δικαιοσύνη, όσο και για τους ασκούντες νομικά επαγγέλματα στον ιδιωτικό τομέα.

95. Όποια κι αν είναι η νομική παράδοση σε μία χώρα, η ανασφάλεια δικαίου, ήτοι ο κίνδυνος αποδοχής ή απόρριψης ενός αιτήματος, ενισχύει την επιθυμία για μια ποσοτικοποίηση αυτών των παραγόντων με τη χρήση των νέων αυτών τεχνολογικών εφαρμογών.

96. Οι δικηγόροι (ή η νομική υπηρεσία μιας εταιρείας) βλέπουν τη δυνατότητα χρήσης αυτής της τεχνολογίας ως έναν τρόπο για να παρέχουν καλύτερες συμβουλευτικές υπηρεσίες προς τους πελάτες τους σε σχέση με την εμπειρική και συστηματική αξιολόγηση των πιθανοτήτων επιτυχίας μιας υπόθεσης, αλλά και να τους προτρέψουν στην σύναψη συμφωνίας, ώστε να αποφευχθεί μια χρονοβόρα και ακριβή δίκη. Κάποιοι ασφαλιστές προσφέρουν ήδη τη χρήση προβλεπτικών συστημάτων στους πελάτες τους για να μπορούν να αξιολογήσουν τη βασιμότητα των υποθέσεών τους.<sup>49</sup>

97. Συγχρόνως, οι δημόσιοι φορείς λήψης αποφάσεων βλέπουν στην TN μια ευκαιρία για καλύτερη ρύθμιση της ροής νέων υποθέσεων στα δικαστήρια και ένα μέσο για τη μείωση των λειτουργικών δαπανών της δικαιοσύνης. Επίσης εκτιμάται ότι η TN ενθαρρύνει τους διαδίκους να χρησιμοποιούν εναλλακτικές μεθόδους επίλυσης διαφορών (συμβιβασμό, διαμεσολάβηση ή διαιτησία).<sup>50</sup>

---

<sup>49</sup> Π.χ. Το προβλεπτικό λογισμικό που προσφέρεται στους κατόχους ασφαλιστήριων συμβολαίων Allianz.

<sup>50</sup> Βλ. σχετικά ενημερωτική έκθεση Αρ. 495 (2015-2017) που συντάχθηκε εκ μέρους της Senate Law Commission που δημοσιεύθηκε στις 4 Απριλίου 2017, από τον Γερουσιαστή Philippe Bas



98. Η τάση που υπάρχει ήδη σε πολλά δικαστικά συστήματα για εναρμόνιση των αποφάσεων σε κάποιες υποθέσεις (διαζύγια, απολύσεις, αποζημιώσεις για σωματική βλάβη) με τη χρήση κλιμάκων, θα μπορούσε να αναζωογονηθεί μέσω μιας πιθανολογικής ή αναλογιστικής προσέγγισης<sup>51</sup>. Εξάλλου, έχουν αναπτυχθεί υπηρεσίες διαδικτυακής εναλλακτικής επίλυσης διαφορών προκειμένου να συνδράμουν, μεταξύ άλλων, στην εκτίμηση του ποσού της αποζημίωσης σε μικροδιαφορές. Ωστόσο, οι ενδιαφέρουσες αυτές προσεγγίσεις δεν είναι απαλλαγμένες από μεροληψία και δεν πρέπει να στερούν από τους πολίτες την πρόσβαση σε δικαστή ή να θέτουν υπό αμφισβήτηση την αρχή της εκατέρωθεν ακρόασης.

#### Πειραματικό πρόγραμμα που έγινε στη Γαλλία

Κατόπιν πρωτοβουλίας του Υπουργείου Δικαιοσύνης, τα δύο εφετεία της Ρεν και του Ντουέ συμφώνησαν να δοκιμάσουν σε διάφορες υποθέσεις εφέσεων, την άνοιξη του 2017, μία έκδοση «προβλεπτικού» λογισμικού, το οποίο στην πραγματικότητα αποτελούσε μια ανάλυση των αστικών, κοινωνικοασφαλιστικών και εμπορικών αποφάσεων όλων των γαλλικών εφετείων.

Παρότι αυτά τα πλήρη νομολογιακά δεδομένα ήταν ήδη διαθέσιμα στα δικαστήρια χωρίς χρέωση επί σειρά ετών (βάση δεδομένων JURICA), το Υπουργείο τα έθεσε ειδικά στη διάθεση της εταιρείας που είχε αναπτύξει το λογισμικό, όταν προσφέρθηκε να εκτιμήσει την αξία μιας ποσοτικοποιημένης (καινοτόμου) ανάλυσης των ποσών που επιδικάστηκαν από τα δύο δικαστήρια, καθώς και να ταξινομήσει γεωγραφικά τις αποκλίσεις που παρατηρήθηκαν σε παρόμοιες αιτήσεις και δίκες.

Ο δηλωμένος στόχος του λογισμικού ήταν, κατά συνέπεια, η δημιουργία ενός εργαλείου λήψης αποφάσεων με σκοπό τον περιορισμό, εάν θεωρείτο απαραίτητο, της υπερβολικής διαφοροποίησης των δικαστικών αποφάσεων, στο όνομα της αρχής της ισότητας των πολιτών ενώπιον του νόμου. Το αποτέλεσμα του δοκιμαστικού εγχειρήματος, το οποίο έτυχε διαβούλευσης μεταξύ των δύο δικαστηρίων, του υπουργείου Δικαιοσύνης και της εταιρείας νομικής τεχνολογίας που

<sup>51</sup> Σε σχέση με την αναλογιστική προσέγγιση, το Case Law Analytics προσφέρει περισσότερο μια αξιολόγηση του κινδύνου παρά μια πρόβλεψη της λύσης σε μια διαφορά.

σχεδίασε το προϊόν, δυστυχώς αποκάλυψε την έλλειψη προστιθέμενης αξίας της δοκιμασθείσας έκδοσης λογισμικού στην διαδικασία επεξεργασίας των υποθέσεων και λήψης αποφάσεων από τους δικαστές.

Ακόμη πιο σημαντικό είναι ότι αποκαλύφθηκαν μεροληπτικές τάσεις του λογισμικού που οδηγούσαν σε παραπλανητικά ή ακατάλληλα αποτελέσματα, λόγω της σύγχυσης που υπήρχε μεταξύ κάποιων απλών λεξικών συμπτώσεων στο σκεπτικό των δικαστικών αποφάσεων και των αιτιωδών σχέσεων που ήταν αποφασιστικής σημασίας για το συλλογισμό των δικαστών.

## 6.1. Ένα νέο υπολογιστικό εργαλείο για τη διαμόρφωση κλιμάκων

99. Οι τρόποι υπολογισμού που χρησιμοποιούνται στις κλίμακες σε διάφορες αστικές υποθέσεις (π.χ. αποζημίωση για σωματική βλάβη, αποζημίωση απόλυσης κ.ά.) φαίνεται να βελτιώνονται σημαντικά, όταν συνδυάζονται με άλλες τεχνικές επεξεργασίας που έχουν σχεδιαστικούς και λειτουργικούς περιορισμούς (εκτελεστικό αποτέλεσμα, performative effect).<sup>52</sup>

100. Είναι σημαντικό να υπογραμμίσουμε αυτό που ο Jean-Paul Jean, πρόεδρος της Ομάδας Εργασίας της CEPEJ για την Αξιολόγηση, περιέγραψε ως «ποιοτική πρόκληση», κατά τη διάρκεια μιας συνεδρίασης για τα ανοιχτά δεδομένα που διεξήχθη το 2016 στη Γαλλία: η διαδικασία που διεξάγεται από τη μηχανική μάθηση ή οποιαδήποτε άλλη μέθοδο επεξεργασίας θα πρέπει να μπορεί να υλοποιείται με βάση πιστοποιημένα πρωτότυπα, των οποίων η ακεραιότητα θα έχει επαληθευτεί και τα οποία έχουν εμπλουτιστεί, ούτως ώστε να διακρίνεται το σημαντικό από το ασήμαντο.<sup>53</sup>

<sup>52</sup> Το εκτελεστικό ή αυτό-εκτελεστικό αποτέλεσμα είναι ο κίνδυνος ένα σύστημα να παράγει σταδιακά, τα ίδια αποτελέσματα, επηρεάζοντας τους παραγωγούς των πληροφοριών που εισάγονται στο σύστημα. Αυτό το αποτέλεσμα αναφέρεται συχνά σε σχέση με δικαστικές κλίμακες, οι οποίες όταν ενημερώνονται με αποφάσεις που βασίζονται σε αυτές τις κλίμακες, τείνουν να είναι αντιπροσωπευτικές μόνο των εαυτών τους.

<sup>53</sup> J-P. Jean, "Penser les finalités de la nécessaire ouverture des bases de données de jurisprudence", Συνέδριο της 14<sup>ης</sup> Οκτωβρίου 2016 που διεξήχθη στο Γαλλικό Ανώτατο Ακυρωτικό, <https://www.courdecassation.fr/IMG///Open%20data,%20par%20Jean-Paul%20Jean.pdf>. Επίσκεψη στη σελίδα στις 17 Μαρτίου 2018.

101. Ο άλλος κίνδυνος, με τον οποίο έχουν ήδη έρθει αντιμέτωποι οι σχεδιαστές αυτών των εργαλείων, είναι εκείνος της «παράλειψης δεδομένων» (data snooping), ήτοι η επιλογή μόνο των δεδομένων εκείνων που ταιριάζουν σε προκαθορισμένα πλαίσια ανάλυσης, αποκλείοντας έτσι αποφάσεις που δεν ανταποκρίνονται εύκολα στους συσχετισμούς γλωσσικών αλληλουχιών μέσω μηχανικής μάθησης ή οποιασδήποτε άλλης μεθόδου (π.χ. αποφάσεις χωρίς παρουσίαση της διαφοράς ή με ελάχιστη αιτιολόγηση).

102. Όμως, εφόσον μπορούμε να υπολογίσουμε μία κλίμακα, δεν έχουμε κάνει ήδη μια κάποια «πρόβλεψη»; Η διαχωριστική γραμμή μπορεί να φαίνεται σχετικά ασαφής, εκτός κι αν προσδιορίσουμε ξεκάθαρα τον σκοπό της διαδικασίας: ο στόχος εδώ δεν είναι η συναγωγή μιας καθοδηγητικής πληροφορίας, αλλά η παροχή πληροφοριών για την ισχύουσα κατάσταση στις υποθέσεις.

103. Υποκείμενες σε αυτές τις μεθοδολογικές και λειτουργικές επιφυλάξεις, οι κλίμακες είναι διαθέσιμες για την διαχείριση ορισμένων διαφορών και αποτελούν ένα ισχυρό εργαλείο για την εναρμόνιση της νομολογίας. Στο παρελθόν οι κλίμακες υπολογίζονταν σε περιορισμένα λίγο-πολύ δείγματα αποφάσεων, αλλά τα εργαλεία της TN καθιστούν δυνατή την εξέταση περισσότερων αποφάσεων και μπορούν να διαμορφώσουν πιο ακριβείς κλίμακες, εφαρμόζοντας ένα πρότυπο και αυξάνοντας έτσι την αξιοπιστία των αποτελεσμάτων.

## 6.2. Η ηλεκτρονική επίλυση διαφορών

104. Όλα τα ευρωπαϊκά δικαστήρια αντιμετωπίζουν, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, επαναλαμβανόμενες αστικές υποθέσεις μικρού χρηματικού αντικειμένου. Η ιδέα να διευκολυνθεί η επεξεργασία τους μέσω της πληροφορικής ή/και της ανάθεσής τους σε άλλα όργανα (όχι δικαστήρια) είναι ευρέως διαδεδομένη. Η Μεγάλη Βρετανία, η Ολλανδία και η Λετονία αποτελούν παραδείγματα χωρών που έχουν ήδη υλοποιήσει ή πρόκειται να υλοποιήσουν αυτές τις περισσότερο ή λιγότερο αυτοματοποιημένες λύσεις<sup>54</sup>. Ως προς τις διασυννοριακές

---

<sup>54</sup> Βλ. την online επίλυση διαφορών που είναι διαθέσιμη στο Ηνωμένο Βασίλειο – <https://www.judiciary.gov.uk/wp-content/uploads/2015/02/Online-Dispute-Resolution-Final-Web-Version-1.pdf>. Βλ. επίσης το σύστημα Pas της Ολλανδίας, το οποίο εκδίδει αυτοματοποιημένες αποφάσεις επί προηγουμένως χορηγηθεισών αδειών, το οποίο οδήγησε σε

αξιώσεις η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπίσει δυνάμει του Κανονισμού 524/2013 ένα κοινό πλαίσιο που είναι διαθέσιμο στο διαδίκτυο (ευρωπαϊκή διαδικασία μικροδιαφορών).

105. Ωστόσο, το αντικείμενο αυτών των υπηρεσιών ηλεκτρονικής επίλυσης διαφορών (ODR, ΗΕΔ) φαίνεται να έχει επεκταθεί σταδιακά. Οι υπηρεσίες αυτές μετατράπηκαν από αποκλειστικά ηλεκτρονικές υπηρεσίες επίλυσης διαφορών σε μέτρα εναλλακτικής επίλυσης διαφορών πριν το ένδικο βοήθημα φτάσει στο δικαστήριο και ήδη ενσωματώνονται στη δικαστική διαδικασία με αποτέλεσμα να υπάρχουν πλέον ηλεκτρονικές δικαστικές υπηρεσίες<sup>55</sup>. Οι υπηρεσίες αυτές δεν αφορούν μόνο διαφορές μικρού χρηματικού αντικειμένου, αλλά και φορολογικές και κοινωνικοασφαλιστικές διαφορές, καθώς και διαδικασίες διαζυγίων.

106. Για τους υποστηρικτές αυτών των λύσεων, οι οποίες ενδιαφέρουν τόσο τα νομικά επαγγέλματα, όσο και τον ιδιωτικό τομέα, η πρόσβαση στη δικαιοσύνη θα μπορούσε να βελτιωθεί σημαντικά από μία γενικότερη λύση που να συνδυάζει την ΗΕΔ και την ΤΝ (ή τουλάχιστον την ΗΕΔ με τα έμπειρα συστήματα, βλ. κεφάλαιο 3 για τη διάκριση μεταξύ έμπειρων συστημάτων και ΤΝ). Έτσι οι αιτούντες θα μπορούσαν να προσφεύγουν σε μία αυτοματοποιημένη πρόβλεψη θέτοντας μια σειρά ερωτημάτων, τα οποία θα επεξεργαστεί το πρόγραμμα και θα καταλήξει σε προτάσεις για την επίλυση της διαφοράς. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα υβριδικής επίλυσης διαφορών είναι το πρόγραμμα του Εργαστηρίου Κυβερνοδικαιοσύνης του Μόντρεαλ που ενοποιεί όλες τις προδικαστικές και δικαστικές φάσεις σε μία ψηφιακή διαδικασία επίλυσης μικροδιαφορών<sup>56</sup>. Κατά την άποψη των σχεδιαστών του, υπάρχουν σαφή οφέλη ως προς την αποτελεσματικότητα και την ποιότητα.

---

δικαστικές διαμάχες τόσο σε εθνικό επίπεδο, όσο και ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου: υπάρχουν δύο υποθέσεις (C-293/17 και C294/17) που τέθηκαν ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας της Ολλανδίας (αγρότες/προστασία της φύσης κατά Ολλανδίας) με σκοπό να καθοριστεί εάν επιτρέπεται ή όχι ένα σύστημα (Programme Regulating Nitrogen) να αποφασίζει εάν οι αγρότες παραβιάζουν την οδηγία για τους οικότοπους. Πρόσφατα το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Λουξεμβούργο εξέδωσε απάντηση επί των αιτημάτων για μια προδικαστική απόφαση σχετικά με αυτές τις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις (ECLI:EU:C:2018:882).

<sup>55</sup> Darin Thompson, "Creating new pathways to justice using simple artificial intelligence and online dispute resolution", Osgoode Hall Law School of York University.

<sup>56</sup> <http://www.cyberjustice.ca/projets/odr-plateforme-daide-au-reglement-en-ligne-de-litiges/>

107. Πώς όμως θα υπολογιστεί η αποζημίωση που θα προτείνει αυτό το πρόγραμμα; Με ποια μέθοδο; Ο αλγόριθμος θα επεξεργάζεται δίκαια τις πληροφορίες; Θα είναι δυνατόν η πρόταση να συζητηθεί κατ' αντιμωλία με τη βοήθεια ενός καταρτισμένου και πιστοποιημένου τρίτου; Θα είναι πάντοτε δυνατή η πρόσβαση σε δικαστή; Κάποιοι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η ευρεία διάδοση αυτών των μεθόδων επίλυσης διαφορών είναι μια νέα μορφή εκδήλωσης του ψηφιακού «διευθετισμού» (solutionism), δηλαδή της συστηματικής χρήσης τεχνολογιών στην προσπάθεια επίλυσης προβλημάτων, τα οποία δεν εμπίπτουν κατ' ανάγκην στο αντικείμενό τους.<sup>57</sup> Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θεσπιστεί πρόσφατα ένα προστατευτικό ρυθμιστικό πλαίσιο που είναι δεσμευτικό για τα κράτη-μέλη: στο άρθρο 22 του «Σχεδίου Παρακολούθησης της Ασφάλειας των Δεδομένων (Data Safety Monitoring Plan)» προβλέπεται με σαφήνεια ότι οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να αρνηθούν μία απόφαση που βασίζεται αποκλειστικά σε αυτοματοποιημένη επεξεργασία, με ορισμένες εξαιρέσεις.<sup>58</sup>

---

<sup>57</sup> Evgeny Morozov, "Pour tout résoudre cliquez ici", εκδόσεις FYP, όπως αναφέρθηκε από τον David Larrousserie, "Contre le "solutionnisme numérique", Le Monde, 6 Οκτωβρίου 2014, [http://www.lemonde.fr/sciences/article/2014/10/06/contre-le-solutionnisme-numerique\\_4501225\\_1650684.html](http://www.lemonde.fr/sciences/article/2014/10/06/contre-le-solutionnisme-numerique_4501225_1650684.html).

<sup>58</sup> Άρθρο 22 (1) του Κανονισμού ΕΕ 2016/679 «Το υποκείμενο των δεδομένων έχει το δικαίωμα να μην υπόκειται σε απόφαση που λαμβάνεται αποκλειστικά βάσει αυτοματοποιημένης επεξεργασίας». Και να μην προβλέπονται εξαιρέσεις (όπως η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων), αλλά ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει να εφαρμόζει «κατάλληλα μέτρα για την προστασία των δικαιωμάτων, των ελευθεριών και των έννομων συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων», όπως «του δικαιώματος εξασφάλισης ανθρώπινης παρέμβασης από την πλευρά του υπευθύνου επεξεργασίας, έκφρασης άποψης και αμφισβήτησης της απόφασης».

Βλ. υπό την ίδια έννοια, τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Ατόμων σχετικά με την Αυτοματοποιημένη Επεξεργασία Προσωπικών Δεδομένων, όπως θα τροποποιηθεί από το Πρωτόκολλο που υιοθετήθηκε τον Μάιο 2018 (όταν αυτό τεθεί σε ισχύ). Το άρθρο 9(1) προβλέπει την ακόλουθη αρχή: «Καθένας έχει το δικαίωμα να μην υπόκειται σε απόφαση που τον επηρεάζει σημαντικά, η οποία λαμβάνεται αποκλειστικά βάσει αυτοματοποιημένης επεξεργασίας δεδομένων, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η προσωπική του άποψη». Κατ' απόκλιση από αυτή την αρχή της απαγόρευσης, το άρθρο 9(2) αναφέρει ότι: «η παράγραφος 1 (α) δεν ισχύει εάν η απόφαση επιτρέπεται από νομοθεσία, στην οποία υπόκειται ο υπεύθυνος επεξεργασίας και η οποία επίσης προβλέπει κατάλληλα μέτρα που διασφαλίζουν τα δικαιώματα, ελευθερίες και έννομα συμφέροντα του υποκειμένου των δεδομένων».

Στην εξηγηματική έκθεση αναφέρονται τα ακόλουθα (575): «Είναι σημαντικό κάθε πρόσωπο που μπορεί να αποτελέσει το υποκείμενο μιας εντελώς αυτοματοποιημένης απόφασης να έχει το δικαίωμα να την αμφισβητήσει διατυπώνοντας αποτελεσματικά την άποψη και τα επιχειρήματά του. Ειδικότερα, το υποκείμενο των δεδομένων πρέπει να διαθέτει τη δυνατότητα να αποδείξει την πιθανή ανακρίβεια προσωπικών δεδομένων πριν από τη χρήση τους, την ανεπάρκεια του προφίλ που θα εφαρμοστεί στη συγκεκριμένη περίπτωση ή άλλους παράγοντες οι οποίοι θα έχουν επίδραση στο αποτέλεσμα της αυτοματοποιημένης απόφασης. Αυτό συμβαίνει συγκεκριμένα όταν η εφαρμογή ενός αλγοριθμικού σκεπτικού, που οδηγεί στον περιορισμό ενός δικαιώματος, στην άρνηση χορήγησης ενός κοινωνικού οφέλους ή στην αξιολόγηση της δανειοληπτικής ικανότητας με μόνη βάση το χρησιμοποιούμενο λογισμικό, έχει ως αποτέλεσμα τον στιγματισμό του ατόμου. Ωστόσο, το υποκείμενο των δεδομένων μπορεί να μην ασκήσει

108. Τα δυνητικά οφέλη ενός συστήματος ΗΕΔ, ο βαθμός ενσωμάτωσής του σε μία ολοκληρωμένη δικαστική διαδικασία (από το στάδιο της προδικασίας έως την εκδίκαση της υπόθεσης) και ο αποφασιστικός ρόλος της ΤΝ στην εκτέλεση της διαδικασίας θα πρέπει, κατά συνέπεια, να αξιολογούνται ξεχωριστά σε κάθε υπόθεση.

109. Η ΗΕΔ προσφέρει ήδη τη γνώση που προκύπτει από προηγούμενες δικαστικές διαδικασίες. Ο ρόλος της είναι να παρέχει υπηρεσίες στο πλαίσιο του εξωδικαστικού συμβιβασμού, της διαμεσολάβησης και της διαιτησίας. Οι υπηρεσίες αυτές μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν στις δικαστικές διαδικασίες υπό την επίβλεψη δικαστών, πριν αυτοί να αποφασίσουν για την έκβαση της διαφοράς επί της ουσίας (για κάποιες διαφορές η φάση αυτή θεωρείται υποχρεωτική).

110. Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να αξιολογηθεί η πραγματική συνεισφορά της ΤΝ. Η μηχανική μάθηση θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί μόνο για τον προσδιορισμό ενδεικτικών κλιμάκων ή και για την εξεύρεση μιας λύσης; Πρόκειται πραγματικά για χρήση ΤΝ ή ενός έμπειρου συστήματος ή απλώς μια αλληλουχία λογικών κανόνων; Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να είναι δυνατός ο συνδυασμός αυτών των συστημάτων με τις απαιτήσεις της διαφάνειας, της ουδετερότητας και της εντιμότητας.<sup>59</sup>

---

αυτό το δικαίωμα εάν η αυτοματοποιημένη απόφαση προβλέπεται από τη νομοθεσία, στην οποία υπόκειται ο υπεύθυνος της επεξεργασίας, και η οποία προβλέπει τα κατάλληλα μέτρα για την περιφρούρηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών καθώς και των έννομων συμφερόντων του υποκειμένου των δεδομένων».

Βλ. επίσης το άρθρο 9(1)(γ) της επικαιροποιημένης Σύμβασης 108, στο οποίο προβλέπεται το δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων «να λάβει, κατόπιν αιτήματός του, γνώση του σκεπτικού πίσω από την επεξεργασία των δεδομένων, όταν τα αποτελέσματα αυτής της επεξεργασίας εφαρμόζονται σε αυτό». Στην επεξηγηματική έκθεση της επικαιροποιημένης Σύμβασης (S77) αναφέρονται τα ακόλουθα: «Το υποκείμενο των δεδομένων έχει το δικαίωμα να λάβει γνώση του σκεπτικού, στο οποίο στηρίζεται η επεξεργασία δεδομένων, συμπεριλαμβανομένων των συνεπειών αυτού του σκεπτικού και των συμπερασμάτων, τα οποία μπορεί να έχουν εξαχθεί από αυτό, ιδιαίτερα στην περίπτωση χρήσης αλγορίθμων για αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων και ιδιαίτερα στην περίπτωση κατάρτισης προφίλ. Παραδείγματος χάριν, στην περίπτωση ενός συστήματος αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας, οι δανειζόμενοι έχουν το δικαίωμα να γνωρίζουν τη λογική πίσω από την επεξεργασία των δεδομένων τους που οδηγεί στην απόφαση της χορήγησης ή άρνησης χορήγησης του δανείου, και όχι απλώς να ενημερώνονται για την απόφαση αυτή. Η κατανόηση αυτών των στοιχείων συμβάλλει στην αποτελεσματική άσκηση άλλων σημαντικών εγγυήσεων, όπως το δικαίωμα της ένστασης και υποβολής έφεσης ενώπιον της αρμόδιας αρχής». Γι' αυτό «απαιτείται η λήψη χρήσιμων πληροφοριών σχετικά με την υποκείμενη λογική», όπως προβλέπεται επίσης στον κανονισμό GDPR (Άρθρο 13(1)(f), Άρθρο 14(2)(g), Άρθρο 15(1)(h)).

<sup>59</sup> Charlotte Pavillon, "Concerns over a digital judge", nrc.nl, <https://www.nrc.nl/nieuws/2018/01/19/zorgen-om-polulaire-digitale-rechter-a-1588963>.

111. Τέλος, είναι επίσης απαραίτητο να εξεταστεί ο τρόπος με τον οποίο οι αιτούντες ενθαρρύνονται προκειμένου να χρησιμοποιήσουν το σύστημα: υπάρχει πιθανότητα σύγχυσης ως προς το τι προσφέρεται; Εάν γίνεται λόγος για δικαστήριο, θα πρέπει να πρόκειται για το όργανο που προβλέπεται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και όχι απλώς για έναν ιδιωτικό θεσμό δικαιοσύνης που απλώς εμφανίζεται ως κρατικός.<sup>60</sup> Είναι σαφής η δυνατότητα προσφυγής σε δικαστή; Στην Ολλανδία, στα ιδιωτικά ασφαλιστήρια υγείας προβλέπεται αυτόματη προσφυγή σε ΗΕΔ πριν από την άσκηση οποιουδήποτε ενδίκου βοηθήματος.

112. Η Ομάδα Εργασίας της CEPEJ για τη Διαμεσολάβηση (CEPEJ-GT-MED), κατέθεσε το 2018 τις πρώτες σκέψεις της σχετικά με τη συμβολή της πληροφορικής για την επίλυση διαφορών με εναλλακτικές μεθόδους. Η CDCJ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή για τη Νομική Συνεργασία) πραγματοποιεί ήδη μια σε βάθος μελέτη για τις μορφές ΗΕΔ, προκειμένου να διαπιστώσει τις δυνατότητες αυτών των εργαλείων, αλλά και τις πιθανές παραβάσεις των άρθρων 6, 8 και 13 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

### **6.3. Οι βασικές εγγυήσεις που πρέπει να επιβεβαιώνονται στο πλαίσιο των αστικών, εμπορικών και διοικητικών δικαστικών διαδικασιών**

#### **Δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο**

113. Η παροχή διαδικτυακών εργαλείων επίλυσης διαφορών δεν θα πρέπει να θίγει το δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο στο πλαίσιο του άρθρου 6, ακόμη κι αν αυτό το δικαίωμα δεν είναι απόλυτο και υπόκειται σε έμμεσους περιορισμούς<sup>61</sup>. Σε αστικές υποθέσεις, παραδείγματος χάριν, κάθε διάδικος έχει το δικαίωμα να υποβάλει ενώπιον δικαστηρίου κάθε διαφορά που αφορά τα «αστικά δικαιώματα και υποχρεώσεις» του

---

<sup>60</sup> Scarlett-May Ferrie, Algorithmes tested against fair trial, έγγραφο, το οποίο εντοπίστηκε στην διεύθυνση <http://lexis360.fr>, μεταφορτώθηκε στις 09/07/2018, § 27-38.

<sup>61</sup> Άρθρο 6 §1 «Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δίκαιως, δημοσία ... υπό ανεξαρτήτου και αμερολήπτου δικαστηρίου, ... το οποίον θα αποφασίση ... επί του βασίμου πάσης εναντίον του κατηγορίας ποινικής φύσεως», για τους περιορισμούς βλ. *Deweert c Belgique*, §49, *Kart c. Turquie* [GC], § 67.

που μπορεί να δικαστούν από δικαστήριο.<sup>62</sup> Το 2015, η Ολομέλεια της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης υιοθέτησε ένα ψήφισμα με τίτλο «Πρόσβαση στη δικαιοσύνη και διαδίκτυο: δυνατότητες και προκλήσεις», όπου επισημαίνεται ότι «τα μέρη που συμμετέχουν σε διαδικασίες ΗΕΔ διατηρούν το δικαίωμα πρόσβασης σε διαδικασία δικαστικής προσφυγής, σε συμμόρφωση προς τις προϋποθέσεις για δίκαιη δίκη σύμφωνα με το άρθρο 6 της Σύμβασης».<sup>63</sup>

## Αρχή της Αντιμωλίας

114. Παρίσταται επιτακτικό να τίθενται στη διάθεση των πολιτών και, πρωτίστως, των διαδίκων ορισμένες ποσοτικές πληροφορίες (π.χ. ο αριθμός των αποφάσεων που υποβλήθηκαν σε επεξεργασία προκειμένου να εξαχθεί η κλίμακα) και ποιοτικές πληροφορίες (προέλευση των αποφάσεων, αντιπροσωπευτικότητα των επιλεγθέντων δειγμάτων, κατανομή των αποφάσεων σε διάφορα κριτήρια, όπως το οικονομικό και κοινωνικό πλαίσιο), ώστε να είναι κατανοητό πώς έχουν διαμορφωθεί οι κλίμακες, να υπολογίζονται τα πιθανά όριά τους και να είναι δυνατό να αμφισβητηθούν ενώπιον δικαστή.

## Ισότητα των όπλων

115. Η χρήση τεχνολογικών μέσων δεν θα πρέπει να δημιουργεί ανισοροπίες μεταξύ των διαδίκων, δεδομένου ότι τα μέσα αυτά μπορούν να διευκολύνουν ορισμένους χρήστες (ιδρύματα και εταιρείες που διαθέτουν μέσα, άτομα με γνώσεις στην επιστήμη των Η/Υ), αλλά και να δημιουργούν δυσκολίες σε ορισμένες ομάδες πληθυσμού που είναι λιγότερο εξοικειωμένες με τη χρήση Η/Υ. Είναι σημαντικό να διασφαλίζεται ότι κανένα πρόσωπο δεν μένει αβοήθητο μπροστά στην οθόνη του και ότι έχει ενημερωθεί για το πώς μπορεί να ζητήσει νομική συμβουλή και να τύχει αρωγής όπου είναι απαραίτητο.

---

<sup>62</sup> CEDH, *Golder c Royaume-Uni*, §§ 28-36

<sup>63</sup> Απόφαση 2054 (2015) της Ολομέλειας της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης (PACE), της 10<sup>ης</sup> Νοεμβρίου 2015, <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=22245&lang=3n>



## Αμεροληψία και ανεξαρτησία των δικαστών

116. Έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι ο κανόνας που συνάγεται από την πλειοψηφία των αποφάσεων και αναφέρεται ανωτέρω στο υποκεφάλαιο 2.2. μπορεί να έχει έμμεσες συνέπειες στην ανεξαρτησία και αμεροληψία των δικαστικών λειτουργών, ιδιαίτερα σε συστήματα όπου η ανεξαρτησία του δικαστικού σώματος δεν έχει πλήρως επιτευχθεί. Σε αυτά τα συστήματα, δεν μπορούμε να αποκλείσουμε τον κίνδυνο να ασκείται με τον τρόπο αυτό έμμεση πίεση στους δικαστές κατά τη λήψη των αποφάσεων και να αναγκαστούν να συμφωνήσουν με τον κανόνα ή η διοίκηση των δικαστηρίων να ελέγχει ποιοι αποκλίνουν από τον κανόνα.

## Δικαίωμα σε συνήγορο

Στην αρχή αυτού του κεφαλαίου αναφέραμε τα πλεονεκτήματα που πηγάζουν από την εφαρμογή των εργαλείων της προβλεπτικής δικαιοσύνης για τους δικηγόρους, και ιδίως τη δυνατότητα να παρέχουν στους πελάτες τους καλύτερες νομικές συμβουλές από αυτές που παρείχαν μέσω της εμπειρικής και συστηματικής αξιολόγησης των πιθανοτήτων επιτυχούς έκβασης της διαδικασίας. Στην περίπτωση όμως που οι πιθανότητες επιτυχίας για τον διάδικο θα ήταν εξαιρετικά χαμηλές, θα έπρεπε να επηρεαστεί η απόφαση του δικηγόρου να βοηθήσει τον πελάτη του; Είναι λοιπόν αναγκαίο να ελαχιστοποιηθεί ο κίνδυνος να στερηθούν τα πρόσωπα τη νομική βοήθεια που χρειάζονται.

## **7. Ειδικά ζητήματα στην ποινική Δικαιοσύνη: πρόληψη τέλεσης αδικημάτων, κίνδυνος υποτροπής και αξιολόγηση του επιπέδου του κινδύνου**

Παρότι η στατιστική και η TN δεν έχουν σχεδιαστεί για να δημιουργούν διακρίσεις, υπάρχει ο κίνδυνος σε ορισμένες ποινικές διαδικασίες να προκληθεί αναβίωση «ντετερμινιστικών» θεωριών εις βάρος της αρχής της εξατομίκευσης της ποινής, η οποία έχει ευρέως υιοθετηθεί από το 1945 στα περισσότερα ευρωπαϊκά δικαστικά συστήματα.

117. Η χρήση της επιστήμης και της τεχνολογίας ΤΝ σε ποινικές υποθέσεις προκαλεί στις μέρες μας προβληματισμό ως προς την εικαζόμενη προβλεψιμότητα της παραβατικής συμπεριφοράς. Ωστόσο, ο προβληματισμός αυτός φαίνεται να έχει αντιμετωπιστεί διεξοδικά κατά τη διάρκεια των τελευταίων τριάντα ετών σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες. Στην Ιταλία για παράδειγμα, το άρθρο 220 παρ. 2 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας αποκλείει ρητά τη χρήση εμπειρογνωμοσύνης για τη διαπίστωση των χαρακτηριστικών των κατά συνήθεια και κατ'επάγγελμα εγκληματιών, της τάσης τέλεσης αδικήματος, του χαρακτήρα και της προσωπικότητας του κατηγορουμένου και, γενικότερα, των ψυχολογικών χαρακτηριστικών που αυτός εμφανίζει, ανεξάρτητα από παθολογικά αίτια. Στη Γαλλία, η θεωρία της λεγόμενης «νέας κοινωνικής υπεράσπισης» που αναπτύχθηκε από τον Marc Ancel ήταν το θεμέλιο του ποινικού δικαίου: στη θέση μιας καθαρά τιμωρητικής και αιτιοκρατικής προσέγγισης, εισήχθη ένα σύστημα κοινωνικής αποκατάστασης με σκοπό την πρόληψη τέλεσης ενός αδικήματος αποτρέποντας τη δημιουργία συνθηκών που οδηγούν στη διάπραξη ποινικών αδικημάτων. Η προσέγγιση αυτή έχει υιοθετηθεί από έναν αριθμό ευρωπαϊκών οργάνων άσκησης σωφρονιστικής πολιτικής, τα οποία επικεντρώνονται στους στόχους της επανεκπαίδευσης και επανένταξης των παραβατών.<sup>64</sup>

118. Επομένως, τα εργαλεία της ποινικής δικαιοσύνης θα πρέπει να σχεδιάζονται σύμφωνα με αυτές τις θεμελιώδεις αρχές της αποκατάστασης/επανένταξης,<sup>65</sup> συμπεριλαμβανομένου του ρόλου του δικαστή στην εξατομίκευση της ποινής βάσει των αντικειμενικών στοιχείων της προσωπικότητας (εκπαίδευση, εργασία, ιατρική κάλυψη και κοινωνική πρόνοια), χωρίς καμία άλλη μορφή ανάλυσης πλην εκείνης που διεξάγεται από ειδικά εκπαιδευμένους επαγγελματίες, όπως οι λειτουργοί κοινωνικής επανένταξης. Οι τεχνικές ανάλυσης μεγάλων δεδομένων (Big Data Analytics) θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από αυτούς τους επαγγελματίες για να συγκεντρώσουν κεντρικά πληροφορίες ως προς τον κατηγορούμενο για ένα αδίκημα, να αποθηκευτούν στη συνέχεια από διάφορα ιδρύματα και υπηρεσίες και στη συνέχεια να εξεταστούν από έναν δικαστή, μερικές φορές εντός ενός

---

<sup>64</sup> Βλ. Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Τμήμα Μείζονος Συνθέσεως, *Vinter and Others vs. United Kingdom*, παρ. 114-118

<sup>65</sup> Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να ενθαρρύνεται η χρήση της ΤΝ για σκοπούς θεραπείας και επανένταξης (π.χ. για τη συλλογή δεδομένων για τη μεταχείριση που γίνεται ή τις μεθόδους επανένταξης στις φυλακές).

πολύ σύντομου χρονικού διαστήματος (π.χ. στο πλαίσιο επίσπευσης των διαδικασιών της δίκης).

### 7.1. Εργαλεία που χρησιμοποιούνται από τις ανακριτικές αρχές πριν από την ποινική δίκη

119. Εργαλεία αποκαλούμενα ως «προβλεπτική αστυνόμευση» (πριν από τη δικαστική διαδικασία ή πριν από την παραπομπή σε δικαστήριο) παρουσιάζουν ήδη ταχεία εξέλιξη και αρχίζουν να γίνονται γνωστά στο ευρύ κοινό (π.χ. η λίστα επιβατών που απαγορεύεται να ταξιδέψουν, η οποία στην πραγματικότητα αποτελείται από μια εφαρμογή ανάλυσης μεγάλων δεδομένων, η οποία συγκεντρώνει και αναλύει δεδομένα για πιθανούς τρομοκράτες με σκοπό την πρόληψη τέλεσης πράξεων, ή από αλγόριθμους που χρησιμοποιούνται για την ανίχνευση απάτης ή ξεπλύματος χρήματος).

120. Γενικότερα, ένας μεγάλος αριθμός ηλεκτρονικών εργαλείων χρησιμοποιούνται ευρέως για την πρόληψη τέλεσης εγκληματικών πράξεων (εντοπίζοντας τα πιθανά μέρη όπου αυτές μπορεί να λάβουν χώρα ή τους πιθανούς δράστες) ή για την πιο αποτελεσματική δίωξη των δραστών.<sup>66</sup> Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει εργαλεία «προβλεπτικής αστυνόμευσης» που συμβάλλουν στην πρόληψη συγκεκριμένων ειδών αδικημάτων που εμφανίζονται σε τακτική βάση, όπως η διάρρηξη, η βία στους δρόμους, η κλοπή από αυτοκίνητα ή η κλοπή αυτοκινήτων. Η επιλογή αυτών των εργαλείων συνδέεται με την ικανότητά τους να προσδιορίζουν με ακρίβεια τον τόπο και το χρόνο που θα διαπραχθούν αυτά τα αδικήματα και να αναπαράγουν αυτές τις πληροφορίες σε έναν γεωγραφικό χάρτη με τη μορφή “hot spots”, τα οποία παρακολουθούνται σε πραγματικό χρόνο από τις αστυνομικές περιπόλους. Η διαδικασία αυτή ονομάζεται «προβλεπτική χαρτογράφηση εγκλήματος». Το μεγαλύτερο μέρος του λογισμικού που χρησιμοποιείται σε αυτόν τον τομέα βασίζεται σε ιστορικά στοιχεία εγκλημάτων, π.χ. από αστυνομικές αναφορές, βρίσκονται όμως υπό δοκιμή ακόμη πιο ισχυρές νέες τεχνολογίες που συνδυάζουν διάφορα

<sup>66</sup> Βλ. Ales Završnik, Big Data, crime and social control, σελ. 194 επ., όπου απαριθμούνται λεπτομερώς τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται από τις αστυνομικές υπηρεσίες στην Ευρώπη και στις Ηνωμένες Πολιτείες.

δεδομένα από διαφορετικές πηγές.<sup>67</sup> Αυτά τα εργαλεία, τα οποία έχουν πολύ πειστικά ποσοστά αποτελεσματικότητας, φέρεται επίσης να έχουν αποτρεπτική δράση στην τέλεση αδικημάτων σε περιοχές γύρω από τα “hot spots”, οδηγώντας έτσι στη διαμόρφωση θετικών απόψεων για τις δημόσιες πολιτικές.<sup>68</sup>

121. Ωστόσο, οι «προβλεπτικές» δυνατότητες αυτών των εργαλείων, οι οποίες αγγίζουν τα όριά τους σε σχέση με λιγότερο κοινά αδικήματα ή με αδικήματα που διαπράττονται σε διάφορα μέρη, όπως η τρομοκρατία, πρέπει να τοποθετηθούν στις σωστές τους διαστάσεις. Επιπλέον μια άλλη αδυναμία τους είναι το φαινόμενο του «φαύλου κύκλου» και της «αυτοεκπληρούμενης προφητείας»: γειτονίες που θεωρούνται επικίνδυνες προσελκύουν μεγαλύτερη προσοχή της αστυνομίας και η αστυνομία εντοπίζει μεγαλύτερη εγκληματική δραστηριότητα, κάτι που με τη σειρά του οδηγεί στην υπερβολική αστυνόμευση των κοινοτήτων που ζουν σε αυτές.<sup>69</sup> Τέλος, ερωτήματα σχετικά με μία πιθανή «τυραννία του αλγορίθμου», η οποία θα μπορούσε να ελαχιστοποιήσει, και προοδευτικά ακόμη και να αντικαταστήσει, την ανθρώπινη κρίση, δεν απουσιάζουν εντελώς από τις ίδιες τις αστυνομικές υπηρεσίες, έστω και αν, προς το παρόν, η τεχνολογία

---

<sup>67</sup> Παραδείγματος χάριν, ως μέρος του προγράμματος «E-Security-ICT for knowledge-based and predictive urban security” (<http://www.esecurity.trento.it/>), που διεξήχθη από το Δήμο του Σορέντο της Ιταλίας από το Νοέμβριο 2012 έως τον Μάιο 2015, δημιουργήθηκε, με σκοπό τον καλύτερο εξοπλισμό για την πρόληψη του εγκλήματος και τη βελτίωση της ασφάλειας στα αστικά κέντρα, μια βάση δεδομένων που συνέλεγε πληροφορίες για αδικήματα που είχαν δηλωθεί στην αστυνομία, τα αποτελέσματα ερευνών που διεξήχθησαν από το Δήμο για τη θυματοποίηση και την πραγματική και φερόμενη ασφάλεια των πολιτών, πληροφορίες από την αστυνομία για φυσικές και κοινωνικές αστικές ταραχές, καθώς και άλλες παράμετροι που σχετίζονταν με το “SmartCity” (π.χ. πληροφορίες με κοινωνικό-δημογραφικό περιεχόμενο, αστικό περιβάλλον, νυχτερινό φωτισμό, παρουσία καμερών παρακολούθησης και δημόσιων μεταφορών). Οι υπεύθυνοι διαχείρισης του προγράμματος επιβεβαίωσαν την αξιοπιστία των τεχνικών που χρησιμοποιήθηκαν, οι οποίες ειπώθηκε ότι ήταν σε θέση να προβλέψουν εγκληματικές ενέργειες με ένα ποσοστό επιτυχίας περίπου 60-65% και να βοηθήσουν στην καταπολέμηση του εγκλήματος όταν τα διαθέσιμα μέσα ήταν περιορισμένα. Επιπλέον, δοκιμές που διεξήχθησαν στο Ηνωμένο Βασίλειο, ως μέρος ενός πιλοτικού προγράμματος για την πρόβλεψη πιθανών τοποθεσιών διαρρήξεων, κλοπών και επιθέσεων, δείχνουν ότι οι προβλέψεις του λογισμικού, που χρησιμοποιήθηκε, το οποίο ονομάζεται PREDPOL, ήταν ακριβείς στο 78% των περιπτώσεων, σε σύγκριση με το 51% με τη χρήση παραδοσιακών τεχνικών.

<sup>68</sup> Η ένδειξη μιας γεωγραφικής συγκέντρωσης του εγκλήματος θα βοηθούσε τις αστυνομικές δυνάμεις να εξετάσουν καλύτερα τους περιβαλλοντικούς παράγοντες που καθιστούν πιο πιθανή την τέλεση εγκλήματος στην αναγνωρισμένη περιοχή (φωτισμός, παρουσία καταστημάτων, κ.λπ.) και να προγραμματίσουν επαρκείς αντιδράσεις σε συνεννόηση με άλλους φορείς.

<sup>69</sup> “Predicting crime, LAPD style”, The Guardian, 25 Ιουνίου 2014.

εμφανίζεται να παραμένει στην υπηρεσία των ανθρώπων με σκοπό να τους εξοπλίσει καλύτερα στη λήψη αποφάσεων.<sup>70</sup>

122. Επιπλέον, η ανάλυση των μεγάλων δεδομένων εφαρμόζεται όλο και περισσότερο στη δίωξη του εγκλήματος. Εργαλεία, όπως το Connect, το οποίο χρησιμοποιείται από την αστυνομία του Ηνωμένου Βασιλείου για την ανάλυση δισεκατομμυρίων δεδομένων που παράγονται από οικονομικές συναλλαγές για την εύρεση συσχετισμών ή μοτίβων δραστηριοτήτων, ή ακόμη η βάση δεδομένων International Child Sexual Exploitation Database (ICSE DB), την οποία διαχειρίζεται η Interpol και βοηθάει στην αναγνώριση θυμάτων και/ή δραστών μέσω της ανάλυσης π.χ. επίπλων και άλλων αντικειμένων σε εικόνες κακοποίησης, ή μέσω της ανάλυσης του θορύβου που ακούγεται στο βάθος ενός βίντεο, έχουν αποδειχθεί ιδιαίτερα αποτελεσματικά στην καταπολέμηση του εγκλήματος. Με το Connect, παραδείγματος χάριν, αναζητήσεις που στο παρελθόν απαιτούσαν μήνες ερευνών μπορούν τώρα να γίνουν μέσα σε λίγα λεπτά με ένα πολύ υψηλό επίπεδο πολυπλοκότητας και όγκου δεδομένων.

123. Η θεωρία, ωστόσο, αμφισβητεί τη λογική αντιμετώπισης του εγκλήματος μέσω των προβλεπτικών αυτών εργαλείων, βάσει της οποίας μια λεπτομερής ανάλυση των αιτίων του εγκλήματος καθίσταται λιγότερο σημαντική από το «να κάνουμε κάτι εδώ και τώρα». Αυτό συμβαίνει σε μια χρονική στιγμή που τα διαθέσιμα κονδύλια συρρικνώνονται και η αστυνομία πρέπει να παρέχει το ίδιο επίπεδο προστασίας, αλλά με λιγότερο προσωπικό, εξοπλισμό και μέσα.<sup>71</sup>

## 7.2. Εργαλεία κατά τη διάρκεια της ποινικής δίκης

124. Η χρήση «προβλεπτικών» εργαλείων<sup>72</sup> από τους δικαστές σε ποινικές δίκες είναι πολύ σπάνια στην Ευρώπη.

125. Το HART (Harm Assessment Risk Tool) αναπτύχθηκε σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο του Cambridge και επί του παρόντος βρίσκεται υπό

---

<sup>70</sup> "How technology is allowing police to predict where and when crime will happen", The Independent, 7 Οκτωβρίου 2017.

<sup>71</sup> Ales Završnik, *Big Data, crime and social control*, σελ. 196.

<sup>72</sup> Στη βιβλιογραφία, αυτά τα εργαλεία αναφέρονται συχνά ως «αλγοριθμική δικαιοσύνη», ή «αυτοματοποιημένη δικαιοσύνη», ή «προσομοιωμένη δικαιοσύνη».

δοκιμή στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η τεχνολογία αυτή που βασίζεται στη μηχανική μάθηση εκπαιδεύτηκε με τη χρήση αρχείων της αστυνομίας του Durham από το 2008 έως το 2012. Μαθαίνοντας από αυτές τις αποφάσεις αστυνομικών οργάνων κατά τη διάρκεια του ανωτέρω χρονικού διαστήματος και συνεκτιμώντας εάν κάποιος δράστης επαναλάμβαναν την παραβατική συμπεριφορά, η μηχανή αναμένεται να είναι σε θέση να αξιολογήσει τον κίνδυνο -χαμηλό, μέτριο ή υψηλό- υποτροπής των παραβατών, βάσει περίπου τριάντα παραγόντων, κάποιος από τους οποίους δεν σχετίζονται με το αδίκημα που διαπράττεται (π.χ. ταχυδρομικός κώδικας και φύλο).

126. Σε δοκιμές που διεξήχθησαν το 2013, κατά τη διάρκεια των οποίων καταγράφηκε η συμπεριφορά των υπόπτων σε ένα χρονικό διάστημα δύο ετών μετά την τέλεση ενός αδικήματος, διαπιστώθηκε ότι οι προβλέψεις του HART ήταν αποτελεσματικές κατά 98% στην πρόβλεψη του χαμηλού κινδύνου και κατά 88% στην πρόβλεψη του υψηλού κινδύνου υποτροπής. Σε αυτή την πειραματική φάση, το HART έχει μία καθαρά συμβουλευτική αξία για τον δικαστή. Επιπλέον, θα διεξάγονται από την αστυνομία τακτικά έλεγχοι της λειτουργικότητας του HART και της αξιοπιστίας των συμπερασμάτων του.

127. Αν και είναι το μοναδικό «προβλεπτικό» εργαλείο στην Ευρώπη αυτή τη στιγμή, επιτρέπει πάντως να εξεταστούν οι προκλήσεις που θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν στο άμεσο μέλλον οι δημόσιοι φορείς λήψης αποφάσεων, εάν αυτό το είδος εφαρμογής δοκιμαστεί σε ευρύτερη κλίμακα, ιδιαίτερα δε υπό το φως των ευρημάτων στην Αμερική.

128. Στις Ηνωμένες Πολιτείες<sup>73</sup> η ΜΚΟ ProPublica αποκάλυψε ότι οι αλγόριθμοι που χρησιμοποιούνται στο λογισμικό COMPAS (Correctional Offender Management Profiling for Alternative Sanctions), το οποίο έχει ως στόχο να αξιολογήσει τον κίνδυνο υποτροπής, μπορούν να έχουν ως συνέπεια τη διακριτική μεταχείριση εκ μέρους ενός δικαστή κατά τον καθορισμό της ποινής.

129. Ο αλγόριθμος αυτός, ο οποίος αναπτύχθηκε από μια ιδιωτική εταιρία και ο οποίος πρέπει να χρησιμοποιείται υποχρεωτικά από τους

---

<sup>73</sup> Μια μελέτη του 2015 ανέδειξε περίπου εξήντα προβλεπτικά εργαλεία στις Ηνωμένες Πολιτείες.

δικαστές σε ορισμένες ομοσπονδιακές πολιτείες της Αμερικής, περιλαμβάνει 137 ερωτήσεις που απαντώνται είτε από τον κατηγορούμενο είτε βάσει πληροφοριών που εξάγονται από το ποινικό του μητρώο. Οι ερωτήσεις παρουσιάζουν αρκετά μεγάλη ποικιλία και περιλαμβάνουν την ύπαρξη τηλεφωνικής σύνδεσης στο σπίτι, τη δυσκολία στην εξόφληση λογαριασμών, τον πρότερο βίο των μελών της οικογένειας, το ποινικό ιστορικό του κατηγορουμένου, κ.λπ.<sup>74</sup> Ο αλγόριθμος βαθμολογεί ένα πρόσωπο σε μία κλίμακα από το 1 (χαμηλός κίνδυνος) έως το 10 (υψηλός κίνδυνος). Αποτελεί ένα βοήθημα στη λήψη αποφάσεων, καθώς τα συμπεράσματά του είναι μόνο μία από τις παραμέτρους που εξετάζει ένας δικαστής όταν αποφασίζει σχετικά με μια ποινή.

130. Στα άτομα αφρικανο-αμερικανικής καταγωγής αποδόθηκε βαθμός υποτροπής δύο φορές μεγαλύτερος από ό,τι σε άλλες πληθυσμιακές ομάδες εντός ενός χρονικού διαστήματος δύο ετών από την επιβολή της ποινής – χωρίς αυτό το αποτέλεσμα να έχει επιδιωχθεί από τους σχεδιαστές.<sup>75</sup> Αντιθέτως, ο αλγόριθμος θεώρησε ότι ήταν πολύ λιγότερο πιθανό να επαναλάβουν ένα αδίκημα άλλες πληθυσμιακές ομάδες.<sup>76</sup> Θα πρέπει να σημειωθεί βεβαίως ότι αυτό το είδος

---

<sup>74</sup> Υπάρχουν και άλλοι αλγόριθμοι που έχουν αναπτυχθεί χρησιμοποιώντας κρίσιμες παρατηρήσεις που έχουν αναφερθεί από τη θεωρία (βλ. επόμενο κεφάλαιο) που είναι βασισμένες σε μικρότερες μεταβλητές, πιο άμεσα συσχετισμένες με το έγκλημα που διαπράχθηκε, και όχι τόσο με τη φυλή, το φύλο ή την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση. Ένα παράδειγμα είναι το Public Safety Assessment Tool (Εργαλείο Εκτίμησης της Δημόσιας Ασφάλειας), το οποίο χρησιμοποιείται σε 30 αμερικανικές δικαιοδοσίες.

<sup>75</sup> Αυτό το αποτέλεσμα σαφούς δυσμενούς διάκρισης μπορεί στην πραγματικότητα να εξηγηθεί από τη σχετικά ανεκτική «διαβάθμιση» του αλγοριθμικού μοντέλου, το οποίο δημιουργεί πολλά «ψευδώς θετικά» αποτελέσματα.

<sup>76</sup> Οι μαύροι πληθυσμοί κατηγοριοποιούνταν πιο συχνά ως υψηλού κινδύνου, ενώ δεν επαναλάμβαναν παραβατική συμπεριφορά στο χρονικό διάστημα των δύο ετών από την καταδίκη. Οι λευκοί πληθυσμοί, από την άλλη πλευρά, που συχνά κατηγοριοποιούνταν ως χαμηλού κινδύνου, τελούσαν αδικήματα εντός των επόμενων δύο ετών. Εν συντομία, ο αλγόριθμος υπερεκτιμούσε τον κίνδυνο υποτροπής για τους μαύρους και τον υποτιμούσε για τους λευκούς (τα «ψευδώς θετικά» αποτελέσματα αφορούσαν κυρίως μαύρους, ενώ τα «ψευδώς αρνητικά» αποτελέσματα αφορούσαν κυρίως λευκούς). Απαντώντας στους ισχυρισμούς της ProPublica, η NorthPointe (ήδη Equivant) ανέφερε ότι τόσο οι λευκές, όσο και οι μαύρες πληθυσμιακές ομάδες αντιπροσωπεύονταν ισομερώς όταν λαμβάνονταν υπόψη τα «αληθώς θετικά» αποτελέσματα, δηλ. αυτοί που πράγματι είχαν επαναλάβει την παραβατική συμπεριφορά. Το ερώτημα πώς να συμφιλωθεί η ακρίβεια του αλγορίθμου στην ανίχνευση της υποτροπής με την ανάγκη αποφυγής αποτελεσμάτων διακριτικής μεταχείρισης προς τους μαύρους πληθυσμούς έχει αποτελέσει πηγή έντονου προβληματισμού στη βιβλιογραφία, βλ. ειδικότερα Choudechova A (2016), "A fair prediction with a disparate impact: a study on bias in recidivism prediction instruments", διαθέσιμο στο <http://arxiv.org/abs/1610.07524>, και επίσης "Bias in criminal risks scores in mathematically inevitable, Researchers say", διαθέσιμο στο <https://www.propublica.org/article/bias-in-criminal-risk-scores-is-mathematically-inevitable-researchers-say>". Αυτή η αντιπαράθεση αντικατοπτρίζει επίσης το ερώτημα κατά πόσο

παραπλανητικής ερμηνείας στην πραγματικότητα δεν αποκαλύπτει παρά την κοινωνική και οικονομική ευπάθεια ορισμένων πληθυσμιακών ομάδων, οι οποίες προφανώς δεν είναι εγκληματογενείς από τη φύση τους. Ερευνητές στο Dartmouth College έδειξαν επίσης ότι αυτό το είδος αλγορίθμου δεν παράγει προστιθέμενη αξία, καθώς άτομα χωρίς κανένα ιστορικό εγκληματικότητας μπορούσαν να αναπαραγάγουν ακριβώς την ίδια αξιολόγηση απαντώντας απλώς το ερωτηματολόγιο.

131. Επιπλέον, η έλλειψη διαφάνειας στις διαδικασίες λειτουργίας του αλγορίθμου που έχουν σχεδιαστεί από ιδιωτικές εταιρείες (οι οποίες διεκδικούν τα δικαιώματα διανοητικής τους ιδιοκτησίας) ήταν μια άλλη πηγή ανησυχίας. Εάν λάβουμε υπόψη μας το γεγονός ότι αντλούν τα βασικά δεδομένα τους από τις ίδιες τις δημόσιες αρχές, η έλλειψη λογοδοσίας τους έναντι των κανόνων για την προστασία των προσωπικών δεδομένων των πολιτών θέτει ένα μείζον πρόβλημα δημοκρατίας. Μελέτες δείχνουν ότι το κοινό λαμβάνει γνώση των λειτουργιών των μεγάλων δεδομένων τυχαία, σποραδικά και όταν υπάρχουν διαρροές ή λάθη: ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η αποκάλυψη των ελαττωμάτων του αλγορίθμου COMPAS από την ProPublica μετά την άρνηση της ιδιοκτήτριας εταιρείας να τον μοιραστεί. Η ΜΚΟ αναγκάστηκε να απευθυνθεί στις δημόσιες αρχές για να έχει πρόσβαση στα δεδομένα και να προσλάβει δικούς της επιστήμονες για να εξετάσουν τον αλγόριθμο.

### **7.3. Οι προκλήσεις της «πρόβλεψης» σε ποινικές υποθέσεις**

132. Είδαμε προηγουμένως ότι ο βαθμός ανάπτυξης προβλεπτικών εργαλείων στην Ευρώπη στον ποινικό τομέα παρουσιάζει μεγάλες διαφοροποιήσεις. Παρότι τα εργαλεία που περιγράφονται ως «προληπτική αστυνόμευση» εξελίσσονται ραγδαία και αρχίζουν να γίνονται γνωστά στο ευρύ κοινό, η κατάσταση δεν είναι η ίδια στο πεδίο της χρήσης αυτών των εργαλείων από δικαστές σε ποινικές δίκες. Ως προς τα εργαλεία που είναι διαθέσιμα στις διωκτικές αρχές, διατυπώθηκαν ήδη σκέψεις για τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματά τους. Ας εξετάσουμε τώρα τα εργαλεία που εφαρμόζονται σε ποινικές δίκες.

---

νομιμοποιείται μια ιδιωτική εταιρεία, χωρίς θεσμικό έλεγχο, να αποφασίζει μεταξύ δύο αντικρουόμενων απαιτήσεων: αυτής της υπεράσπισης της κοινωνίας, από τη μία πλευρά, και του σεβασμού των ατομικών δικαιωμάτων, από την άλλη πλευρά.



133. Κατ' αρχάς, είναι σημαντικό να αποκλειστούν επιχειρήματα που βασίζονται αποκλειστικά στην αποτελεσματικότητα ή αναποτελεσματικότητα αυτών των εργαλείων. Τα παραδείγματα που παρατίθενται ανωτέρω δείχνουν ότι μπορεί να προσφέρουν τεράστιες δυνατότητες, αλλά υφίστανται πραγματικοί κίνδυνοι στην εφαρμογή των νέων τεχνολογιών όταν δεν λαμβάνονται τα απαραίτητα μέτρα πρόληψης. Οι δημόσιοι φορείς λήψης αποφάσεων και οι δικαστικοί λειτουργοί θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικοί και να συμμετέχουν ενεργά στην ανάπτυξη αυτών των τεχνολογιών. Απαιτείται διαρκής παρακολούθηση για να μπορεί να προσδιοριστεί η πραγματική αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα και για να αποφεύγονται απρόβλεπτες συνέπειες. Αυτό είναι ακόμη πιο σημαντικό στις ποινικές διαδικασίες λόγω της άμεσης επίπτωσης που έχουν στις ατομικές ελευθερίες.<sup>77</sup>

134. Συνεπώς, πρέπει να αξιολογούνται προσεκτικά τόσο οι δυνατότητες που παρέχουν τα εργαλεία αυτά, όσο και τα μειονεκτήματα της χρήσης τους στη δικαιοσύνη.

135. Σύμφωνα με τους υποστηρικτές τους, τα εργαλεία αυτά είναι ουδέτερα και βασίζονται σε πραγματικές και αντικειμενικές μεθόδους που βοηθούν να γίνει η δικαιοσύνη ακριβέστερη και διαφανέστερη. Ένα άλλο μεγάλο πλεονέκτημα ισχυρίζονται ότι είναι η αποτελεσματικότητά τους, η οποία μερικές φορές υπερβαίνει τις ανθρώπινες δυνατότητες και είναι εξαιρετικά σημαντική σε ένα γενικότερο πλαίσιο μειωμένων δημοσίων κονδυλίων και περιορισμένων πόρων.

136. Η χρήση αλγοριθμικών μεταβλητών, όπως το ποινικό ιστορικό και το οικογενειακό υπόβαθρο, σημαίνει ότι η συμπεριφορά στο παρελθόν μιας συγκεκριμένης ομάδας μπορεί να κρίνει τη μοίρα ενός ατόμου, το

---

<sup>77</sup> Ένα απόσπασμα από μια απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου του Γουισκόνσιν στην υπόθεση *Wisconsin v. Loomis* θα μπορούσε να προσφέρει έμπνευση και σε ευρωπαϊκό επίπεδο: «Είναι σημαντικό να θεωρήσουμε ότι εργαλεία, όπως το COMPAS συνεχίζουν να αλλάζουν και να εξελίσσονται. Οι προβληματισμοί που αντιμετωπίζουμε σήμερα μπορεί κάλλιστα να εξαομαλυνθούν στο μέλλον. Εναπόκειται στο σύστημα της ποινικής δικαιοσύνης να αναγνωρίσει ότι στους προσεχείς μήνες και χρόνια θα είναι διαθέσιμα πρόσθετα ερευνητικά δεδομένα. Μπορεί να αναπτυχθούν διαφορετικά και καλύτερα εργαλεία. Καθώς τα δεδομένα αλλάζουν, η χρήση εργαλείων που βασίζονται σε αποδεικτικά στοιχεία θα πρέπει επίσης να αλλάξει. Το σύστημα της δικαιοσύνης πρέπει να παρακολουθεί στενά αυτή την έρευνα και να αξιολογεί διαρκώς τη χρήση αυτών των εργαλείων».

οποίο, βεβαίως, είναι ένα μοναδικό ανθρώπινο ον με συγκεκριμένο κοινωνικό υπόβαθρο, εκπαίδευση, δεξιότητες, βαθμό ενοχής και συγκεκριμένα κίνητρα που το οδήγησαν στην τέλεση ενός αδικήματος.<sup>78</sup> Υποστηρίζεται, επίσης, ότι οι ανθρώπινες αποφάσεις μπορεί να βασιστούν σε αξίες και θεωρήσεις (π.χ. κοινωνικές) που δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη από ένα μηχάνημα. Παραδείγματος χάριν, ένας δικαστής θα μπορούσε να διατάξει να αφεθεί ελεύθερη με εγγύηση μια γυναίκα που έχει διαπράξει ένα αδίκημα, καίτοι υπάρχει κίνδυνος υποτροπής, βάσει μιας ιεράρχησης αξιών, αποδίδοντας, για παράδειγμα, μεγαλύτερη σημασία στο ρόλο της ως μητέρας και προστάτιδας των παιδιών της, ενώ ο αλγόριθμος θα μπορούσε να καθορίσει τον κίνδυνο υποτροπής με μεγαλύτερη ακρίβεια, αλλά δεν θα μπορούσε να κάνει μια τέτοια ιεράρχηση προτεραιοτήτων.

137. Στις ποινικές υποθέσεις υπάρχει επίσης η πιθανότητα διακριτικής μεταχείρισης δεδομένου ότι τα εργαλεία αυτά, τα οποία κατασκευάζουν και ερμηνεύουν άνθρωποι, μπορούν να αναπαράγουν αδικαιολόγητες και ήδη υπάρχουσες ανισότητες σ' ένα συγκεκριμένο σύστημα ποινικής δικαιοσύνης: αντί να διορθώσει ορισμένες προβληματικές πολιτικές, η τεχνολογία μπορεί να καταλήξει να τις νομιμοποιήσει. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, η ΜΚΟ ProPublica<sup>79</sup> εντόπισε ξεκάθαρα τα αποτελέσματα διακριτικής μεταχείρισης του αλγορίθμου που χρησιμοποιούσε το COMPAS<sup>80</sup>, το οποίο προέβλεπε ότι οι μαύροι ήταν δύο φορές πιο πιθανό να υποτροπιάσουν από ότι οι λευκοί εντός ενός χρονικού διαστήματος δύο ετών από την καταδίκη, ενώ, αντίστροφα, θεωρούσε ότι οι τελευταίοι είχαν πολύ μικρότερες πιθανότητες να επαναλάβουν το αδίκημα. Θα μπορούσε πάντως να βοηθήσει και στον εντοπισμό λαθών κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, έτσι ώστε αυτά να διορθωθούν.<sup>81</sup> Επιπλέον, η έλλειψη διαφάνειας κατά τη δημιουργία των αλγορίθμων από τις εταιρείες και η απουσία λογοδοσίας προς το κοινό προκαλούν προβληματισμό, ιδίως ενόψει του ότι μεσολαβούν και αποφάσεις κρατικών αρχών προκειμένου να καταστούν τα δεδομένα διαθέσιμα στο κοινό.

---

<sup>78</sup> Ales Završnik, "Big Data, crime and social control", σελ. 196.

<sup>79</sup> [www.propublica.org/article/technical-response-to-northpointe](http://www.propublica.org/article/technical-response-to-northpointe)

<sup>80</sup> Άλλοι αλγόριθμοι επικεντρώνονται σε άλλα στοιχεία που σχετίζονται πιο άμεσα με το αδίκημα που διαπράχθηκε.

<sup>81</sup> Mojca M. Plesnicar και Katja Sugman Stubbs, "Subjectivity, algorithms and the courtroom".

138. Βάσει των ανωτέρω, όταν οι αλγόριθμοι χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο μιας ποινικής δίκης είναι ουσιώδες να διασφαλίζεται πλήρως η τήρηση της αρχής της ισότητας των όπλων και του τεκμηρίου αθωότητας που κατοχυρώνονται στο άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Το ενδιαφερόμενο μέρος θα πρέπει να έχει πρόσβαση και να μπορεί να αμφισβητήσει την επιστημονική εγκυρότητα ενός αλγορίθμου, τη σημασία που αποδίδεται στα διάφορα στοιχεία του και τα τυχόν λανθασμένα συμπεράσματά του, κάθε φορά που ένας δικαστής ενδέχεται να τον χρησιμοποιήσει πριν να λάβει την απόφασή του. Επιπλέον το ως άνω δικαίωμα του ενδιαφερόμενου θεμελιώνεται και στην αρχή της προστασίας των προσωπικών του δεδομένων. Ο καθένας έχει το δικαίωμα να μην υπόκειται σε αποφάσεις που τον επηρεάζουν ουσιαστικά και έχουν ληφθεί αποκλειστικά βάσει αυτοματοποιημένης επεξεργασίας δεδομένων, αν δεν έχει προηγουμένως ληφθεί υπόψιν η δική του οπτική.

139. Στο πλαίσιο αυτό, υπάρχει μια διαφορά μεταξύ Ευρώπης και Ηνωμένων Πολιτειών ως προς το δικαίωμα πρόσβασης στους αλγόριθμους: ενώ στις Ηνωμένες Πολιτείες οι δικαστικές αρχές είναι ακόμη απρόθυμες να αναγνωρίσουν αυτό το δικαίωμα πλήρως και προβαίνουν σε μια στάθμιση ανάμεσα στα ιδιωτικά συμφέροντα (ιδιαίτερα την προστασία της διανοητικής ιδιοκτησίας) και στο δικαίωμα άμυνας, στην Ευρώπη το πλαίσιο είναι πιο προστατευτικό λόγω του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία των Δεδομένων (ΓΚΠΔ/GDPR), ο οποίος κατοχυρώνει το δικαίωμα της πληροφόρησης ως προς την υποκείμενη λογική των αποφάσεων που λαμβάνονται με τη χρήση αλγορίθμων.<sup>82</sup>

140. Οι προβληματισμοί που διατυπώθηκαν ανωτέρω ως προς τις πιθανές αρνητικές συνέπειες των εργαλείων αυτών στην αμεροληψία του δικαστή ισχύουν επίσης και στις ποινικές υποθέσεις: ένας δικαστής που αποφασίζει αντίθετα από την πρόβλεψη ενός αλγορίθμου, αναλαμβάνει μεγαλύτερη ευθύνη. Είναι λοιπόν πιθανόν οι δικαστές να μην αναλάβουν το πρόσθετο βάρος, ιδιαίτερα σε συστήματα όπου η

---

<sup>82</sup> Άρθρο 15,1 (h) του Κανονισμού της ΕΕ 2016/679, "Το υποκείμενο των δεδομένων έχει το δικαίωμα να λαμβάνει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας" ... "στις ακόλουθες πληροφορίες:"... την ύπαρξη αυτοματοποιημένης λήψης αποφάσεων, συμπεριλαμβανομένης της κατάρτισης προφίλ, που προβλέπεται στο άρθρο 22 παράγραφοι 1 και 4 και, τουλάχιστον στις περιπτώσεις αυτές, σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τη λογική που ακολουθείται, καθώς και τη σημασία και τις προβλεπόμενες συνέπειες της εν λόγω επεξεργασίας για το υποκείμενο των δεδομένων".

θητεία τους δεν είναι μόνιμη, αλλά εξαρτάται από τη λαϊκή ψήφο<sup>83</sup> ή όταν μπορεί να τεθεί ζήτημα προσωπικής τους ευθύνης (πειθαρχικής, αστικής, ακόμη και ποινικής), ιδιαίτερα εάν οι θεσμικές εγγυήσεις που προβλέπονται για πειθαρχικά ζητήματα είναι ανεπαρκείς.

## **8. Συγκεκριμένα ερωτήματα σχετικά με την προστασία των προσωπικών δεδομένων**

---

Η χρήση αλγορίθμων εγείρει το ερώτημα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων όταν αυτά τυγχάνουν επεξεργασίας. Στις πολιτικές αξιολόγησης κινδύνου πρέπει να εφαρμόζεται η αρχή της προφύλαξης.

141. Για να είναι δυνατή η πλήρης αξιοποίηση των δυνατοτήτων των αλγορίθμων με παράλληλη συμμόρφωση προς τις αρχές προστασίας των δεδομένων, πρέπει να εφαρμόζεται η αρχή της προφύλαξης και να θεσπίζονται σχετικές πολιτικές για να αντιμετωπιστούν οι δυνητικοί κίνδυνοι που σχετίζονται με τη χρήση των δεδομένων και την επίδρασή της στα άτομα και στην κοινωνία γενικότερα.

142. Η αρχή της νομιμότητας κατά την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων και η υποχρέωση εξάλειψης ή ελαχιστοποίησης των επιπτώσεων της επεξεργασίας των δεδομένων στα δικαιώματα και στις θεμελιώδεις ελευθερίες των ατόμων, επιβάλλουν την εκ των προτέρων διαχείριση των σχετικών κινδύνων προβλέποντας την εφαρμογή κατάλληλων μέτρων, ιδιαίτερα κατά το στάδιο του σχεδιασμού (by design) και στο πλαίσιο των βασικών ρυθμίσεων (by default), έτσι ώστε οι κίνδυνοι αυτοί να περιοριστούν.

143. Καθώς τα προσωπικά δεδομένα πρέπει να τυγχάνουν επεξεργασίας μόνο για συγκεκριμένους και σύννομους σκοπούς, δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται με τρόπο που είναι ασύμβατος προς τους σκοπούς αυτούς και δεν πρέπει να τυγχάνουν περαιτέρω επεξεργασίας με τρόπο που το υποκείμενο των δεδομένων να θεωρεί μη αναμενόμενο, ακατάλληλο ή αμφισβητήσιμο (αρχή της εντιμότητας). Το ζήτημα της επαναχρησιμοποίησης των προσωπικών δεδομένων, τα

---

<sup>83</sup> Mojca M. Plesnicar και Katja Sugman Stubbs, "Subjectivity, algorithms and the courtroom".

οποία θα καθίσταντο ευρέως προσβάσιμα, πρέπει κατά συνέπεια να αντιμετωπιστεί με τη μέγιστη προσοχή.

144. Ο σχεδιασμός των μεθόδων επεξεργασίας δεδομένων που χρησιμοποιούνται από τους αλγόριθμους πρέπει να ελαχιστοποιεί την παρουσία περιττών ή οριακών δεδομένων, να αποτρέπει τυχόν κρυφούς μεροληπτικούς παράγοντες, καθώς και κάθε κίνδυνο διακριτικής μεταχείρισης ή αρνητικής επίδρασης στα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες των υποκειμένων των δεδομένων.

145. Όταν γίνεται χρήση τεχνητής νοημοσύνης, τα δικαιώματα των υποκειμένων των δεδομένων έχουν ιδιαίτερη σημασία. Έτσι, ο έλεγχος που ο καθένας πρέπει να έχει στις προσωπικές του πληροφορίες συνεπάγεται τα εξής δικαιώματα: το δικαίωμα των υποκειμένων των δεδομένων να μην υπόκεινται σε αυτοματοποιημένες αποφάσεις που τα επηρεάζουν σημαντικά χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η άποψή τους, το δικαίωμα της ενημέρωσης για τη λογική με την οποία διενεργείται η επεξεργασία των δεδομένων από τους αλγόριθμους, το δικαίωμα εναντίωσης σε μια τέτοια επεξεργασία και το δικαίωμα δικαστικής προστασίας.

## **9. Οι δυνατότητες και τα όρια των εργαλείων της λεγόμενης “προβλεπτικής δικαιοσύνης”**

---

Ο όρος «προβλεπτική δικαιοσύνη» δεν πρέπει να υιοθετηθεί, διότι είναι ασαφής και παραπλανητικός. Τα σχετικά εργαλεία βασίζονται σε μεθόδους ανάλυσης της νομολογίας, κάνοντας χρήση στατιστικών μεθόδων, οι οποίες όμως σε καμία περίπτωση δεν αναπαράγουν τον νομικό συλλογισμό, αλλά μπορεί να επιχειρούν να τον περιγράψουν. Οι μεροληπτικοί παράγοντες της ανάλυσης, εάν δεν μπορούν να εξαλειφθούν εξ ολοκλήρου, πρέπει τουλάχιστον να αναγνωρίζονται. Η διαδικασία σχεδιασμού και χρήσης του εργαλείου πρέπει να εντάσσεται σε ένα σαφές δεοντολογικό πλαίσιο.

146. Στο κεφάλαιο 3 τονίσαμε ήδη τον ασαφή και παραπλανητικό χαρακτήρα της έννοιας της «προβλεπτικής δικαιοσύνης» και τον τρόπο, με τον οποίο η έννοια αυτή προκαλεί μια αργή μεταστροφή στη συλλογική αντίληψη, ώστε να πιστέψουμε ότι μηχανές, στερούμενες

συναισθημάτων, θα είναι κάποια στιγμή σε θέση να κρίνουν καλύτερα και πιο αξιόπιστα. Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, οι υποσχέσεις της ΤΝ χρειάζεται να εξεταστούν με αντικειμενικό και επιστημονικό τρόπο, βασισμένο στα στέρεα θεμέλια της βασικής έρευνας, με στόχο να εντοπιστούν οι πιθανοί περιορισμοί. Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι οι κίνδυνοι διαστρεβλωμένης ερμηνείας του νοήματος των δικαστικών αποφάσεων είναι εξαιρετικά υψηλοί, όταν βασίζονται μόνο σε στατιστικά μοντέλα. Η παρατήρηση αυτή ενισχύεται περαιτέρω από την έλλειψη ακριβούς κατανόησης των συνδέσμων μεταξύ των δεδομένων και της προφανούς ύπαρξης εσφαλμένων συσχετισμών που δεν μπορούν να εντοπιστούν σε μεγάλους όγκους δεδομένων.

147. Επιπλέον, η ουδετερότητα των αλγορίθμων είναι ένας μύθος, καθώς οι δημιουργοί τους, συνειδητά ή ασυνείδητα, μεταφέρουν το δικό τους σύστημα αξιών σε αυτούς. Ο φιλόσοφος Eric Sadin σημείωσε ότι πίσω από την αποτελεσματική και απρόσωπη όψη τους τα αλγοριθμικά συστήματα αντικατοπτρίζουν ασυνείδητα τις προθέσεις των δημιουργών ή χορηγών τους, ασκώντας μια επιδραστική και ασύμμετρη εξουσία στις ζωές των ανθρώπων. Ομοίως, ο ερευνητής Aurelien Grosdidier θεωρεί ότι ένας αλγόριθμος, από μόνος του, μας επιτρέπει - στην καλύτερη περίπτωση - να αντιληφθούμε ένα μέρος μόνο των προθέσεων του σχεδιαστή, επεκτείνει δε τον προβληματισμό του στο σύνολο της διαδικασίας επεξεργασίας των πληροφοριών (πρόθεση του σχεδιαστή, παραγωγή κώδικα υπολογιστή, εκτέλεση κώδικα υπολογιστή και πλαίσιο της εκτέλεσης και της μετέπειτα συντήρησης). Αντίστοιχους προβληματισμούς έχει και ο εγκληματολόγος Ales Zavrnsnik, ο οποίος υπογραμμίζει ότι η κατασκευή και ερμηνεία των αλγορίθμων γίνονται από τον άνθρωπο για τον άνθρωπο, και δεν μπορούν να αποφευχθούν σφάλματα, προκαταλήψεις, αξίες, ανθρώπινα συμφέροντα και μια ανθρώπινη αναπαράσταση του κόσμου.

148. Παρά τους σημαντικούς αυτούς περιορισμούς, πώς θα μπορούσαμε να παραβλέψουμε τη συνεισφορά μιας τεχνολογίας με απaráμιλλη δύναμη; Οι μαθηματικοί C.S. Calude και G. Longo τονίζουν στη μελέτη τους για τα μεγάλα δεδομένα ότι οι περιοριστικές ή ακόμη οι αρνητικές πτυχές των αποτελεσμάτων τους, όσο συχνά κι αν εμφανίζονται, δεν καταστρέφουν την επιστήμη των δεδομένων, αλλά ανοίγουν το δρόμο για περισσότερη σκέψη με σκοπό την δημιουργία μιας νέας, πιο ολοκληρωμένης, επιστημονικής μεθόδου που θα είναι σε

θέση να ενσωματώνει τόσο τα νέα αλγοριθμικά εργαλεία, όσο και τις κλασικές μεθόδους, συνδυάζοντας την επεξεργασία με μία αυστηρή αξιολόγηση των αποδεικτικών στοιχείων. Όπως τονίστηκε στην εισαγωγή, η χρήση της TN είναι πιθανό να προσφέρει σημαντική υποστήριξη στους επαγγελματίες της δικαιοσύνης, συμπεριλαμβανομένων των δικαστών και δικηγόρων, αλλά και στο ευρύτερο κοινό, ειδικά εάν στο μέλλον επιτευχθεί η κατασκευή πρωτοποριακών εργαλείων έρευνας και τεκμηριωμένης ανάλυσης για νομοθετικά, κανονιστικά, νομολογιακά και θεωρητικά ζητήματα και δημιουργηθούν δυναμικοί σύνδεσμοι μεταξύ όλων αυτών των πηγών. Αλλά μια εφαρμογή τέτοιου είδους υπερβαίνει το αντικείμενο αυτού του άρθρου, καθώς δεν θα έχει σχεδιαστεί για την πρόβλεψη της έκβασης μιας διαφοράς, αλλά για την ανάλυση της νομολογίας σε ένα δεδομένο χρονικό και τοπικό πλαίσιο.

149. Όπως αναλύθηκε στο κεφάλαιο 6, με την επιφύλαξη της αντιπροσωπευτικότητας των επιλεχθέντων και επεξεργασθέντων δειγμάτων, η TN έχει βοηθήσει στο να δημιουργηθούν πολύ πιο ακριβείς κλίμακες ως προς τον μέσο όρο των ποσών που επιδικάζονται, *mutatis mutandis*, σε διάφορους τομείς (επιδόματα σίτισης, παροχές αποκαταστατικού χαρακτήρα, αποζημίωση για σωματική βλάβη, αποζημίωση απόλυσης, κ.λπ.). Οι κλίμακες αυτές, οι οποίες βασίζονται περισσότερο σε μια κοινή παραδοχή παρά σε μία μέση ανάλυση του τι ήδη υπάρχει, προσφέρουν ήδη σημαντική υποστήριξη στη λήψη αποφάσεων και στην παροχή συμβουλών, χωρίς όμως να μπορούν να υποκαταστήσουν το δίκαιο. Όπως αναφέρθηκε νωρίτερα, υπάρχει ο κίνδυνος, ενόψει της απουσίας στατιστικής αναπαράστασης της πραγματικότητας και της αδυναμίας οποιασδήποτε πρόβλεψης, τα αποτελέσματα του λογισμικού προβλεπτικής δικαιοσύνης να τίθενται ως πρότυπα χωρίς καμία επικύρωση από το νομικό σύστημα και σε σύγκρουση με αυτό.

150. Τέλος, ας εξετάσουμε την πιθανότητα να περιορίσουμε οικειοθελώς την χρήση των προβλεπτικών συστημάτων. Αντί να δεσμεύονται οι χρήστες από μια πιθανότητα (ή ένα σύνολο πιθανοτήτων), το ζητούμενο θα ήταν να έχουν τη δυνατότητα να εξετάσουν τους συσχετισμούς που οδήγησαν το σύστημα στην εκτίμησή του και να μπορούν να αποστασιοποιηθούν από αυτούς, επιλέγοντας άλλες πιο συναφείς έννοιες ή ομάδες λέξεων ή εξαιρώντας εσφαλμένους

συσχετισμούς. Για να χρησιμοποιήσουμε το παράδειγμα του UCL, θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ένα γράφημα με τους όρους που γίνονται δεκτοί στο σύστημα (με τις αντίστοιχες σταθμίσεις τους) για να διαπιστωθεί εάν υπήρξε μια παραβίαση (ή μη παραβίαση) και να επιτρέπεται η πρόταση άλλων όρων ή λεκτικών ομάδων.

151. Όσο τολμηρή και ελκυστική και αν είναι αυτή η πρόταση, προϋποθέτει ότι οι ίδιοι οι επαγγελματίες (δικαστές, δικηγόροι, πανεπιστήμια) θα αναλάβουν συλλογικά να ελέγξουν τη αποτελεσματικότητά της και ότι δεν θα επιτρέπουν στους ιδιωτικούς φορείς να σχεδιάζουν μαζί με κάποιους επιστήμονες που δεν έχουν ελεγχθεί, λογισμικό και δυσνόητους ή απρόσιτους τρόπους συλλογισμού ή υπολογισμού.

152. Οι φιλόδοξες (και ανεκπλήρωτες) υποσχέσεις κάποιων εταιριών νομικής τεχνολογίας δεν θα πρέπει να υποβαθμίσουν τις τεράστιες δυνατότητες των τεχνολογιών και την ανάγκη για εφαρμογές προσαρμοσμένες και κατασκευασμένες για το επιστημονικό ερευνητικό περιβάλλον, καθώς και για το σύνολο των ασκούντων νομικά επαγγέλματα (δικαστές, δικαστικοί υπάλληλοι, δικηγόροι, συμβολαιογράφοι, δικαστικοί επιμελητές και πραγματογνώμονες).

153. Στο πλαίσιο αυτό, είναι αναγκαίο να μην ληφθούν βεβιασμένες αποφάσεις και να δοθεί χρόνος για την εξέταση των κινδύνων και των πρακτικών εφαρμογών αυτών των εργαλείων στα δικαστικά συστήματα, καθώς και για να υποβληθούν σε δοκιμές. Ένα δικαστικό σύστημα που συμβαδίζει με την εποχή του, θα πρέπει να μπορεί να θεσπίσει, να διαχειριστεί και να εγγυηθεί την ύπαρξη αληθινής δεοντολογίας στον κυβερνοχώρο τόσο στο δημόσιο, όσο και στον ιδιωτικό τομέα, όπως επίσης και να επιβάλει πλήρη διαφάνεια και δίκαιη μεταχείριση κατά τη λειτουργία των αλγορίθμων, η χρήση των οποίων μπορεί στο μέλλον να συνεισφέρει στη λήψη δικαστικών αποφάσεων.



## **10. Η ανάγκη για μια σε βάθος δημόσια διαβούλευση επί των εργαλείων αυτών πριν από την υλοποίηση των δημόσιων πολιτικών για την ανάπτυξή τους. Η επιτακτική ανάγκη για μια δεοντολογία στον κυβερνοχώρο με σκοπό την παροχή ενός πλαισίου ανάπτυξης των αλγορίθμων τεχνητής νοημοσύνης με παράλληλο σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων**

---

Η πρόκληση της ένταξης των εργαλείων αυτών στη διαδικασία λήψης δικαστικών αποφάσεων επιβάλλει την απλοποίηση των σχετικών εννοιών για τους ενδιαφερόμενους. Πρέπει να θεσπιστεί ένα δεοντολογικό πλαίσιο, το οποίο θα ευνοεί την ταχεία ανάπτυξη μιας μορφής ΤΝ που θα περιλαμβάνει μηχανισμούς που θα αποτρέπουν τη μεροληψία και τη διακριτική μεταχείριση ήδη από τα αρχικά στάδια σχεδιασμού.

### **10.1. Η σημασία της διαβούλευσης, του ελέγχου και της συνεχούς επανεξέτασης της εφαρμογής των εργαλείων αυτών πριν από την υλοποίηση δημόσιων πολιτικών**

154. Τα ζητήματα που συνδέονται με την υλοποίηση εργαλείων προβλεπτικής δικαιοσύνης είναι τόσο πολλά και σύνθετα που απαιτούν μια ισορροπημένη προσέγγιση από τους δημόσιους φορείς λήψης αποφάσεων.

155. Κατ' αρχάς, είναι σημαντική η διεξαγωγή δημόσιας διαβούλευσης πάνω σε αυτά τα ερωτήματα, η οποία θα φέρει κοντά τους σχεδιαστές των εργαλείων και τους ασκούντες νομικά επαγγέλματα. Τα δικαστικά συμβούλια, οι επαγγελματικές ενώσεις δικαστών και οι δικηγορικοί σύλλογοι μπορούν αναμφίβολα να συνεισφέρουν προς το σκοπό αυτό και να διευκολύνουν στον εντοπισμό τόσο των δυνατοτήτων, όσο και των αμφισβητούμενων σημείων. Επιπλέον, οι σχολές δικαστών και οι νομικές σχολές μπορούν να παίξουν ένα σημαντικό ρόλο στην ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών της δικαιοσύνης στα θέματα αυτά, έτσι ώστε να τα κατανοήσουν καλύτερα και να συνεισφέρουν πρακτικά στις τρέχουσες εξελίξεις.

156. Επίσης σημαντική είναι και η διεξαγωγή ερευνών για τις προτεινόμενες εφαρμογές, καθώς και η δοκιμή τους, ώστε να

εντοπιστούν οι δυνατότητες και οι αδυναμίες τους, αλλά και να καταστεί δυνατή η περαιτέρω ανάπτυξη και προσαρμογή τους στις ανάγκες μας. Το δικαίωμα εξέτασης των στοιχείων και χαρακτηριστικών των εργαλείων που προτείνονται από τον ιδιωτικό τομέα (ή εκείνων που αναπτύσσονται από ανεξάρτητα και εξειδικευμένα δημόσια ιδρύματα, μία λύση που θα έπρεπε να ενθαρρυνθεί) είναι, επίσης, σημαντικό προκειμένου η δικαιοσύνη να μπορεί να φέρνει σε πέρας την αποστολή της. Πριν από την εφαρμογή των εργαλείων αυτών σε ευρύτερη κλίμακα και την ενσωμάτωσή τους στις δημόσιες πολιτικές πρέπει να διεξάγεται μια αυστηρή αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των δοκιμών. Συνιστάται, επίσης, να γίνεται μία τακτική αξιολόγηση της επίδρασης των εργαλείων αυτών στο έργο των επαγγελματιών στον τομέα της δικαιοσύνης.

## 10.2. Η θέσπιση ενός δεοντολογικού πλαισίου

157. Κατ' αρχάς, η απλή υιοθέτηση ενός νομοθετικού ή ρυθμιστικού πλαισίου για την ΤΝ φαίνεται μάταιη σε ένα ψηφιακό περιβάλλον, το οποίο έχει από τη φύση του υπερεθνικές διαστάσεις. Από την άλλη πλευρά, ο σχολαστικός έλεγχος της φύσης και της ποιότητας των δεδομένων που διατίθενται ως ανοιχτά δεδομένα μπορεί να ελαχιστοποιήσει τους κινδύνους της ανεπαρκούς διασταύρωσης και να ενισχύσει την καταλληλότητα των αποτελεσμάτων της αυτοματοποιημένης επεξεργασίας. Ειδικά ως προς τα ονόματα των επαγγελματιών, ένα απλό μέτρο πρόληψης θα ήταν να απαγορεύεται η δημοσιοποίησή τους σε απλές βάσεις δεδομένων, ενόψει των κινδύνων εσφαλμένης χρήσης. Δεν τίθεται ζήτημα περιορισμού της πρόσβασης στις ήδη επεξεργασμένες πληροφορίες (ως προς τη σύνθεση του δικαστηρίου για παράδειγμα), αλλά φιλτραρίσματος των μη επεξεργασμένων δεδομένων, στα οποία επιτρέπεται ελεύθερα η πρόσβαση. Εν ολίγοις, χρειάζεται να γίνει διάκριση μεταξύ της πρόσβασης σε πληροφορίες και της πρόσβασης σε βάσεις δεδομένων, οι οποίες μπορούν να χειραγωγηθούν κατά το δοκούν.

158. Οι ερευνητές Buttarelli και Marr τόνισαν την ανάγκη να ελέγχονται στενά και να προστατεύονται τα μεγάλα δεδομένα. Άλλοι ερευνητές (Pasquale και Morozon) τόνισαν την ανάγκη θέσπισης διαφανών διαδικασιών για την χρήση των μεγάλων δεδομένων και γενικότερα της ΤΝ στον δικαστικό τομέα, διότι με τις λύσεις που προτείνονται δεν μπορεί να αναπαραχθεί η πολυπλοκότητα της πραγματικότητας.

159. Η ανάπτυξη δεοντολογικών κανόνων στον κυβερνοχώρο με σκοπό την καθοδήγηση της δράσης των ενδιαφερομένων και την προώθηση των προαναφερθεισών αρχών της διαφάνειας, της δίκαιης μεταχείρισης και της αμεροληψίας των εργαλείων είναι ιδιαίτερα σημαντική. Η τακτική παρακολούθηση από ανεξάρτητους ειδικούς είναι αναγκαία προκειμένου να διασφαλιστεί ότι η τεχνητή νοημοσύνη που χρησιμοποιείται για να βοηθήσει τους δικαστές στη λήψη των αποφάσεών τους, δεν μεροληπτεί. Δεν είναι, άλλωστε, καθόλου απίθανη, διακριτική ή μη, χρήση συστημάτων αναφοράς επί πληρωμή (στα πρότυπα της διαφήμισης στη μηχανή αναζήτησης της Google) που θα επιτρέπουν σε ορισμένους φορείς να δίνουν λιγότερο βάρος σε αποφάσεις που είναι μη ευνοϊκές για αυτούς. Αυτοί οι δεοντολογικοί κανόνες μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της εμπιστοσύνης των πολιτών στα δικαστικά τους συστήματα.

160. Σε αυτό το πλαίσιο, τα καλύτερα συστήματα θα μπορούσαν να αναγνωρίζονται με τη χορήγηση μιας σήμανσης ή πιστοποίησης. Ειδικότερα, τα συστήματα αυτά πρέπει να εγγυώνται την πλήρη διαφάνεια και την απόλυτα δίκαιη μεταχείριση στον τρόπο, με τον οποίο γίνεται η επεξεργασία των πληροφοριών, τόσο για τους επαγγελματίες όσο και για τους πολίτες, ούτως ώστε να προλαμβάνεται η επανάληψη λαθών, όπως εκείνων του αλγόριθμου COMPAS που αναφέρθηκαν ανωτέρω. Οι επαγγελματίες του τομέα της δικαιοσύνης πρέπει να συμμετέχουν ενεργά, έτσι ώστε να μπορούν να αξιολογούν τους κινδύνους και την επίδραση αυτών των εφαρμογών στα δικαστικά συστήματα.

161. Στις μέρες μας όλοι οι ειδικοί που εμπλέκονται στην ανάπτυξη της ΤΝ, συμπεριλαμβανομένων των ερευνητών, μηχανικών και σχεδιαστών Η/Υ, έχουν ασυνήθιστα μεγάλες και πρωτόγνωρες ευθύνες. Θα ήταν δεσκόπιμο να ενισχυθεί η εκπαίδευσή τους στον τομέα των ανθρωπιστικών επιστημών. Το παράδειγμα κάποιων καινοτόμων σχολών σχεδιαστών Η/Υ δείχνει ότι πίσω από τη επιθυμία «να χακαριστεί το σύστημα» κρύβεται, σύμφωνα με κάποιους παρατηρητές, μια πραγματιστική προσέγγιση απογυμνωμένη από οποιαδήποτε έννοια υπευθυνότητας που έχουν προς το παρόν οι σχεδιαστές Η/Υ κατά τη δημιουργική διαδικασία. Ο Όρκος του Ιπποκράτη μπορεί να περιορίζεται στην

ιατρική, αλλά τυποποιεί την ανάληψη ευθύνης και παρέχει ένα δεοντολογικό πλαίσιο.

162. Τέλος, η δεοντολογία στον κυβερνοχώρο θα πρέπει να συνοδεύεται από ευρεία εκπαίδευση όλων των εμπλεκομένων από τους σχεδιαστές των αλγορίθμων και τις εταιρείες νομικής τεχνολογίας μέχρι τους χρήστες. Μία νέα διεπιστημονική ανθρωπιστική προσέγγιση πρέπει να καταστεί διαθέσιμη σε όλους, έτσι ώστε η ΤΝ να γίνει ένας κινητήριος μοχλός θετικών εξελίξεων για την ανθρωπότητα.

## Παράρτημα II

### Ποιες χρήσεις ΤΝ ενδείκνυνται για τα ευρωπαϊκά δικαστικά συστήματα;

---

Το παρόν παράρτημα του Χάρτη εξετάζει τις διάφορες χρήσεις της ΤΝ στα ευρωπαϊκά δικαστικά συστήματα και ενθαρρύνει την προσαρμοσμένη εφαρμογή τους υπό το φως των αρχών και αξιών που διατυπώνονται στον Χάρτη Δεοντολογίας.

Η χρήση μηχανικής μάθησης για τη δημιουργία μηχανών αναζήτησης που θα βελτιώσουν τη νομολογία είναι μια ευκαιρία που πρέπει να εκμεταλλευτούν όλοι οι ασκούντες νομικά επαγγέλματα. Πρέπει να μελετηθούν πρόσθετες εφαρμογές (κατάρτιση κλιμάκων, υποστήριξη εναλλακτικών μέτρων διευθέτησης διαφορών κ.λπ.), με τη δέουσα όμως προσοχή (ιδιαίτερα ως προς την ποιότητα της πηγής των δεδομένων και την μη μαζική επεξεργασία ολόκληρου του σχετικού νομολογιακού υλικού). Άλλες εφαρμογές (όπως η «προβλεπτική δικαιοσύνη») πρέπει να τύχουν περαιτέρω έρευνας και ανάπτυξης (σε συνεργασία με τους ασκούντες νομικά επαγγέλματα, έτσι ώστε να διασφαλίζεται ότι ανταποκρίνονται σε πραγματικές ανάγκες) πριν εξεταστεί η χρήση τους σε ευρεία κλίμακα στον δημόσιο τομέα.

Στις ποινικές υποθέσεις αυτό είναι ένα ιδιαίτερα ευαίσθητο ζήτημα και δεν πρέπει να αγνοηθεί. Ενόψει των προβληματισμών που έχουν διατυπωθεί, η συμβατότητά της χρήσης των αλγορίθμων με τα θεμελιώδη δικαιώματα για τον υπολογισμό των δυνητικών κινδύνων υποτροπής ενός ατόμου πρέπει να εξεταστεί με τις μεγαλύτερες δυνατές επιφυλάξεις. Από την άλλη πλευρά, η επεξεργασία καθολικών ποσοτικών δεδομένων για την πρόληψη του εγκλήματος με τις νέες αυτές τεχνολογίες αποτελεί ένα πεδίο που χρήζει περαιτέρω διερεύνησης, λαμβάνοντας υπόψη τους ήδη γνωστούς παράγοντες μεροληψίας (ποιότητα δεδομένων κ.λπ.). Ομοίως, η χρήση αλγορίθμων για μια καλύτερη αντιστοίχιση της διαθέσιμης κοινωνικής υπηρεσίας με την προσωπικότητα κάθε ατόμου θα μπορούσε να συντελέσει στην αποτελεσματικότητα ενός τέτοιου μέτρου.

## Χρήσεις που πρέπει να ενθαρρύνονται

---

**Βελτίωση της νομολογίας:** τα τελευταία χρόνια οι τεχνικές μηχανικής μάθησης στον τομέα της επεξεργασίας της φυσικής γλώσσας (συμπεριλαμβανομένων των αρχικών προσπαθειών για την κατανόηση της φυσικής γλώσσας) έχουν αναπτυχθεί σημαντικά και βοηθούν ουσιαστικά στην διεύρυνση των επιλογών κατά την αναζήτηση που γίνεται βάσει λέξεων-κλειδίων ή «πλήρους κειμένου». Τα εργαλεία αυτά θα μπορούσαν να συνδέσουν διάφορες πηγές (π.χ. συντάγματα και διεθνείς συνθήκες, νόμους, νομολογία και θεωρία). Επίσης, οι τεχνικές οπτικοποίησης των δεδομένων θα μπορούσαν να βοηθήσουν στην καλύτερη κατανόηση των αποτελεσμάτων της αναζήτησης.

**Πρόσβαση στη νομοθεσία:** είναι δυνατή η χρήση εφαρμογών συνομιλίας με το χρήστη (πρακτόρων συζήτησης, chatbots), οι οποίες, χωρίς να υποκαθιστούν την ανθρώπινη πρωτοβουλία, θα διευκολύνουν την πρόσβαση στις διάφορες υφιστάμενες πηγές πληροφοριών με τη χρήση φυσικής γλώσσας. Υπάρχει επίσης η δυνατότητα να δημιουργούνται διαδικτυακά κάποια πρότυπα εγγράφων (αιτήσεις ενώπιον δικαστηρίων, μισθωτήρια συμβόλαια, κ.λπ.).

**Δημιουργία νέων στρατηγικών εργαλείων:** η χρήση της επιστήμης των δεδομένων και της τεχνητής νοημοσύνης για την επεξεργασία των δικαστικών δεδομένων μπορεί να ενισχύσει την αποτελεσματικότητά της, καθιστώντας εφικτή π.χ. τη διενέργεια ποσοτικών και ποιοτικών αξιολογήσεων, καθώς και προβλέψεων π.χ. για τη διαθεσιμότητα ανθρώπινου δυναμικού και χρηματοδότησης. Με τον τρόπο αυτό μπορούν να καταρτιστούν βασικοί δείκτες απόδοσης. Συνιστάται οι ασκούντες νομικά επαγγέλματα, και ιδιαίτερα οι δικαστές, να συμμετέχουν στην υλοποίηση αυτών των εργαλείων, αφενός για να εξοικειωθούν με την χρήση τους και αφετέρου για να αναλύουν τα αποτελέσματα, να τα συνδυάζουν με στοιχεία σχετικά με τις ιδιαιτερότητες της κάθε δικαιοδοσίας και να τα χρησιμοποιούν με σκοπό την βελτίωση της ποιότητας της δικαιοσύνης (διαφυλάσσοντας π.χ. την πρόσβαση στη δικαιοσύνη).

## Πιθανές χρήσεις, για τις οποίες απαιτούνται σημαντικά μεθοδολογικά μέτρα προφύλαξης

---

**Βοήθεια στην κατάρτιση κλιμάκων σε ορισμένες αστικές διαφορές:** η ανάλυση του συνόλου των δικαστικών αποφάσεων δεν έχει κάποιο νόημα στατιστικά, εάν δεν εντοπίζονται όλοι οι παράγοντες που οδηγούν, ρητά ή σιωπηρά, σε ορισμένες αποφάσεις. Το ότι ο μέσος όρος της αποζημίωσης που επιδικάζεται σε μια συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή είναι υψηλότερος απ' ότι σε μία άλλη, μπορεί να μην οφείλεται στους δικαστές, αλλά στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής. Κατά συνέπεια, η μηχανική μάθηση μπορεί να είναι χρήσιμη για τον εντοπισμό των αποφάσεων (βλ. ανωτέρω, βελτίωση της νομολογίας), αλλά η αυτοματοποιημένη επεξεργασία των δεδομένων δεν μπορεί από μόνη της να παραγάγει ουσιαστικές πληροφορίες. Είναι λοιπόν αναγκαία η δημιουργία (π.χ. μέσω ερευνών) ενός κατάλληλου δείγματος αποφάσεων που θα υποστούν επεξεργασία.

**Υποστήριξη εναλλακτικών μέτρων διευθέτησης διαφορών σε αστικές υποθέσεις:** σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες χρησιμοποιούνται από ασφαλιστικές εταιρίες εργαλεία «προβλεπτικής δικαιοσύνης» για την αξιολόγηση των πιθανοτήτων επιτυχίας μιας διαφοράς και την παρότρυνση των διαδίκων να ακολουθήσουν μια άλλη μέθοδο επίλυσης της διαφοράς, όταν φαίνεται πως οι πιθανότητες επιτυχίας είναι μικρές. Επιπλέον κάποια συστήματα στο εξωτερικό προτείνουν ποσά αποζημίωσης χωρίς καμία πραγματική διαφάνεια ως προς τους κανόνες του υπολογισμού τους. Ωστόσο τα συστήματα αυτά δεν μπορούν να θεωρηθούν ως αντικειμενικά και αξιόπιστα (βλ. το τμήμα για τις τεχνικές μηχανικής μάθησης): οι αποφάσεις λαμβάνονται για τον πολίτη με τη χρήση αλλοιωμένων βάσεων. Ακόμη σε άλλες περιπτώσεις, μπορεί ο διάδικος να ενημερωθεί, μέσω ενός εικονικού φορέα (chatbot), να επιλέξει ένα μέτρο εναλλακτικής επίλυσης της διαφοράς ύστερα από μία προκαταρκτική εξέταση των κριτηρίων που δίνονται από τον ίδιο τον διάδικο όταν επισκέπτεται μία ιστοσελίδα του δικαστηρίου ή αναζητεί νομικές πληροφορίες στο διαδίκτυο. Ο εικονικός

φορέας μπορεί, ανάλογα με τις περιστάσεις, να προτείνει επίσης στον διάδικο να ζητήσει νομικές συμβουλές από μία υπηρεσία διαμεσολάβησης ή ένα δικηγόρο. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις η παρουσία ενός καταρτισμένου τρίτου μέρους (διαμεσολαβητή που χρησιμοποιεί όχι μόνο τεχνικές, αλλά ίσως και κλίμακες, όπως υπολογίζονται ανωτέρω, ή δικηγόρο) φαίνεται ότι είναι η πλέον κατάλληλη λύση σε αυτό το στάδιο.

**Επίλυση διαφορών διαδικτυακά (online):** όταν οι διάδικοι καταφεύγουν σε μια διαδικτυακή πλατφόρμα επίλυσης διαφορών, πρέπει να ενημερώνονται με σαφή και κατανοητό τρόπο, εάν η επεξεργασία της διαφοράς τους γίνεται με πλήρως αυτοματοποιημένο τρόπο ή με τη συμμετοχή ενός διαμεσολαβητή ή διαιτητή. Επιπρόσθετα οι πληροφορίες που δίνονται στους διαδίκους πρέπει να είναι ειλικρινείς και πρέπει να αποφεύγεται να τους δίνεται η εντύπωση ότι εμπλέκεται δικαστήριο (από αυτήν την άποψη παρατηρούμε ότι για αυτού του είδους τις πλατφόρμες χρησιμοποιείται συχνά ο όρος «online δικαστήριο», καίτοι, από τεχνικής άποψης, ο σκοπός τους είναι η παροχή υπηρεσιών εναλλακτικής επίλυσης των διαφορών). Αυτοί είναι δύο ουσιώδεις παράγοντες που επιτρέπουν στον διάδικο να μπορεί να κάνει μια εν πλήρει επιγνώσει επιλογή και πιθανώς να αποφασίσει να διαφωνήσει με τη συμβουλή και να απευθυνθεί σε ένα πραγματικό δικαστήριο, κατά την έννοια του άρθρου 6 της Σύμβασης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Επιπλέον, ενόψει των απαιτήσεων των άρθρων 6 και 13 της ΕΣΔΑ, θα έπρεπε πάντοτε να διερευνώνται τρόποι ελέγχου της διαδικτυακής διαδικασίας επίλυσης διαφορών και της έκβασής της από τα κρατικά δικαστήρια, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που ο διάδικος έχει συναινέσει στην πλήρως αυτοματοποιημένη επίλυση της διαφοράς.

**Η χρήση αλγορίθμων στην ποινική έρευνα για τον εντοπισμό των τόπων τέλεσης των ποινικών αδικημάτων:** αυτή η εφαρμογή αφορά όχι μόνο την αστυνομία, αλλά και τις εισαγγελικές αρχές. Στις Ηνωμένες Πολιτείες έχουν χρησιμοποιηθεί συστήματα που καθοδηγούν τις αστυνομικές περιπολίες σε πραγματικό χρόνο προς πιθανές τοποθεσίες όπου διαπράττονται αδικήματα. Ωστόσο, αυτού του είδους η ποσοτική προσέγγιση μπορεί να



οδηγήσει σε ένα «εκτελεστικό αποτέλεσμα» (σε μια δεδομένη τοποθεσία έχουμε μεγαλύτερη πιθανότητα διαπίστωσης ενός αδικήματος και αυτό ανατροφοδοτεί το σύστημα). Η εγκληματολογική ανάλυση που συνδυάζει γεωγραφικά συστήματα πληροφοριών (GIS) και μεγάλες ποσότητες δεδομένων, θα ήταν πιο αποτελεσματική στα χέρια των εισαγγελέων, οι οποίοι θα επωφελούνταν από τα πορίσματα της μηχανικής μάθησης. Οι μονάδες καταπολέμησης του ξεπλύματος βρώμικου χρήματος χρησιμοποιούν ήδη «προβλεπτικά» συστήματα για να εντοπίζουν ύποπτες χρηματικές ροές, αλλά στην περίπτωση ποσοτικών (οικονομικών) πληροφοριών οι μηχανές είναι πιο ικανές να παρέχουν αξιόπιστα αποτελέσματα. Οι ερευνητές θα έπρεπε, επίσης, να έχουν μεγαλύτερη πρόσβαση προκειμένου να συντάσσουν κατάλληλες μελέτες για τους φορείς χάραξης πολιτικής.

## **Χρήσεις, για τις οποίες πρέπει να προηγηθούν πρόσθετες επιστημονικές μελέτες**

---

**Κατάρτιση προφίλ δικαστών:** τα στοιχεία που θα προκύψουν από την ποσοτική ανάλυση της δραστηριότητας ενός δικαστή δεν θα πρέπει να αφορούν τόσο την ύπαρξη μεροληψίας, όσο τους εξωτερικούς παράγοντες που επηρέασαν τις αποφάσεις του. Ο ίδιος ο δικαστής, ανεξαρτήτως της προσωπικότητάς του, δεν είναι ο λόγος για τον οποίο η δραστηριότητα των δικαστηρίων οδηγεί σε διαφορετικά αποτελέσματα σε μία φτωχή περιοχή σε σύγκριση με μία άλλη. Όταν η απόφαση λαμβάνεται με συλλογικό τρόπο και χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα καταγραφής της διαφορετικής γνώμης ενός δικαστή, είναι μάταιο να προβεί κανείς στην κατάρτιση του προφίλ των δικαστών της σύνθεσης του δικαστηρίου. Από την άλλη μεριά, θα ήταν χρήσιμη μια λεπτομερής ποσοτική και ποιοτική αξιολόγηση των δραστηριοτήτων των δικαστών μέσω των νέων εργαλείων για καθαρά ενημερωτικούς σκοπούς κατά τη λήψη των αποφάσεων και μόνο για χρήση από τους ίδιους.

**Πρόβλεψη δικαστικών αποφάσεων:** η στατιστική επεξεργασία λεκτικών δεδομένων αποκαλύπτει τη συχνότητα χρήσης

ορισμένων ομάδων λέξεων, αλλά δεν μπορεί να εντοπίσει τους πραγματικούς λόγους λήψης μιας απόφασης ούτε να προβεί σε μια νομική ανάλυση (βλ. τη μελέτη που διεξήχθη στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων από το University College London, η οποία έδωσε καλύτερα αποτελέσματα ως προς τα πραγματικά περιστατικά από την νομική ανάλυση). Τα υβριδικά συστήματα, τα οποία βασίζονται σε μαθηματικά μοντέλα που υποτίθεται ότι αποτυπώνουν το εύρος του σκεπτικού των δικαστών, δεν είναι πιο αποτελεσματικά διότι υπόκεινται και αυτά σε περιορισμούς που σχετίζονται με τα δεδομένα που έχουν υποστεί επεξεργασία, τα οποία πρέπει να καταστούν εξαρχής αντικείμενο επεξεργασίας όταν ένας νόμος τροποποιηθεί ή αν υπάρξει μια μεταστροφή στη νομολογία.

### **Χρήσεις, για τις οποίες υπάρχουν έντονες επιφυλάξεις**

---

**Χρήση αλγορίθμων σε ποινικές υποθέσεις για την κατάρτιση των προφίλ συγκεκριμένων ατόμων:** οι χρήσεις αυτές σε κάποιες χώρες (COMPAS στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και HART στο Ηνωμένο Βασίλειο) έχουν δεχθεί κριτική από ΜΚΟ (βλ. Pro Publica στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και Big Brother Watch στο Ηνωμένο Βασίλειο). Λόγω των περιορισμών της χρησιμοποιούμενης μεθοδολογίας, αυτή η καθαρά στατιστική προσέγγιση οδήγησε σε εσφαλμένα αποτελέσματα: η διαπίστωση ότι κάποια άτομα αφρικανο-αμερικανικής καταγωγής εμπλέκονται συχνότερα σε αξιόποινες πράξεις είχε ως αποτέλεσμα να εφαρμόζεται ένας υψηλότερος παράγοντας κινδύνου στο σύνολο του αφρικανο-αμερικανικού πληθυσμού. Ως εκ τούτου, ακόμη και στα λιγότερο σοβαρά αδικήματα, αυτά τα συστήματα έχουν σταθμίσει αρνητικά τα άτομα αφρικανο-αμερικανικής καταγωγής, με αποτέλεσμα να δημιουργείται μια άδικη αύξηση του ποσοστού των ποινών τους. Αυτή η προσέγγιση, η οποία οδηγεί σε διακριτική μεταχείριση και προκαθορισμένα αποτελέσματα, πρέπει να αντικατασταθεί από μια άλλη, η οποία θα σέβεται περισσότερο τα ευρωπαϊκά πρότυπα ποινικής καταστολής και η οποία θα πρέπει να προσφέρει στα άτομα τη δυνατότητα αποκατάστασης και επανένταξης. Εάν τα αλγοριθμικά συστήματα καταφέρουν, για

παράδειγμα, να συμβάλουν σε μία καλύτερη συγκέντρωση πληροφοριών προς όφελος των αστυνομικών υπηρεσιών και να καταστήσουν εφικτή την ταχύτερη συλλογή των σχετικών πληροφοριών, οι οποίες εν συνεχεία θα τύχουν ανθρώπινης επεξεργασίας, τότε σίγουρα θα σημειωθεί πρόοδος (ιδιαίτερα στις επείγουσες υποθέσεις). Οποιαδήποτε άλλη χρήση είναι επιρρεπής σε μεροληψίες, οι οποίες μπορεί να οδηγήσουν σε σύγκρουση με συγκεκριμένες εθνικές και υπερεθνικές θεμελιώδεις αρχές.

**Ποσοτικές προσεγγίσεις:** δεν αφορούν μόνο τη δημιουργία κλιμάκων, η οποία θα μπορούσε άλλωστε να θεωρηθεί σύννομη, αλλά και τη δέσμευση του δικαστή από τον μαζικό όγκο των «νομολογιακών προηγούμενων». Η προσέγγιση αυτή είναι εσφαλμένη, καθώς ο μεγάλος αριθμός αποφάσεων δεν μπορεί να προσθέσει κάτι στον νόμο ή να τον υποκαταστήσει. Για τους λόγους που αναφέρθηκαν πιο πάνω («Βοήθεια στην κατάρτιση κλιμάκων») δεν πρέπει να ακολουθηθεί μία προσέγγιση βασισμένη στον μεγάλο όγκο δεδομένων. Η μελέτη της CEPEJ ανέδειξε, επίσης, τον κίνδυνο «κρυστάλλωσης» της νομολογίας και πιθανών αρνητικών αποτελεσμάτων στην αμεροληψία και ανεξαρτησία των δικαστών.

## Παράρτημα III

### Γλωσσάρι

---

Το παρόν γλωσσάρι παρέχει τους ορισμούς των όρων που χρησιμοποιούνται στον Χάρτη Δεοντολογίας και στη μελέτη. Επιλέχθηκε να δοθούν στενοί ορισμοί των όρων που χρησιμοποιήθηκαν. Η ανάγνωση και κατανόηση όλων των κειμένων πρέπει να γίνεται υπό το φως αυτών των ορισμών.

#### A

**ΑΛΓΟΡΙΘΜΟΣ (ALGORITHM)** Πεπερασμένη ακολουθία τυπικών κανόνων (λογικές διεργασίες και εντολές) που καθιστούν δυνατή την παραγωγή ενός αποτελέσματος βάσει της αρχικής εισαγωγής πληροφοριών. Η ακολουθία αυτή μπορεί να είναι μέρος μιας αυτοματοποιημένης διαδικασίας εκτέλεσης και να βασίζεται σε μοντέλα που έχουν σχεδιαστεί μέσω μηχανικής μάθησης.

**ΑΝΟΙΧΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ (OPEN DATA)** Ο όρος αναφέρεται στη δημιουργία δομημένων βάσεων δεδομένων που είναι διαθέσιμα για μεταφόρτωση ("download") από το κοινό. Τα δεδομένα αυτά μπορεί να είναι διαθέσιμα για επαναχρησιμοποίηση χωρίς χρέωση, σύμφωνα με τους όρους μιας συγκεκριμένης άδειας, η οποία μπορεί, ειδικότερα, να προβλέπει ή να απαγορεύει ορισμένους σκοπούς επαναχρησιμοποίησης. Τα ανοιχτά δεδομένα δεν θα πρέπει να συγχέονται με συγκεκριμένες δημόσιες πληροφορίες που είναι διαθέσιμες σε ιστοσελίδες, όπου δεν μπορεί να γίνει μεταφόρτωση ολόκληρης της βάσης δεδομένων (παραδείγματος χάριν μια βάση δεδομένων δικαστικών αποφάσεων). Τα ανοιχτά δεδομένα δεν υποκαθιστούν την υποχρεωτική δημοσίευση ορισμένων διοικητικών ή δικαστικών αποφάσεων ή μέτρων που προβλέπονται ήδη βάσει συγκεκριμένων νόμων ή κανονισμών.

Τέλος, μερικές φορές δημιουργείται σύγχυση μεταξύ δεδομένων (ανοικτών δεδομένων, κατά κυριολεξία) και των μεθόδων επεξεργασίας τους (μηχανική μάθηση, επιστήμη των δεδομένων) για διαφορετικούς σκοπούς (μηχανές αναζήτησης, βοήθεια στη σύνταξη εγγράφων, ανάλυση τάσεων κατά τη λήψη αποφάσεων, πρόβλεψη δικαστικών αποφάσεων, κ.λπ.).

**ΑΝΩΝΥΜΟΠΟΙΗΣΗ (ANONYMISATION)** Μέθοδος επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων με σκοπό την πλήρη και μη αναστρέψιμη παρεμπόδιση της ταυτοποίησης ενός φυσικού ή νομικού προσώπου. Κατά συνέπεια, η ανωνυμοποίηση συνεπάγεται ότι δεν υπάρχει πλέον πιθανός σύνδεσμος μεταξύ των διαθέσιμων πληροφοριών και του προσώπου, με το οποίο αυτές συνδέονται. Με τον τρόπο αυτό η ταυτοποίηση καθίσταται πλήρως αδύνατη.<sup>84</sup> Δεδομένου ότι οι αρχές που αφορούν στην προστασία δεδομένων εφαρμόζονται στις πληροφορίες που σχετίζονται με ένα ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο πρόσωπο, οι αρχές αυτές δεν έχουν πεδίο εφαρμογής σε ανωνυμοποιημένα δεδομένα.

## **B**

**ΒΑΘΙΑ ΜΑΘΗΣΗ (DEEP LEARNING)** Βλ. *Μηχανική μάθηση και Νευρώνες*

**ΒΑΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ (DATABASE)** Η βάση δεδομένων είναι ένας «περιέκτης» που αποθηκεύει δεδομένα, όπως αριθμούς, ημερομηνίες ή λέξεις που μπορούν να υποστούν περαιτέρω επεξεργασία με χρήση Η/Υ για την παραγωγή πληροφοριών: παραδείγματος χάριν, συλλογή και ταξινόμηση αριθμών και ονομάτων για να σχηματιστεί ένας κατάλογος.

## **Δ**

**ΔΕΔΟΜΕΝΑ (DATA)** Αναπαράσταση πληροφοριών για αυτοματοποιημένη επεξεργασία. Όταν λέγεται ότι οι αλγόριθμοι μπορούν να εφαρμοστούν στις πιο ποικίλες πραγματικές καταστάσεις στο νομικό κόσμο ή αλλού, προϋποτίθεται η δυνατότητα ψηφιοποίησης οποιασδήποτε πραγματικής κατάστασης υπό τη μορφή “δεδομένων”. Ωστόσο, είναι ήδη σαφές από τις φυσικές επιστήμες ότι τίποτα δεν μπορεί να εγγυηθεί ότι όλες οι φυσικές διαδικασίες μπορούν να αποτυπωθούν αποτελεσματικά υπό τη μορφή “δεδομένων” (και να ενσωματωθούν στη διαδικασία εισαγωγής/εξαγωγής των αλγορίθμων). Εφόσον λοιπόν αυτό ισχύει στη φυσική, δεν υπάρχει λόγος να μην ισχύει το ίδιο και στις κοινωνικές σχέσεις. Πρέπει κατά συνέπεια να είμαστε προσεκτικοί με την έννοια των “δεδομένων”, η οποία προϋποθέτει πάντα ότι η πραγματικότητα που προσπαθούμε να περιγράψουμε είναι από τη φύση της επεξεργάσιμη με αλγόριθμους.

---

<sup>84</sup> Ομάδα Εργασίας επί του άρθρου 29 της Γνωμοδότησης 05/2014 για τις Τεχνικές Ανωνυμοποίησης. Βλ. επίσης άρ. 26 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 27<sup>ης</sup> Απριλίου 2016.

## **Ε**

**ΕΜΠΕΙΡΟ ΣΥΣΤΗΜΑ (EXPERT SYSTEM)** Είναι ένας από τους τρόπους επίτευξης τεχνητής νοημοσύνης. Ένα έμπειρο σύστημα είναι ένα εργαλείο ικανό να αναπαράγει τους γνωστικούς μηχανισμούς ενός ειδικού σε ένα συγκεκριμένο τομέα. Ειδικότερα, πρόκειται για λογισμικό ικανό να απαντά σε ερωτήσεις βάσει συλλογισμού που στηρίζεται σε πραγματικά περιστατικά και κανόνες. Αποτελείται από 3 μέρη:

- μια βάση πραγματικών περιστατικών,
- μια βάση κανόνων,
- μια μηχανή εξαγωγής συμπερασμάτων.

Η μηχανή εξαγωγής συμπερασμάτων μπορεί να χρησιμοποιεί τα πραγματικά περιστατικά και τους κανόνες για να παράγει νέα πραγματικά περιστατικά μέχρις ότου καταλήξει στην απάντηση που ζητήθηκε.

Τα περισσότερα από τα υπάρχοντα έμπειρα συστήματα βασίζονται σε μηχανισμούς τυπικής λογικής (Αριστοτελική λογική) και χρησιμοποιούν επαγωγική συλλογιστική.

**ΕΞΟΡΥΞΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ (DATA MINING)** Η εξόρυξη δεδομένων καθιστά δυνατή την ανάλυση ενός μεγάλου όγκου δεδομένων και την ανάδειξη μοντέλων, συσχετισμών και τάσεων.

**ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ (PROCESSING OF PERSONAL DATA)** Σύμφωνα με το άρθρο 2 της αναθεωρημένης Σύμβασης 108, με τον όρο «επεξεργασία δεδομένων» νοείται οποιαδήποτε ενέργεια ή σύνολο ενεργειών που εκτελούνται επί προσωπικών δεδομένων, όπως η συλλογή, αποθήκευση, διατήρηση, τροποποίηση, ανάκτηση, γνωστοποίηση, διάθεση, διαγραφή ή καταστροφή τους ή η διεξαγωγή λογικών και/ή αριθμητικών πράξεων επί αυτών των δεδομένων.

**ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ (DATA SCIENCE)** Ένα μεγάλο γνωστικό πεδίο που συνδυάζει τα μαθηματικά, τη στατιστική, τις πιθανότητες, την επεξεργασία και την οπτικοποίηση δεδομένων με σκοπό την άντληση γνώσης από ένα μικτό σύνολο δεδομένων (εικόνες, ήχος, κείμενο, γονιδιακά δεδομένα, σύνδεσμοι μεταξύ κοινωνικών δικτύων, φυσικών μετρήσεων, κ.λπ.).

Μέθοδοι και εργαλεία που προέρχονται από την τεχνητή νοημοσύνη εμπίπτουν σε αυτή την κατηγορία.

**ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΝΟΜΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ (LEGAL TECH)** Εταιρείες που χρησιμοποιούν την τεχνολογία της πληροφορίας στον νομικό τομέα με σκοπό να προσφέρουν καινοτόμες νομικές υπηρεσίες. Πρόκειται για νεοφυείς επιχειρήσεις (start up) που ειδικεύονται στο Δίκαιο. Έχουν επίσης εμφανιστεί και άλλοι όροι που προέρχονται από τομείς του επιχειρείν, όπως, Fintechs για νεοφυείς εταιρείες που προσφέρουν χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και Medtechs στον ιατρικό τομέα.

**ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ ΜΕ ΤΟ ΧΡΗΣΤΗ, ΠΡΑΚΤΟΡΕΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ (CHATBOT, conversational agent)** Εφαρμογή που συνομιλεί με τον χρήστη της (π.χ. ρομπότ με ενσυναίσθηση που χρησιμοποιούνται για να βοηθήσουν ασθενείς ή αυτοματοποιημένες υπηρεσίες συνομιλίας για την εξυπηρέτηση πελατών).<sup>85</sup>

**Κ**

**ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΠΡΟΦΙΛ (PROFILING)** Μια αυτοματοποιημένη τεχνική επεξεργασίας με σκοπό την δημιουργία ενός «προφίλ» για ένα φυσικό πρόσωπο, ώστε να ληφθούν αποφάσεις γι' αυτό ή για την ανάλυση ή την πρόβλεψη των προσωπικών του προτιμήσεων, συμπεριφορών και στάσεων.

**Λ**

**ΛΟΓΙΣΜΙΚΟ ΑΝΟΙΧΤΟΥ ΚΩΔΙΚΑ (OPEN SOURCE SOFTWARE)** Λογισμικό για το οποίο ο πηγαίος κώδικας είναι διαθέσιμος σε όλους. Κατά συνέπεια, το λογισμικό αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί από όλους, να τροποποιηθεί και αναδιανεμηθεί.

---

<sup>85</sup> CNIL Report Δεκέμβριος 2017: How can humans keep the upper hand? The ethical matters raised by algorithms and artificial intelligence.

## **M**

**ΜΕΓΑΛΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ (BIG DATA) (μεταδεδομένα, σύνολα μεγάλων δεδομένων)** Ο όρος μεγάλα δεδομένα αναφέρεται σε μεγάλα σύνολα δεδομένων από μικτές πηγές (π.χ. ανοιχτά δεδομένα, δεδομένα προστατευόμενα από ιδιοκτησιακό καθεστώς και αγορασμένα δεδομένα). Ως προς τα δεδομένα που προκύπτουν από το δικαστικό έργο, τα μεγάλα δεδομένα μπορεί να αφορούν το συνδυασμό στατιστικών δεδομένων, τις εγγραφές σε επαγγελματικά λογισμικά (application logs), τις βάσεις δεδομένων δικαστικών αποφάσεων κ.λπ.

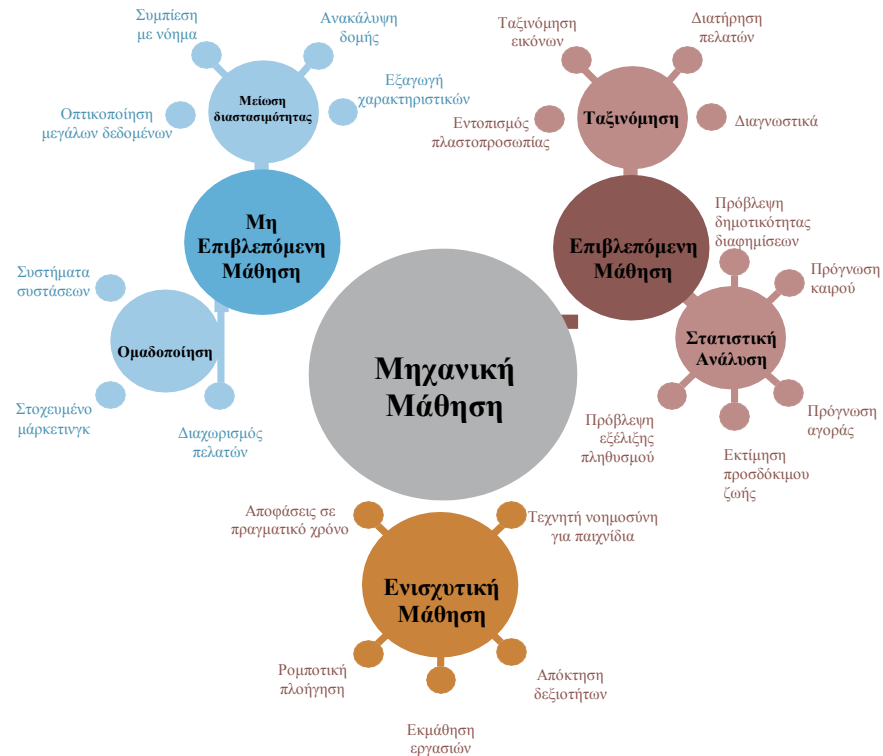
**ΜΕΤΑΔΕΔΟΜΕΝΑ (METADATA)** Δεδομένα που επιτρέπουν τον καθορισμό, τον εννοιολογικό προσδιορισμό ή την περιγραφή άλλων δεδομένων. Στις περισσότερες χρήσεις στον τομέα των υπολογιστών, το πρόθεμα meta σημαίνει «αναφορά, ορισμός ή περιγραφή».

Τα μεταδεδομένα συνθέτουν βασικές πληροφορίες για τα δεδομένα και διευκολύνουν την έρευνα και τη διαχείριση συγκεκριμένων κατηγοριών δεδομένων. Ο συγγραφέας, η ημερομηνία δημιουργίας, η ημερομηνία τροποποίησης και το μέγεθος του αρχείου αποτελούν μερικά παραδείγματα. Τα μεταδεδομένα και το φιλτράρισμα δεδομένων που συνεπάγονται, βοηθούν στον εντοπισμό ενός συγκεκριμένου εγγράφου.

**ΜΗΧΑΝΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ (MACHINE LEARNING)** Η μηχανική μάθηση καθιστά δυνατή τη δημιουργία ενός μαθηματικού μοντέλου από δεδομένα, ενσωματώνοντας ένα μεγάλο αριθμό παραμέτρων που δεν είναι γνωστές εκ των προτέρων. Οι παράμετροι διαμορφώνονται σταδιακά κατά τη διάρκεια της φάσης της εκμάθησης, στην οποία χρησιμοποιούνται σύνολα εκπαιδευτικών δεδομένων για να βρεθούν και να ομαδοποιηθούν συνδέσεις. Οι διαφορετικές μέθοδοι μηχανικής μάθησης επιλέγονται από τους σχεδιαστές ανάλογα με τη φύση των δραστηριοτήτων που πρέπει να ολοκληρωθούν (ομαδοποίηση). Αυτές οι μέθοδοι συνήθως ταξινομούνται σε τρεις κατηγορίες: επιβλεπόμενη (από άνθρωπο) μάθηση, μη επιβλεπόμενη μάθηση και ενισχυόμενη μάθηση. Οι τρεις αυτές κατηγορίες συνδυάζουν διαφορετικές μεθόδους συμπεριλαμβανομένων των νευρωνικών δικτύων, της βαθιάς μάθησης, κ.λπ.



*Η ακόλουθη γραφική παράσταση δείχνει τις διαφορετικές κατηγορίες μηχανικής μάθησης:*



**N**

**ΝΕΥΡΩΝΕΣ/ΝΕΥΡΩΝΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ (NEURONS/NEURAL NETWORK)** Τα νευρωνικά δίκτυα είναι πληροφοριακά συστήματα εμπνευσμένα, κατά κάποιο τρόπο, από τα βιολογικά νευρωνικά δίκτυα που απαρτίζουν τους ζωικούς εγκεφάλους. Τα συστήματα αυτά «μαθαίνουν» να εκτελούν συγκεκριμένες λειτουργίες βάσει παραδειγμάτων, χωρίς γενικά να έχουν προγραμματιστεί με συγκεκριμένους κανόνες ως προς τις λειτουργίες αυτές. Παραδείγματος χάριν, το πρόγραμμα αναγνώρισης εικόνας θα μπορούσε να μάθει να αναγνωρίζει εικόνες που περιέχουν γάτες αναλύοντας εικόνες-παραδείγματα που έχουν χαρακτηριστεί από τον προγραμματιστή ως «γάτα» ή «όχι γάτα» και να χρησιμοποιούν τα αποτελέσματα για να αναγνωρίζουν γάτες σε άλλες εικόνες. Αυτό το κάνουν χωρίς προηγούμενη γνώση σχετικά με τις γάτες, δηλαδή ότι αυτές έχουν γούνα, ουρά, μουστάκια και πρόσωπο γάτας. Αντιθέτως, παράγουν αυτομάτως αναγνωριστικά στοιχεία από το μαθησιακό υλικό που επεξεργάζονται.

Ένα σύστημα TNN (τεχνητό νευρωνικό δίκτυο, artificial neural network, ANN) βασίζεται σε ένα σύνολο συνδεδεμένων μονάδων ή κόμβων που ονομάζονται τεχνητοί νευρώνες, οι οποίοι μοιάζουν κατά κάποιο τρόπο με τους νευρώνες ενός βιολογικού εγκεφάλου. Κάθε σύνδεση μπορεί να μεταδώσει, όπως οι συνάψεις ενός βιολογικού εγκεφάλου, ένα σήμα από έναν τεχνητό νευρώνα σε έναν άλλο. Ο τεχνητός νευρώνας που λαμβάνει το σήμα μπορεί να το επεξεργαστεί και στη συνέχεια να το μεταδώσει σε άλλους τεχνητούς νευρώνες, με τους οποίους συνδέεται.

Ο αρχικός στόχος της προσέγγισης TNN ήταν να λύσει προβλήματα με τον ίδιο τρόπο που θα το έκανε ένας ανθρώπινος εγκέφαλος. Ωστόσο, με την πάροδο του χρόνου, η προσοχή στράφηκε στην εκτέλεση συγκεκριμένων λειτουργιών, παρεκκλίνοντας από τη βιολογία. Τεχνητά νευρωνικά δίκτυα έχουν χρησιμοποιηθεί σε πολλές λειτουργίες, όπως στην ψηφιακή όραση, στην αναγνώριση λόγου, στη μηχανική μετάφραση, στο φιλτράρισμα στα κοινωνικά δίκτυα, στα επιτραπέζια παιχνίδια και στα βιντεοπαιχνίδια, καθώς και στην ιατρική διάγνωση.

## Π

**ΠΡΟΒΛΕΠΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ (PREDICTIVE JUSTICE)** Η προβλεπτική δικαιοσύνη είναι η ανάλυση μεγάλου αριθμού δικαστικών αποφάσεων με τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης με σκοπό την πρόβλεψη του αποτελέσματος ορισμένων διαφορών (π.χ. ποσά αποζημίωσης λόγω απόλυσης ή επιδόματα διατροφής).

Ο όρος «προβλεπτική» που χρησιμοποιείται από εταιρείες νομικής τεχνολογίας προέρχεται από κλάδους της επιστήμης (κυρίως της στατιστικής) που καθιστούν εφικτή την πρόβλεψη μελλοντικών αποτελεσμάτων μέσω επαγωγικής ανάλυσης. Η επεξεργασία των δικαστικών αποφάσεων γίνεται με σκοπό τη διαπίστωση συσχετισμών μεταξύ των δεδομένων εισόδου (τα κριτήρια που προβλέπονται στη νομοθεσία, τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης και η αιτιολογία) και των δεδομένων εξόδου (η δημοσιευμένη απόφαση, όπως για παράδειγμα το ποσό αποζημίωσης).

Οι συσχετισμοί που θεωρούνται σχετικοί καθιστούν δυνατή τη δημιουργία μοντέλων, τα οποία, όταν χρησιμοποιούνται με νέα δεδομένα εισόδου (νέα πραγματικά περιστατικά ή νεότερες συνθήκες που περιγράφονται ως παράμετροι, όπως η διάρκεια της συμβατικής

σχέσης), μπορούν να παράγουν, σύμφωνα με τους σχεδιαστές τους, μια πρόβλεψη για την απόφαση (π.χ. ως προς το εύρος της αποζημίωσης). Κάποιοι συγγραφείς έχουν ασκήσει κριτική τόσο για τον τύπο, όσο και για την ουσία αυτής της προσέγγισης. Υποστηρίζουν ότι η μαθηματική μοντελοποίηση ορισμένων κοινωνικών φαινομένων δεν είναι μια δραστηριότητα αντίστοιχη με άλλες πιο εύκολα ποσοτικοποιούμενες δραστηριότητες (π.χ. το να απομονώσει κανείς τους πραγματικά αιτιώδεις παράγοντες μιας δικαστικής απόφασης είναι απείρως πιο πολύπλοκο από το να παίξει το παιχνίδι Go ή να αναγνωρίσει μια εικόνα): εν προκειμένω υπάρχει ένας πολύ μεγαλύτερος κίνδυνος ψευδών συσχετισμών. Επιπλέον, στη νομική θεωρία δύο αντικρουόμενες αποφάσεις μπορεί να αποδειχθούν εξίσου σωστές, εάν το νομικό σκεπτικό τους είναι βάσιμο. Κατά συνέπεια, οι προβλέψεις που γίνονται πρέπει να έχουν μόνο ενημερωτικό και όχι δεσμευτικό χαρακτήρα.

**ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ (PERSONAL DATA)** Οποιαδήποτε πληροφορία που αφορά ένα ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο (το «ενδιαφερόμενο πρόσωπο»), άμεσα ή έμμεσα.

Τα δεδομένα αυτά περιλαμβάνουν ευαίσθητες πληροφορίες που σχετίζονται με γενετικά δεδομένα, βιομετρικά δεδομένα που ταυτοποιούν μοναδικά ένα άτομο, δεδομένα σχετικά με αδικήματα, ποινικές διώξεις και καταδίκες και με σχετικά μέτρα ασφαλείας, καθώς και οποιαδήποτε δεδομένα αποκαλύπτουν φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, πολιτικές πεποιθήσεις, συμμετοχή σε συνδικαλιστικές οργανώσεις, θρησκευτικές ή άλλες πεποιθήσεις, υγεία ή σεξουαλική ζωή.

## **T**

**ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ (TN) (ARTIFICIAL INTELLIGENCE, AI)** Ένα σύνολο επιστημονικών μεθόδων, θεωριών και τεχνικών, με σκοπό να αναπαραγάγουν, μέσω μιας μηχανής, τις γνωστικές ικανότητες των ανθρώπων. Οι σύγχρονες εξελίξεις στοχεύουν στο να εκτελούν οι μηχανές πολύπλοκες δραστηριότητες, οι οποίες στο παρελθόν διενεργούνταν από τον άνθρωπο. Ωστόσο, ο όρος τεχνητή νοημοσύνη έχει γίνει το αντικείμενο κριτικής από ειδικούς, οι οποίοι κάνουν διάκριση μεταξύ της «ισχυρής» TN (που δεν είναι ακόμα ικανή να διαχειριστεί, με απολύτως αυτόνομο τρόπο, κάποια εξειδικευμένα και διαφοροποιημένα προβλήματα) και της «αδύναμης» ή «ήπιας» TN (με υψηλή απόδοση στον τομέα εξειδίκευσης). Κάποιοι ειδικοί

υποστηρίζουν ότι η «ισχυρή» ΤΝ απαιτεί σημαντικές εξελίξεις στη βασική έρευνα και όχι απλές βελτιώσεις στην απόδοση των υφιστάμενων συστημάτων, ούτως ώστε να μπορεί να μοντελοποιήσει τον κόσμο ως σύνολο.

Τα εργαλεία που αναφέρονται στο παρόν έγγραφο έχουν αναπτυχθεί με τη χρήση μεθόδων μηχανικής μάθησης, δηλαδή με “αδύναμη”, “ασθενή” ΤΝ.



**ΨΕΥΔΩΝΥΜΟΠΟΙΗΣΗ (PSEUDONYMISATION)** Σύμφωνα με το άρθρο 4 του ΓΚΠΔ, πρόκειται για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με τέτοιο τρόπο ώστε να μην μπορούν πλέον αυτά να αποδοθούν σε ένα συγκεκριμένο υποκείμενο δεδομένων χωρίς τη χρήση πρόσθετων πληροφοριών, υπό την προϋπόθεση ότι οι πληροφορίες αυτές τηρούνται ξεχωριστά και υπόκεινται σε τεχνικούς και οργανωτικούς περιορισμούς που διασφαλίζουν ότι τα δεδομένα δεν αποδίδονται σε ένα ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο.<sup>86</sup>

---

<sup>86</sup> Άρθρο 4 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 27<sup>ης</sup> Απριλίου 2016.

## Παράρτημα IV

### Κατάλογος σημείων ελέγχου για την ενσωμάτωση των αρχών του Χάρτη στη μέθοδο επεξεργασίας σας

---

Με σκοπό την αξιολόγηση της συμβατότητας της δικής σας μεθόδου επεξεργασίας προς τον Χάρτη, υπάρχει διαθέσιμη μια κλίμακα αυτο-αξιολόγησης για καθεμία από τις απαριθμούμενες αρχές.

Για κάθε αρχή, συμπληρώστε το τετράγωνο που αντιστοιχεί στις μεθόδους επεξεργασίας σας.

Το τετράγωνο στην άκρη αριστερά δηλώνει πλήρη ενσωμάτωση, το τετράγωνο στην άκρη δεξιά δηλώνει απουσία ενσωμάτωσης.

Στο τέλος του φύλλου αξιολόγησης (στη γραμμή με την ένδειξη «Σύνολο»), αθροίστε τον αριθμό των τετραγώνων που έχετε σημειώσει.

Η στήλη με το μεγαλύτερο σκορ δείχνει τη συμβατότητα της μεθόδου επεξεργασίας σας με τον Χάρτη.

Η αξιολόγηση αυτή έχει αποκλειστικά ενημερωτικό χαρακτήρα και με κανένα τρόπο δεν αποτελεί κάποιου είδους πιστοποίηση.



## **Κατάλογος σημείων ελέγχου για την αξιολόγηση των μεθόδων επεξεργασίας σας**

---

Αρχή του σεβασμού των θεμελιωδών δικαιωμάτων:

Διασφαλίστε ότι ο σχεδιασμός και η εφαρμογή των εργαλείων και υπηρεσιών τεχνητής νοημοσύνης σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα, ιδίως το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

### **Κατάλογος ελέγχου για την αξιολόγηση των μεθόδων επεξεργασίας σας**

Αρχή της μη διακριτικής μεταχείρισης:

Να μην προκαλείται ή ενισχύεται οποιαδήποτε διακριτική μεταχείριση μεταξύ ατόμων ή ομάδων ατόμων.

### **Κατάλογος ελέγχου για την αξιολόγηση των μεθόδων επεξεργασίας σας**

Αρχή της ποιότητας και της ασφάλειας:

Η επεξεργασία δικαστικών αποφάσεων και δεδομένων να γίνεται με τη χρήση πιστοποιημένων πηγών και άυλων δεδομένων με βάση μοντέλα που έχουν δημιουργηθεί με διεπιστημονικό τρόπο μέσα σε ένα ασφαλές τεχνολογικό περιβάλλον.

### **Κατάλογος ελέγχου για την αξιολόγηση των μεθόδων επεξεργασίας σας**

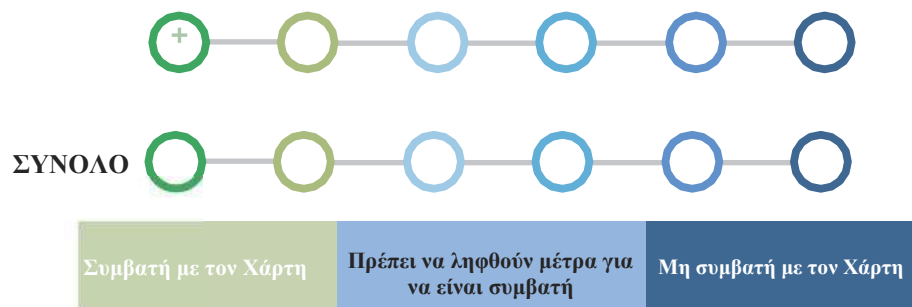
Αρχή της διαφάνειας, της αμεροληψίας και της δίκαιης μεταχείρισης:

Καταστήστε τις μεθόδους επεξεργασίας προσβάσιμες και κατανοητές, επιτρέψτε τη διεξαγωγή εξωτερικών ελέγχων.

## Κατάλογος ελέγχου για την αξιολόγηση των μεθόδων επεξεργασίας σας

Αρχή του «ελέγχου από τον χρήστη»:

Αποτρέψτε μια τυποποιημένη προσέγγιση και διασφαλίστε ότι οι χρήστες είναι ενημερωμένοι και έχουν τον έλεγχο των επιλογών τους.



Ο Χάρτης παρέχει ένα πλαίσιο αρχών που μπορεί να καθοδηγήσει τους φορείς χάραξης πολιτικής, τους νομοθέτες και τους επαγγελματίες στο χώρο της δικαιοσύνης, προκειμένου να αντιμετωπίσουν την ταχεία ανάπτυξη της Τεχνητής Νοημοσύνης στις εθνικές δικαστικές διαδικασίες.

Η CEPEJ έχει την άποψη ότι η χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης στον τομέα της δικαιοσύνης μπορεί να συνεισφέρει στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της ποιότητας. Πρέπει να εφαρμόζεται με υπεύθυνο τρόπο που σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, τα οποία διασφαλίζονται ειδικότερα στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Προστασία των Προσωπικών Δεδομένων. Έχει ιδιαίτερη σημασία να διασφαλίζεται ότι η Τεχνητή Νοημοσύνη παραμένει ένα εργαλείο στην υπηρεσία του γενικού συμφέροντος και ότι η χρήση της σέβεται τα ατομικά δικαιώματα.

Ο Χάρτης καθορίζει πέντε βασικές αρχές που πρέπει να γίνονται σεβαστές στον τομέα της Τεχνητής Νοημοσύνης και της Δικαιοσύνης: ο σεβασμός των θεμελιωδών δικαιωμάτων, η μη διακριτική μεταχείριση, η ποιότητα και η ασφάλεια, η διαφάνεια, η αμεροληψία και η δίκαιη μεταχείριση και ο «έλεγχος από τον χρήστη». Ο Χάρτης συνοδεύεται από μια σε βάθος μελέτη της χρήσης της Τεχνητής Νοημοσύνης στα δικαστικά συστήματα.



[www.coe.int/cepej](http://www.coe.int/cepej)



ELL

[www.coe.int](http://www.coe.int)

Το Συμβούλιο της Ευρώπης είναι ο επιφανέστερος οργανισμός της ηπείρου για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αποτελείται από 47 κράτη μέλη, στα οποία περιλαμβάνονται όλα τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης έχουν υπογράψει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, μία συμφωνία που έχει σκοπό την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου εποπτεύει την εφαρμογή της Σύμβασης στα κράτη μέλη.

